

Rijn- en Veenstreek

een maatschappelijk gebiedsprofiel

oktober 2018

**A.M. van Essen, M.C. Hazewinkel, M.G.A. Ligtoet-Janssen,
M.C.M. den Os**

©Tympan, publicatienummer: 815

Inhoud

Inleiding

Karakteristiek van de regio

1	Demografie	1
1.1	Bevolkingsontwikkeling 2007-2017	1
1.2	Bevolkingsopbouw 2017	5
1.3	Ontwikkeling aantal huishoudens 2007-2017	6
1.4	Verwachte bevolkingsontwikkeling 2017-2030	8
1.5	Verwachte bevolkingsopbouw 2030	11
1.6	Verwachte ontwikkeling aantal huishoudens 2017-2030	12
2	Onderwijs	15
2.1	Voortgezet onderwijs	15
2.1.1	Leerlingen	15
2.1.2	Geslaagden	17
2.2	Beroeps- en wetenschappelijk onderwijs	18
2.2.1	Studenten	18
2.2.2	Geslaagden	19
2.3	Voortijdige schoolverlaters	21
2.4	Locaties onderwijsvoorzieningen	22
2.5	Prognose studenten	23
3	Arbeidsmarkt en economie	25
3.1	Arbeidsparticipatie	25
3.2	Werkloosheid	27
3.3	Economie	29
3.4	Recreatie en toerisme	33
3.4.1	Werkgelegenheid	33
3.4.2	Vestigingen	35
3.5	Locaties van toeristische verblijfsvoorzieningen	37
4	Inkomen en vermogen	39
4.1	Inkomstenbronnen	39
4.2	Inkomens	40
4.3	Vermogen	43
4.4	Inkomen en vermogen huishoudens <65 jaar	46
4.5	Inkomen en vermogen huishoudens >65 jaar	50
5	Wonen	53
5.1	Ontwikkeling en samenstelling van de totale woningvoorraad	53
5.2	Woningvoorraad corporatiewoningen	55
5.3	Woonsituatie van huishoudens	58
6	Zorg	63
6.1	Jeugdhulp	63
6.1.1	Jeugdhulp met verblijf	63
6.1.2	Jeugdhulp zonder verblijf	65
6.2	Zorg 18+	67
6.2.1	Zorg met verblijf 18+	67
6.2.2	Zorg zonder verblijf 18+	69

6.3	Ambulancezorg	71
6.3.1	Aanrijtijden	71
6.3.2	Bereikbaarheid van gebieden binnen de responstijd	73
6.4	Prognose zorggebruik	74
6.4.1	Jeugdhulp	74
6.4.2	Zorg met en zonder verblijf 18+	75
7	Bibliotheken	77
7.1	Aanwezigheid van bibliotheken	77
7.2	Gebruik bibliotheek	79
7.2.1	Leden	79
7.2.2	Materialen	80
7.2.3	Activiteiten	81
Bijlage		

Inleiding

De provincie streeft naar een slimmer, schoner en sterker Zuid-Holland. Om de ambities uit het Hoofdlijnenakkoord 2015-2019¹ te realiseren, kiest zij voor een opgavegerichte en integrale gebiedsaanpak. Daarvoor is een up-to-date beschrijving nodig van de sociaaleconomische en demografische situatie per gebied: een maatschappelijk gebiedsprofiel. Dit profiel dient gebaseerd te zijn op (kwantitatieve) beschrijvingen van ontwikkelingen tot op heden, waar mogelijk aangevuld met prognoses.

De provincie heeft Tympaan gevraagd elf maatschappelijke profielen te maken voor de onderscheiden Zuid-Hollandse gebieden. Zij heeft verzocht de profielen op te stellen aan de hand van een door de provincie samengestelde gegevenslijst. In de bijlage geven wij aan hoe we te werk zijn gegaan.

Dit rapport bevat het maatschappelijk gebiedsprofiel van de Rijn- en Venstreek met gegevens verdeeld over zeven thema's: demografie, onderwijs, economie/arbeidsmarkt, inkomen en vermogen, wonen, zorg en bibliotheken. Deze regio bestaat uit de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Kaag en Braassem en Nieuwkoop. De gemeenten zijn als volgt in de regio gesitueerd.

Het profiel is een verzameling van een aantal thematische beschrijvingen. Primair gaat het om regionale cijfers die waar mogelijk en relevant worden vergeleken met Zuid-Holland en

¹ Provincie Zuid-Holland. Hoofdlijnenakkoord 2015-2019 'Zuid-Holland: slimmer, sterker en schoner'. Den Haag: Provincie Zuid-Holland, 2015.

Nederland.² Soms presenteren we cijfers over een specifieke gemeente, wanneer deze opvallend verschillen van het regionale gemiddelde of van de regionale trend. We laten telkens de cijfers zien over een reeks van jaren. Soms betreft het een periode van tien jaar, soms gaat het om een kortere periode, omdat cijfers ontbreken of vanwege veranderingen in regelgeving waardoor cijfers onvergelykbaar zijn. Om ontwikkelingen zo goed mogelijk in beeld te brengen, werken we, voor zover mogelijk, met indexen. Waar mogelijk hebben we prognoses opgenomen op basis van demografische ontwikkelingen.

Uitgaande van de gevraagde gegevenslijst, zijn er voor de thema's onderwijs, economie en zorg (ambulancezorg) niet altijd cijfers met betrekking tot Rijn- en Veenstreek beschikbaar. In dat geval presenteren wij de cijfers voor de arbeidsmarktregio Holland Rijnland (onderwijs) waar twee van de drie gemeenten deel van uitmaken, voor de COROP-regio Oost Zuid-Holland (economie) of voor de GGD-regio Hollands Midden (ambulancezorg). De Rijn- en Veenstreek maakt van deze regio's deel uit.

² Zo zijn er bijvoorbeeld ten aanzien van economie in het Bedrijvenregister Zuid-Holland geen gegevens beschikbaar over bedrijvigheid in heel Nederland.

Karakteristiek van de regio

Demografie

De afgelopen jaren is de bevolking in de Rijn- en Veenstreek is gegroeid, maar minder sterk dan gemiddeld in Zuid-Holland (respectievelijk met 4 en bijna 6%). Tot 2030 groeit de bevolking naar verwachting met ruim 7% net zo sterk als gemiddeld in Zuid-Holland. Het aantal jongeren (0-17 jaar) is aanzienlijk sterker gedaald dan gemiddeld in Zuid-Holland (met respectievelijk bijna 9 en ruim 1%). Het aantal jongeren neemt verder af tot 2021, vanaf 2022 is weer een groei te zien. Het percentage jongeren in de hele bevolking daalt licht tot ongeveer 20% in 2030. Het aantal inwoners in de leeftijd van 18-64 jaar neemt in de regio tot 2022 toe, om in de jaren daarna te dalen. De toename van het aantal 65-plussers is in de periode 2007-2017 opvallend sterker dan gemiddeld in Zuid-Holland (respectievelijk bijna 52 en 29%). Ook de komende jaren zal het aantal 65-plussers minder groeien dan in Zuid-Holland (met bijna 46 en bijna 36% tot 2030). Het percentage 65-plussers binnen de totale bevolking neemt in de regio met circa 7 toe van ruim 19 naar ruim 27%. Binnen de groep 65-plussers stijgt het percentage 75-plussers van 41 in 2017 tot 49 in 2030.

Onderwijs

Jongeren in de regio volgen relatief minder vaak onderwijs op vmbo-niveau en vaker op havo-niveau dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. In tegenstelling tot de afname in Zuid-Holland blijft het aantal vmbo-leerlingen tussen 2007 en 2016 gelijk. Circa 79% van de vmbo-geslaagden in schooljaar 2015-2016 in de regio heeft de theoretische leerweg gevolgd. In Zuid-Holland en Nederland hebben iets minder dan de helft van de geslaagden deze leerweg gevolgd.

De regio heeft in vergelijking met Zuid-Holland relatief minder wo- en hbo-studenten. Het aantal mbo-studenten neemt af, terwijl het aantal hbo-studenten per 100 volwassenen van 18-64 jaar toeneemt. Deze trend is ook in Zuid-Holland zichtbaar. In de regio daalt het aantal geslaagden in het mbo ten opzichte van het totaal aantal geslaagden in de periode 2015-2017 van ruim 73 naar 68%. Het aandeel geslaagden in het hbo stijgt van ruim 23 naar bijna 25% en het aandeel geslaagden in het wo van ruim 4 naar bijna 7%. Van de mbo-studenten slaagt 41% met een diploma op niveau 4a (middenkaderopleiding). Er zijn steeds minder voortijdig schoolverlaters. Voortijdig schoolverlaters zijn voor het merendeel mbo-ers. Er zijn geen scholen voor mbo in de regio. In Bodegraven-Reeuwijk is geen school voor voortgezet onderwijs.

Arbeidsmarkt en economie

Het percentage personen van 15-74 jaar dat tot de beroepsbevolking behoort (bruto arbeidsparticipatie) is in 2016 hoger dan gemiddeld in Zuid-Holland (respectievelijk bijna 73 en 69%). In de Rijn- en Veenstreek is het aandeel laagopgeleiden in de beroepsbevolking vergelijkbaar met Zuid-Holland, het aandeel middelbaar opgeleiden ligt hoger en het aandeel hoogopgeleiden lager dan gemiddeld in Zuid-Holland. Het percentage laagopgeleiden in de beroepsbevolking is in de periode 2007-2017 met 7% gedaald tot circa 21%, het percentage hoogopgeleiden is met bijna 11% toegenomen tot bijna 35%.

Vanaf 2014 daalt de werkloosheid. In 2016 ligt het werkloosheidspercentage in de regio onder de 4,5%. De werkloosheid is lager dan gemiddeld in Zuid-Holland. De meeste werkgelegenheid is te vinden in de sector handel en de gezondheids- en welzijnssector. De werkgelegenheid in de gezondheid- en welzijnssector is de afgelopen jaren toegenomen, maar minder sterk dan gemiddeld in Zuid-Holland. Met name in de horeca is de werkgelegenheid in de periode 2007-2015 relatief sterk gestegen.

Het aantal banen in de sector recreatie en toerisme is in 2017 toegenomen met bijna 8% ten opzichte van 2013. Dit is minder sterk dan de stijging in Zuid-Holland en Nederland (circa 10%). Ook het aantal vestingen in de sector recreatie en toerisme is in de periode 2013-2017 in de Rijn- en Veenstreek met circa 19% minder sterk gegroeid dan in Zuid-Holland en Nederland. In Zuid-Holland en Nederland is het aantal vestingen met respectievelijk 29 en bijna 20% toegenomen. Binnen recreatie en toerisme is sinds 2013 in de COROP-regio Oost-Zuid-Holland de werkgelegenheid het meest gegroeid in de logiesverstrekking. Het aantal vestingen is het meest gegroeid in de deelsector sport.

Inkomen en vermogen

De meeste huishoudens in de Rijn- en Veenstreek hebben aanzienlijk meer besteedbaar inkomen en vermogen dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. In de afgelopen jaren neemt het inkomen en ook de werkzame beroepsbevolking in de regio toe. De omvang van de vermogens is iets afgenomen. Dit komt vooral door de daling van de huizenprijzen. Als de woning niet bij het vermogen wordt meegeteld, neemt het mediane vermogen tussen 2011 en 2016 toe met zo'n 5%.

Het aantal huishoudens dat minder dan 120% van de lage- inkomensgrens verdient, neemt in de periode 2011-2013 toe in de regio, maar neemt vanaf 2013 weer sterk af. Dit betreft vooral alleenstaanden. Vanaf 2011 is ook het percentage gezinnen met een laag inkomen toegenomen, maar pas vanaf 2015 is er weer een daling waar te nemen. Eenoudergezinnen hebben een kwetsbare inkomens- en vermogenspositie. In 2016 leeft 15% van deze gezinnen van een uitkering en een ruime meerderheid heeft een laag vermogen. In vergelijking met Nederland en Zuid-Holland, valt een kleiner gedeelte van de eenoudergezinnen in de groep met een laag vermogen.

In de gemeente Kaag en Braassem ligt het mediane inkomen en vermogen (iets) onder dat van de regio.

Wonen

De voorraad woningen is in de periode 2012-2017 in de regio relatief sterker gegroeid dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Er zijn verhoudingsgewijs meer meergezins- dan eengezinswoningen bijgekomen. De WOZ-waarde schommelt in de periode 2007-2017 en ligt in 2017 nog onder het niveau van 2007. Van de huurwoningen is ruim 76% in het bezit van corporaties. Daarmee is een kleiner percentage van de huurwoningen in particulier bezit dan in Zuid-Holland en Nederland. In tegenstelling tot de trend in Zuid-Holland en Nederland, is de voorraad corporatiewoningen in de periode 2012-2017 wel licht gegroeid. Nultredenwoningen en zorgwoningen zijn belangrijk om mensen met gezondheidsklachten en lichamelijke beperkingen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. Er zijn in de regio relatief minder nultreden- en zorgwoningen dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland.

Er zijn in de Rijn- en Veenstreek verhoudingsgewijs minder goedkope en betaalbare corporatiewoningen dan in Zuid-Holland en Nederland. De gemiddelde bruto-huurprijs ligt in de regio hoger dan in Zuid-Holland en Nederland. Deze is in 2016 circa 3% hoger dan in 2015, terwijl in Zuid-Holland en Nederland sprake was van een verhoging van ongeveer 2%. Desondanks zijn de netto woonlasten gedaald. Deze worden namelijk niet alleen beïnvloed door de huurprijs, maar ook door onder meer de energielasten en het ontvangen van huurtoeslag. Sinds 2015 komen in de regio meer huishoudens in aanmerking voor huurtoeslag en is ook het aantal huishoudens dat huurtoeslag ontvangt toegenomen. Eveneens is het bedrag dat maandelijks aan huurtoeslag is ontvangen, hoger geworden. Van de huishoudens in corporatiewoningen woont in 2016 ongeveer 33% 'scheef'. Vanaf 2016 moeten woningcorporaties huurtoeslaggerechtigde woningzoekenden zo veel mogelijk huisvesten in goedkope en betaalbare huurwoningen. Hierdoor zal het aantal 'dure scheefwoners' de komende jaren naar verwachting afnemen.

Zorg

Er zijn in de Rijn- en Veenstreek in vergelijking met Zuid-Holland weinig jeugdigen met een vorm van jeugdhulp met verblijf. Het aantal nieuwe trajecten jeugdhulp met verblijf is in 2016 relatief meer afgenomen dan in Zuid-Holland, terwijl in de eerste helft van 2017 een sterkere stijging te zien is dan in Zuid-Holland. In de Rijn- en Veenstreek krijgen in vergelijking met Zuid-Holland verhoudingsgewijs meer jeugdigen een vorm van hulp zonder verblijf. Het aantal nieuwe trajecten hulp zonder verblijf neemt per 1.000 jeugdigen in de eerste helft van 2017 weer toe in vergelijking met het tweede halfjaar van 2016. Deze trend zien we ook in Zuid-Holland.

In 2015 maken circa 1.250 personen (18+) in de Rijn- en Veenstreek gebruik van zorg met verblijf. Relatief gezien is het gebruik van zorg met verblijf voor de leeftijdscategorie 65-plus iets lager dan gemiddeld in Zuid-Holland. In alle gemeenten zijn verzorgings- en verpleeghuizen te vinden. Voor ziekenhuiszorg zijn inwoners aangewezen op ziekenhuizen in naburige gemeenten. In 2015 maken in de regio ongeveer 2.400 personen (18+) gebruik van wijkverpleging en bijna 500 personen van zorg thuis in het kader van de Wlz. Het gebruik van wijkverpleging ligt verhoudingsgewijs hoger dan gemiddeld in Zuid-Holland, het gebruik van Wlz-zorg thuis is vergelijkbaar met dat van Zuid-Holland.

Het aantal A1-ritten ambulancezorg dat in de GGD-regio Hollands Midden de 15-minutennorm overschrijdt, is toegenomen van 4% in 2012 naar ruim 6% in 2017. Wel ligt het percentage overschrijdingen in de regio onder het Zuid-Hollandse en Nederlandse gemiddelde. Evenals in Zuid-Holland en Nederland is de aanrijtijd in de GGD-regio Hollands Midden circa 7 minuten. Buiten de spits zijn: een deel van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk, een gebied in het zuiden van de gemeente Nieuwkoop en in de gemeente Kaag en Braassem rondom Woubrugge, de Kaageilanden, het Braassemermeer en omgeving, niet tijdig bereikbaar. Binnen de spits geldt dit voor een deel van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk en binnen de gemeente Kaag en Braassem: een gebied op de Kaag, ten oosten van de Ade en ten zuiden van Woubrugge.

Bibliotheken

Het aandeel leden onder volwassenen is bij de bibliotheken in de regio, evenals in Nederland en Zuid-Holland, afgenomen. De daling is bij de twee bibliotheekorganisaties actief in de Rijn- en Veenstreek groter dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Het aantal jeugdleden is daarentegen toegenomen en voor de Bibliotheek De Groene Venen geldt dat deze groei groter is dan in Zuid-Holland en Nederland.

De bibliotheken actief in de regio organiseren, gerelateerd aan het aantal leden en inwoners, minder activiteiten dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Per 1.000 leden worden in 2016 in Zuid-Holland en Nederland respectievelijk circa 30 en circa 20 activiteiten georganiseerd. In wijken met veel eenzaamheid kunnen bibliotheken een functie hebben door het organiseren van ontmoetingsactiviteiten die bijdragen aan eenzaamheidsbestrijding.

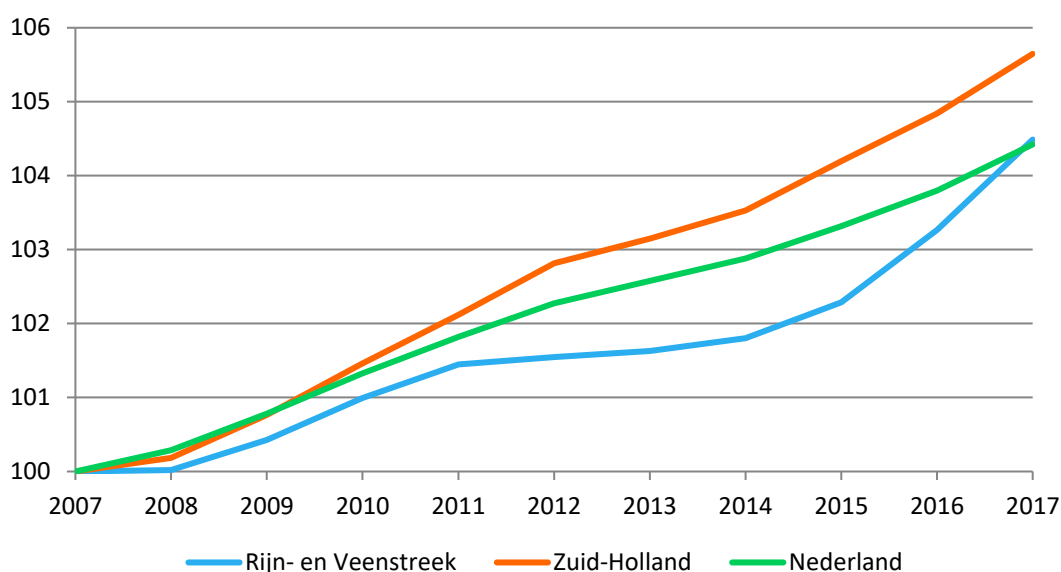
1 Demografie

1.1 Bevolkingsontwikkeling 2007-2017

In deze paragraaf wordt de bevolkingsontwikkeling gepresenteerd voor de totale bevolking en voor de leeftijdscategorieën 0-17 jaar, 18-64 jaar en 65 jaar en ouder.³

De bevolking in de Rijn- en Veenstreek groeit in de periode 2007-2017 met ruim 4%. Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde groei in Nederland. In heel Zuid-Holland neemt de bevolking gemiddeld sneller toe (bijna 6%) (figuur 1.1). Met 5% is de bevolking het meest toegenomen in Bodegraven-Reeuwijk, in Nieuwkoop is er sprake van de minste stijging (ruim 3%).

Figuur 1.1 **Ontwikkeling aantal inwoners, 2007-2017, index**

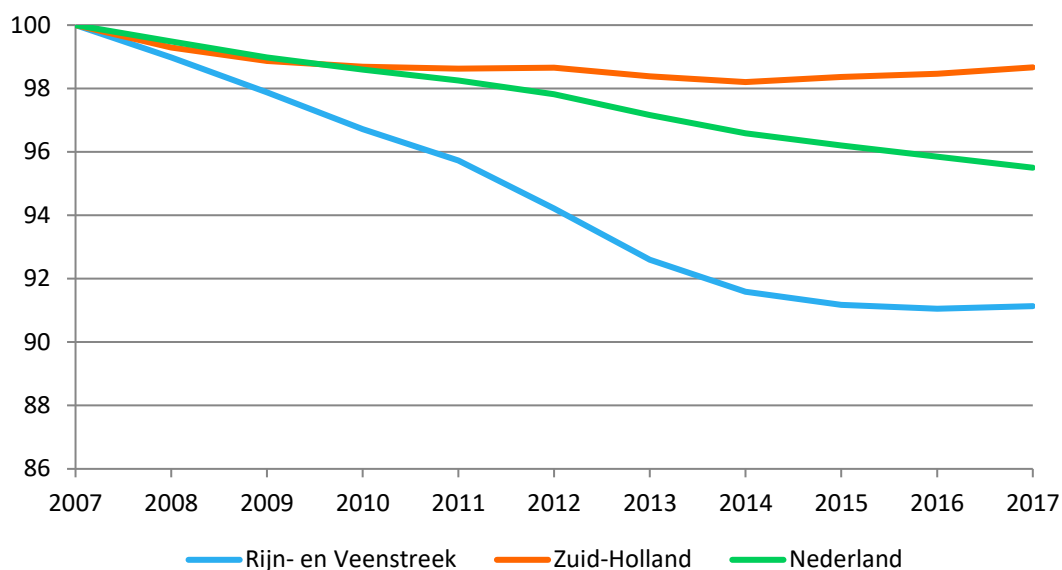
bron: Databank-ZH, CBS Statline

In tegenstelling tot de groei van de totale bevolking, daalt het aantal jongeren van 0-17 jaar in de regio: in 2007 zijn er in de Rijn- en Veenstreek ongeveer 20.250 jongeren van 0-17 jaar, tien jaar later zijn dat er circa 18.450. Dit is een daling van bijna 9%. In Nieuwkoop en Kaag en Braassem is er sprake van de grootste afname (respectievelijk bijna 12% en ruim 10%). De daling in de Rijn- en Veenstreek is groter dan die van heel Nederland (ruim 4%) en heel Zuid-Holland (ruim 1%).

Het aandeel jongeren binnen de totale bevolking van de streek neemt af van 24% in 2007 tot 21% in 2017.

³ De bevolking van 0-17 jaar wordt in deze paragraaf aangeduid met de term 'jongeren'. Uitzondering hierop zijn de gegevens over verhuissaldo van jongeren/jongvolwassenen van 15-24 jaar, omdat er geen andere leeftijdsindeling beschikbaar is. Ook in volgende hoofdstukken kan er een andere leeftijdsindeling voor jongeren worden gehanteerd, omdat dat inhoudelijk gezien logisch is of omdat de cijfers alleen in een andere leeftijdsindeling beschikbaar zijn.

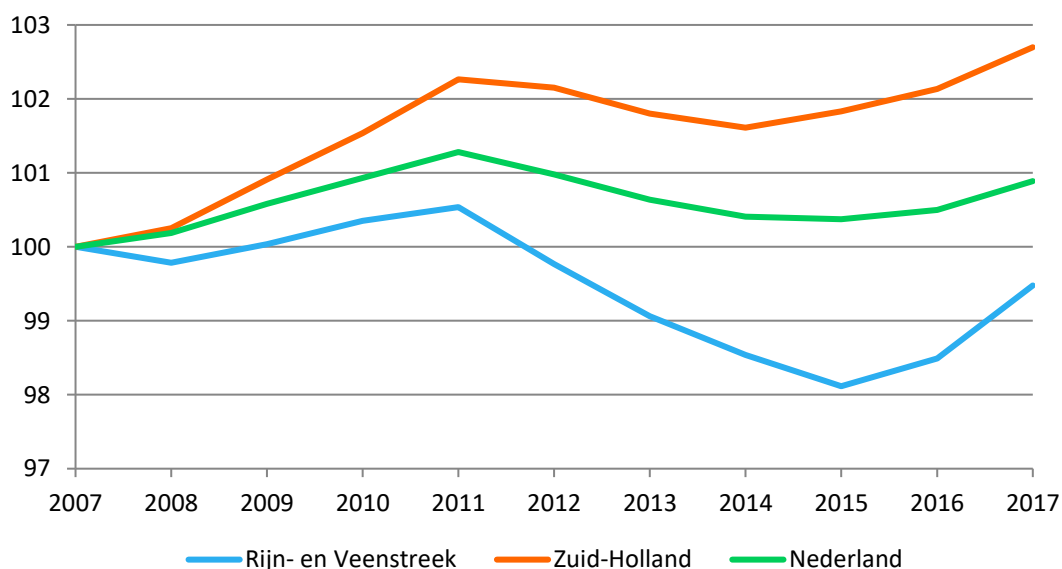
Figuur 1.2 **Ontwikkeling aantal jongeren (0-17 jaar), 2007-2017, index**

bron: Databank-ZH, CBS Statline

Het aantal inwoners in de Rijn- en Veenstreek in de leeftijd van 18-64 jaar daalt van ruim 52.700 in 2007 tot circa 52.450 in 2017. Dit is een afname van ongeveer 0,5%. In heel Nederland en Zuid-Holland is sprake van een stijging. Gemiddeld in Zuid-Holland is de stijging bijna 3% en in heel Nederland iets minder dan 1% (figuur 1.3).

Figuur 1.3 **Ontwikkeling aantal inwoners van 18-64 jaar, 2007-2017, index**

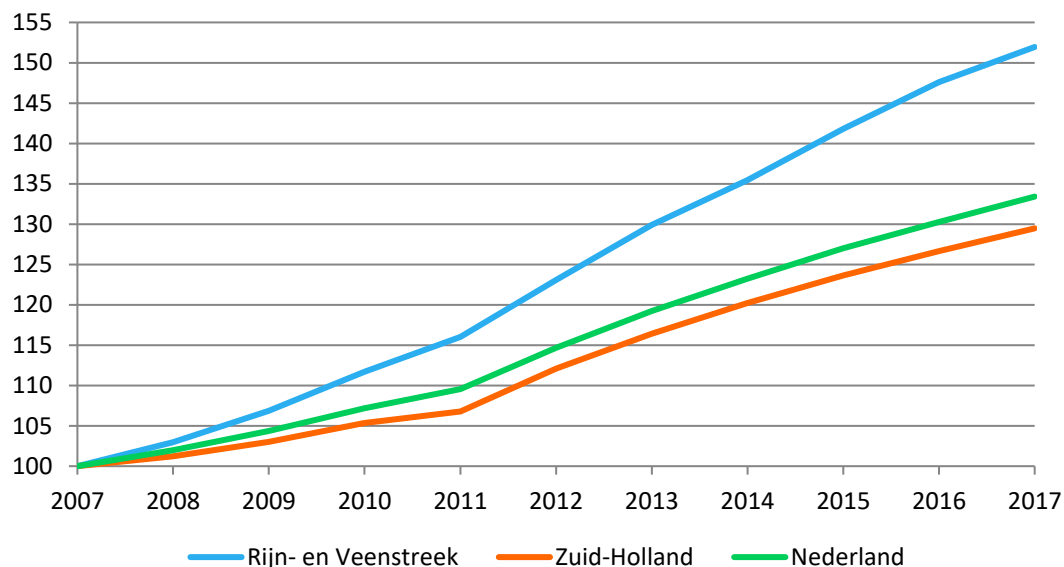

bron: Databank-ZH, CBS Statline

Evenals in heel Zuid-Holland en Nederland is er in de Rijn- en Veenstreek sprake van sterke vergrijzing. In 2007 telt de regio circa 11.250 65-plussers, tien jaar later is dat opgelopen tot ruim 17.100, een toename van ruim 50%. Dit is meer dan het groeipercentage in heel Nederland en Zuid-Holland (ruim 29%) (figuur 1.4). Binnen de Rijn- en Veenstreek is de toe-

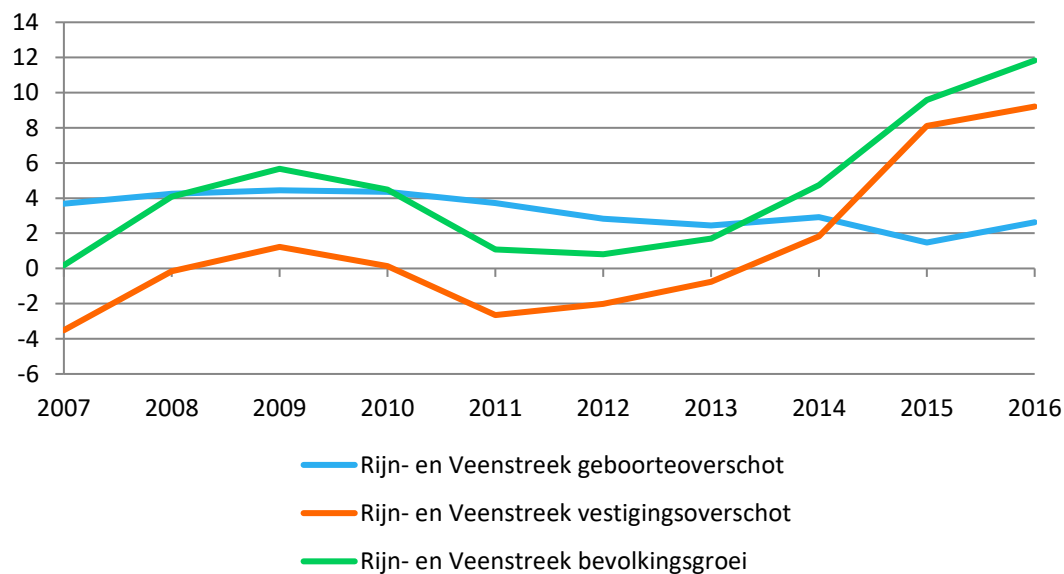
name het grootst in Nieuwkoop (ruim 60%). Het percentage 65-plussers binnen de totale bevolking stijgt in de regio van ruim 13 in 2007 tot ruim 19 in 2017.

Figuur 1.4 Ontwikkeling aantal 65-plussers, 2007-2017, index

bron: Databank-ZH, CBS Statline

Figuur 1.5 Ontwikkeling bevolking per 1.000 inwoners in de Rijn- en Veenstreek, 2007-2016

bron: Databank-ZH, CBS Statline

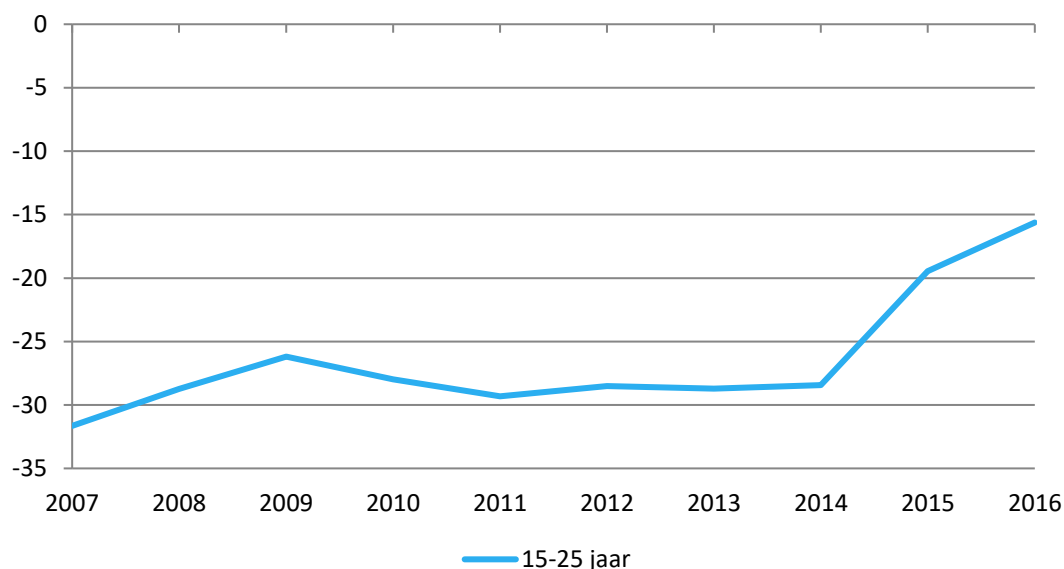
In de regio worden in de periode 2007-2016 meer personen geboren dan dat er overlijden. Dit geboorteoverschot⁴ daalt in de regio in de periode 2007-2016 tot ruim 2 personen per

⁴ Saldo van geboorte en overlijden

1.000 inwoners. Van 2007 tot 2014 wordt de bevolkingsgroei vooral bepaald door het geboorteoverschot. Vanaf 2014 wordt de bevolkingsgroei vooral veroorzaakt doordat er zich meer mensen in de regio vestigen dan dat er uit de regio vertrekken (vestigingssaldo⁵; figuur 1.5). In 2007 heffen geboorte- en vestigingsoverschot elkaar nagenoeg op (respectievelijk 311 en -296 personen). In 2016 bedraagt het geboorteoverschot circa 225 personen en het vestigingsoverschot circa 800 personen. Dit is een groei van bijna 12 personen per 1.000 inwoners.

Er verhuizen vooral meer gezinnen met kinderen naar de regio dan dat er naar andere regio's verhuizen. Het verhuissaldo van jongeren/jongvolwassenen laat een andere trend zien. Er is sprake van een negatief verhuissaldo⁶: jongeren/jongvolwassenen verhuizen meer naar andere regio's dan dat er vanuit andere regio's in de Rijn- en Veenstreek komen wonen. Het negatieve verhuissaldo is de afgelopen jaren wel kleiner geworden (figuur 1.6).

Figuur 1.6 **Ontwikkeling saldo van verhuizingen naar en uit de Rijn- en Veenstreek van 15-24-jarigen per 1.000 inwoners in deze leeftijdscategorie, 2007-2016**

bron: Databank-ZH, CBS Statline

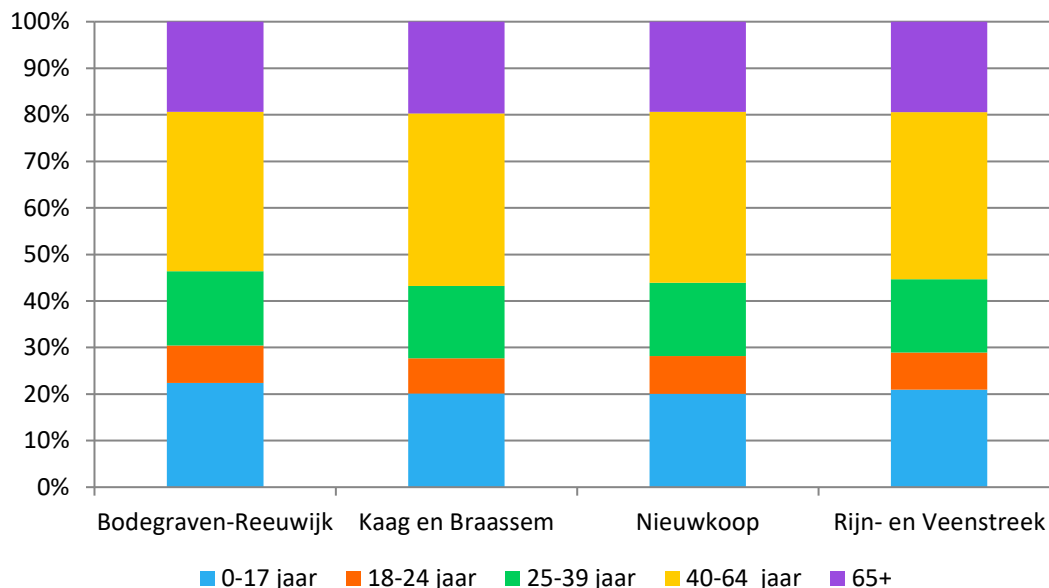
⁵ Saldo van vestiging (uit andere gemeenten en immigratie) en vertrek (naar andere gemeenten en emigratie)

⁶ Dit betreft alleen de gegevens van personen die tussen gemeenten in Nederland zijn verhuisd, dus exclusief personen die naar Nederland zijn geïmmigreerd of vanuit Nederland zijn geëmigreerd.

1.2 Bevolkingsopbouw 2017

Figuur 1.7 geeft de bevolkingsopbouw in de afzonderlijke gemeenten in 2017 weer en die van de hele streek. Bodegraven-Reeuwijk telt het hoogste percentage 0-17-jarigen.

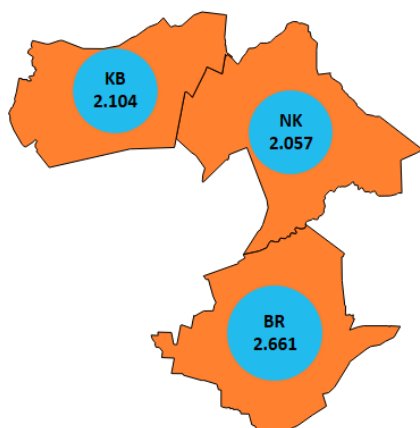
Figuur 1.7 Bevolkingsopbouw naar leeftijdscategorie per gemeente in Rijn- en Veenstreek, 2017, percentage

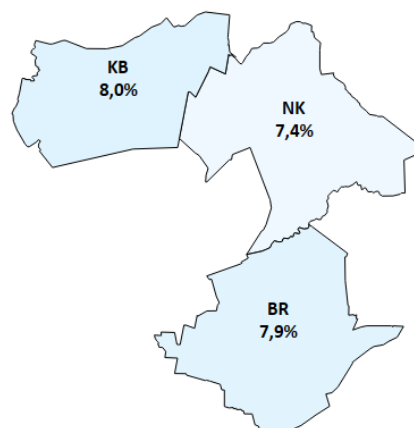
bron: Databank-ZH, CBS Statline

In 2017 is bijna 8% van de bevolking 75 jaar of ouder. Van 65-plussers is bijna 41% 75 jaar of ouder. Deze percentages zijn vergelijkbaar met die van Zuid-Holland en van Nederland. De gemeente Kaag en Braassem is in de regio het meest vergrijsd, Nieuwkoop het minst (figuur 1.8).

Figuur 1.8a Aantal 75-plussers per gemeente, 2017, absoluut

Figuur 1.8b Aantal 75-plussers per gemeente, 2017, percentage

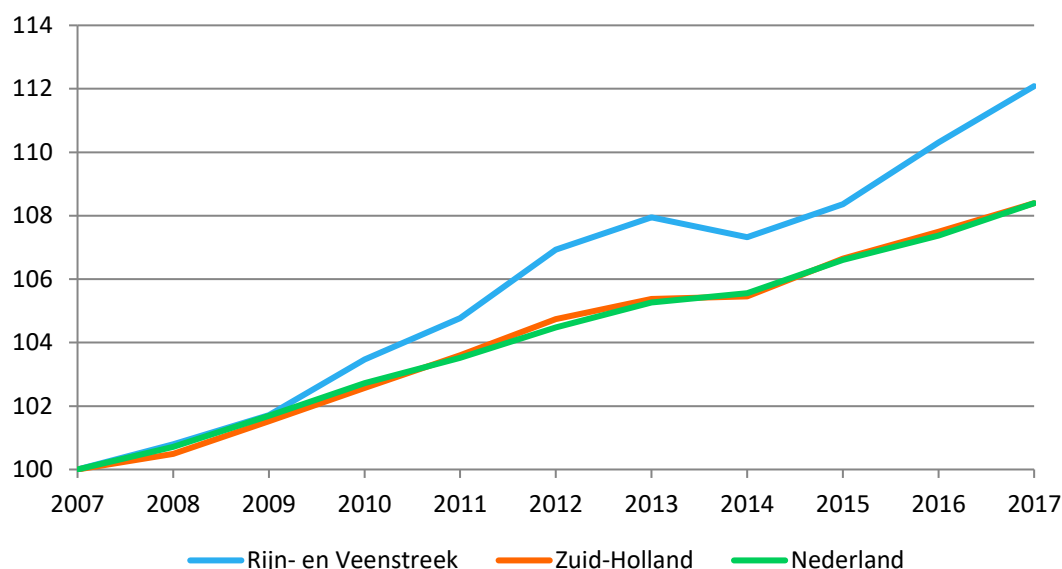
KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

bron: Databank-ZH, CBS Statline

1.3 Ontwikkeling aantal huishoudens 2007-2017

Het aantal huishoudens in de regio groeit van ruim 32.200 in 2007 tot circa 36.100 in 2017, een stijging van ruim 12%. In Zuid-Holland en Nederland neemt het aantal huishoudens iets minder toe (ruim 8%) (figuur 1.9). Het aantal huishoudens stijgt met 11% het minste in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk.

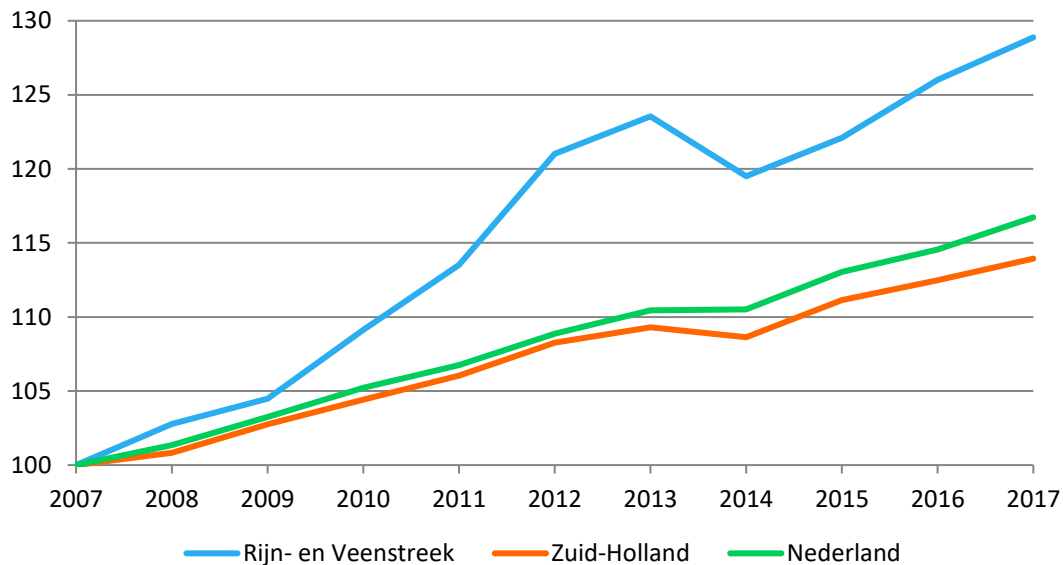
Figuur 1.9 **Ontwikkeling aantal huishoudens, 2007-2017, index**

bron: Databank-ZH, CBS Statline

In 2007 zijn er bijna 7.750 eenpersoonshuishoudens in de regio. Het aantal eenpersoonshuishoudens stijgt tot bijna 10.000 in 2017, een toename van circa 29%. Dit is aanzienlijk meer dan de gemiddelde stijging in zowel Nederland als Zuid-Holland. Het aantal eenpersoonshuishoudens in Zuid-Holland neemt toe met bijna 14% en in Nederland met bijna 17% (figuur 1.10). Van alle huishoudens in de regio is in 2017 28% een eenpersoonshuishouden. Dat is minder dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk bijna 40 en 38%).

Figuur 1.10 **Ontwikkeling aantal eenpersoonshuishoudens, 2007-2017, index**

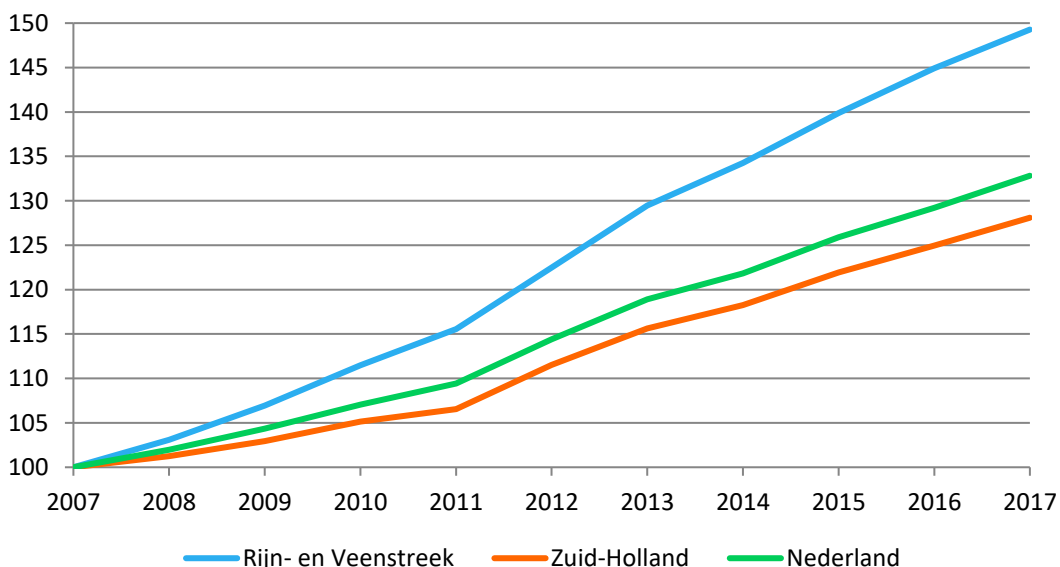

bron: Databank-ZH, CBS Statline

Het aantal huishoudens waarvan de hoofdbewoner 65 jaar of ouder is stijgt van bijna 7.500 in 2007 tot bijna 11.200 in 2017, een toename van bijna 50%. Dit is meer dan de gemiddelde stijging in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk 28 en bijna 33%) (figuur 1.11). In Nieuwkoop is de toename het grootst (bijna 60%).

In de regio is in 2017 van alle huishoudens bijna 31% een 65-plus-huishouden, in Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk bijna 26 en ruim 27%. Bijna 12% van alle huishoudens in de regio is in 2017 een 65-plus-eenpersoonshuishouden, in Zuid-Holland en Nederland is dat bijna 13%.

Figuur 1.11 **Ontwikkeling aantal 65-plushuishoudens, 2007-2017, index**

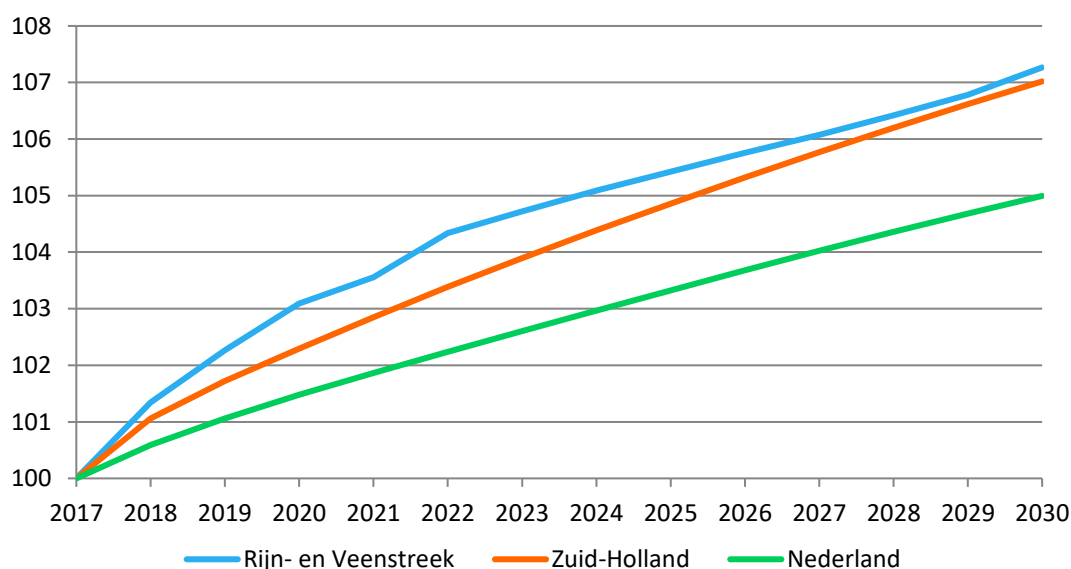
bron: Databank-ZH, CBS Statline

1.4 Verwachte bevolkingsontwikkeling 2017-2030⁷

In deze paragraaf wordt de verwachte bevolkingsontwikkeling gepresenteerd voor de totale bevolking en voor de leeftijdscategorieën 0-17 jaar, 18-64 jaar en 65 jaar en ouder⁸.

De bevolking van de Rijn- en Veenstreek neemt in de periode 2017-2030 naar verwachting toe met bijna 6.500 personen tot ongeveer 94.500. Dit is een groei van ruim 7% en relatief vergelijkbaar met die van Zuid-Holland. Met een groeipercentage van bijna 5 neemt de bevolking in Nederland minder toe.

Figuur 1.12 **Ontwikkeling aantal inwoners, 2017-2030, index**

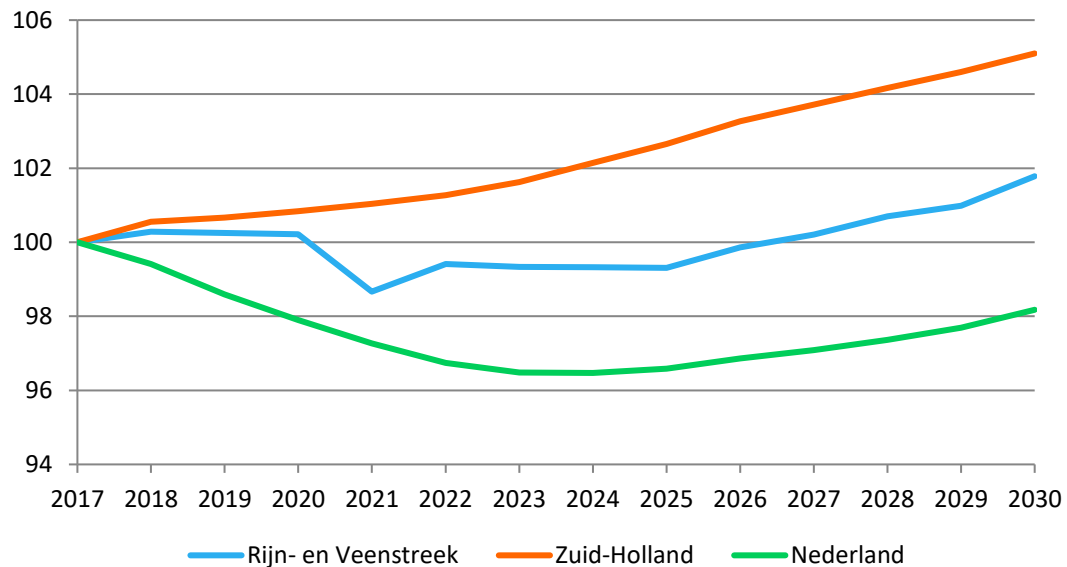
bron: Databank-ZH, CBS/Provincie Zuid-Holland

Het aantal jongeren (0-17 jaar) neemt in de streek eerst af, om vanaf 2021 te stijgen. In 2030 zijn er in de regio bijna 18.800 jongeren. Dit is bijna 2% meer dan in 2017. In Nieuwkoop daarentegen vermindert het aantal jongeren in de periode 2017-2030 (met ruim 10%). In Zuid-Holland neemt het aantal jongeren gedurende de hele periode 2017-2030 toe. Gemiddeld in Nederland is vanaf 2025 een stijgende lijn te zien (figuur 1.13).

⁷ Paragraaf 1.4 tot en met 1.6 schetsen de verwachte bevolkingsontwikkeling, bevolkingsopbouw en ontwikkeling van het aantal huishoudens op basis van prognoses. Vanwege de leesbaarheid spreken we in het vervolg van deze paragraaf over toe-/afname en niet over de *verwachte* toe-/afname.

⁸ De bevolking van 0-17 jaar wordt in deze paragraaf aangeduid met de term 'jongeren'. In volgende hoofdstukken kan er een andere leeftijdsindeling voor jongeren worden gehanteerd, omdat dat inhoudelijk gezien logisch is of omdat de cijfers alleen in een andere leeftijdsindeling beschikbaar zijn.

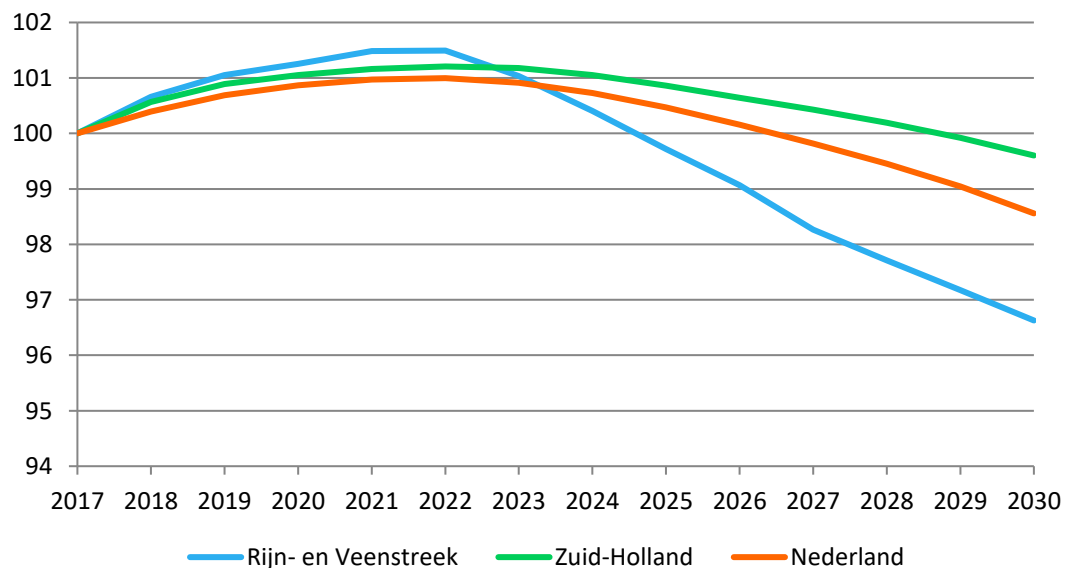
Figuur 1.13 Ontwikkeling groei aantal jongeren (0-17 jaar), 2017-2030, index

bron: Databank-ZH, CBS/Provincie Zuid-Holland

Het aantal inwoners in de leeftijd van 18-64 jaar neemt in de regio tot 2022 toe, om in de jaren daarna te dalen. Deze trend doet zich ook voor in Zuid-Holland en Nederland, maar minder sterk (figuur 1.14). In 2017 telt de regio circa 52.450 inwoners in deze leeftijdsklasse, in 2030 zijn dat er bijna 50.700; een daling van ruim 3%.

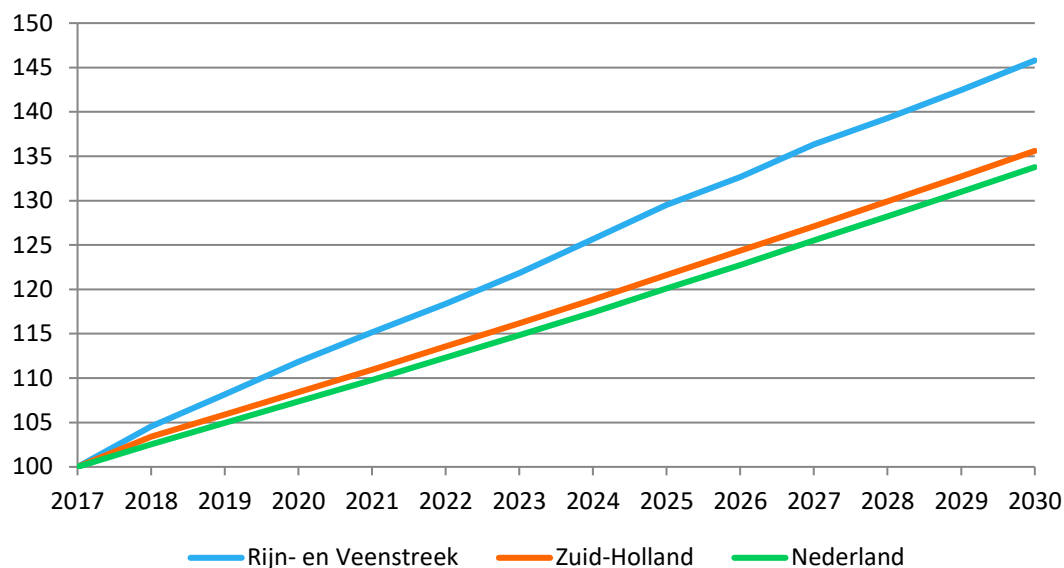
Figuur 1.14 Ontwikkeling aantal inwoners van 18-64 jaar, 2017-2030, index

bron: Databank-ZH, CBS/Provincie Zuid-Holland

Het aantal 65-plussers stijgt in de regio van circa 17.100 in 2017 tot ongeveer 25.000 in 2030. Dit is een toename van bijna 46%. Deze stijgende trend is sterker dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 1.15). In Nieuwkoop en Kaag en Braassem is de toename, met respectievelijk 51 en bijna 50%, het grootst.

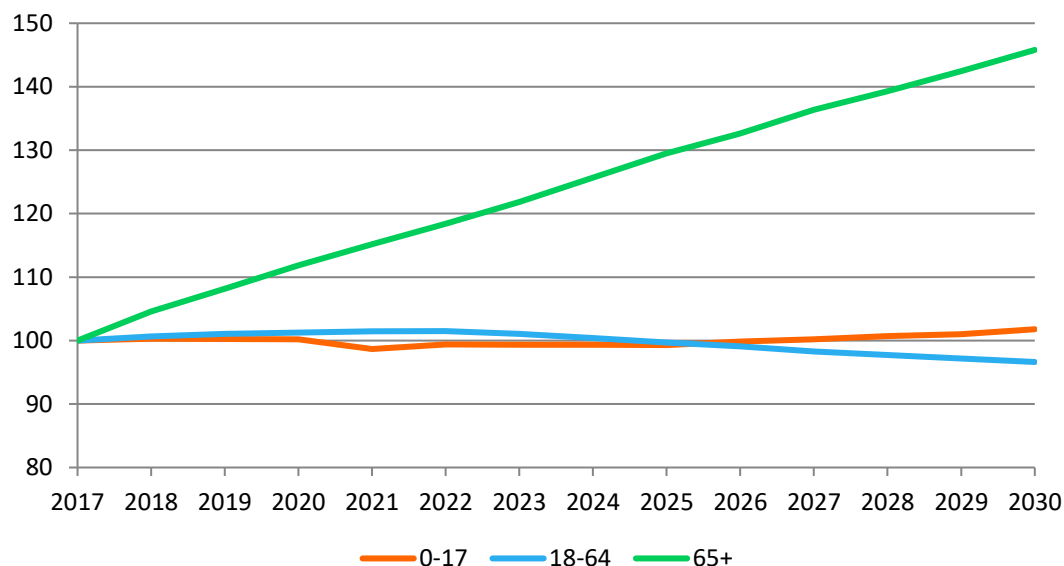
Figuur 1.15 **Ontwikkeling aantal 65-plussers, 2017-2030, index**

bron: Databank-ZH, CBS/Provincie Zuid-Holland

De totale bevolking neemt in de periode 2017-2030 toe met ruim 7%. Een sterke groei is vooral te verwachten van het aantal 65-plussers, terwijl het aantal jongeren van 0-17 jaar eerst afneemt. Vanaf 2022 is weer een jaarlijkse lichte groei van het aantal jongeren te zien. Het aantal 18-64-jarigen neemt tot 2022 licht toe, maar daalt in de jaren daarna (figuur 1.16).

Figuur 1.16 **Ontwikkeling bevolking Rijn- en Veenstreek naar leeftijdscategorie, 2017-2030, index**

bron: CBS Statline, Provincie Zuid-Holland

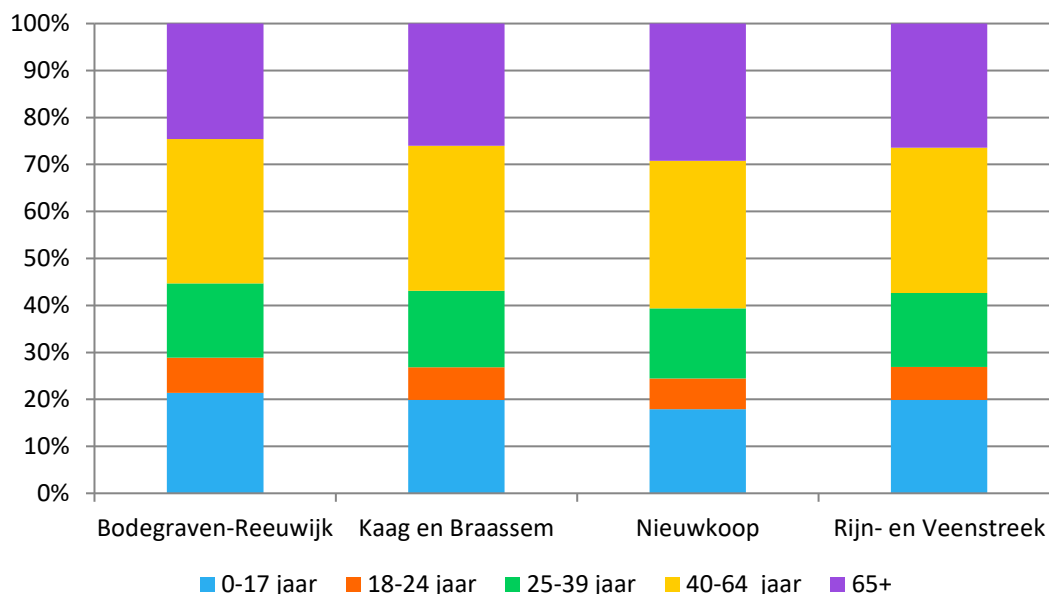
Vanwege de sterke toename van het aantal 65-plussers neemt ook het aantal personen met behoefte aan zorg thuis of in een instelling toe. De toename van het aantal 65-plussers heeft ook gevolgen voor de omvang van de beroepsbevolking: 55-64-jarigen werken minder

vaak en minder uren per week en onder 65-plussers is dat nog meer het geval ([CBS 2015](#)). De omvang van de (potentiële) beroepsbevolking staat verder onder druk doordat het aantal 18-64-jarigen vanaf 2023 afneemt. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot krapte op de arbeidsmarkt, waardoor bedrijven niet voldoende werknemers kunnen aantrekken, wat ten koste kan gaan van de economische groei. Niettemin is er landelijk in de periode 2008-2016 een toename van de beroepsbevolking te zien met name als gevolg van een toegenomen arbeidsparticipatie onder vrouwen en onder 55-plussers. Ouderen werken langer door: de gemiddelde pensioenleeftijd is landelijk tussen 2006 en 2015 met 3,4 jaar gestegen naar 64,4 jaar (maar is in 2016 gelijk gebleven).⁹

1.5 Verwachte bevolkingsopbouw 2030

Nieuwkoop heeft in 2030 het grootste percentage 65-plussers (ruim 29%) en tevens het laagste percentage 0-17-jarigen (bijna 18%) in de regio (figuur 1.17).

Figuur 1.17 Verwachte bevolkingsopbouw naar leeftijdscategorie per gemeente in de Rijn- en Veenstreek, 2030, percentage

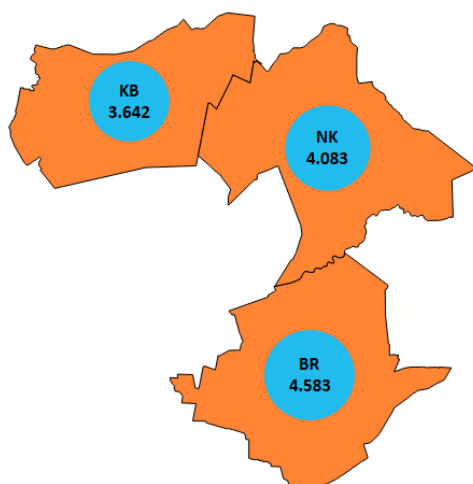

bron: Databank-ZH, Provincie Zuid-Holland

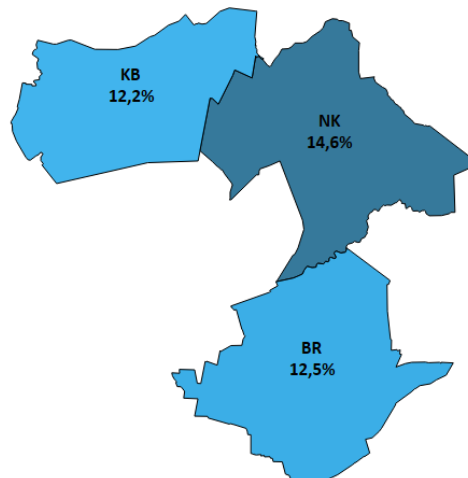
In 2030 is circa 13% van de bevolking 75 jaar of ouder. Dit is meer dan het percentage in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk bijna 11% en circa 11,5%). Van 65-plussers zal ruim 49% 75 jaar of ouder zijn in 2030. Dit is vergelijkbaar met het verwachte percentage in Zuid-Holland en Nederland (49%) (figuur 1.18).

⁹ Brakel K. van, Hilbers P en Vries M de (red.). UWV Arbeidsmarktprognose 2017-2018. Amsterdam: UWV, 2017.

Figuur 1.18a Aantal 75-plussers per gemeente, 2030, absoluut

Figuur 1.17b Aantal 75-plussers per gemeente, 2030, percentage

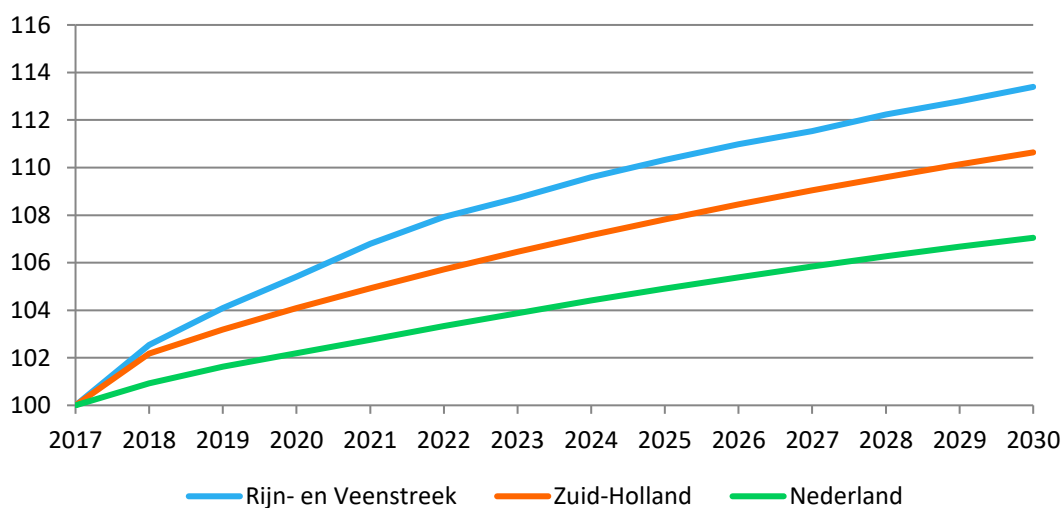
KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

bron: Databank-ZH, Provincie Zuid-Holland

1.6 Verwachte ontwikkeling aantal huishoudens 2017-2030

Tot 2030 neemt het aantal huishoudens toe tot bijna 40.950, een stijging van ruim 13% ten opzichte van 2017. Deze toename is sterker dan in Zuid-Holland (bijna 11%) en Nederland (7%; figuur 1.19). Met ruim 18% neemt het aantal huishoudens in Kaag en Braassem het meeste toe.

Figuur 1.19 Ontwikkeling aantal huishoudens, 2017-2030, index

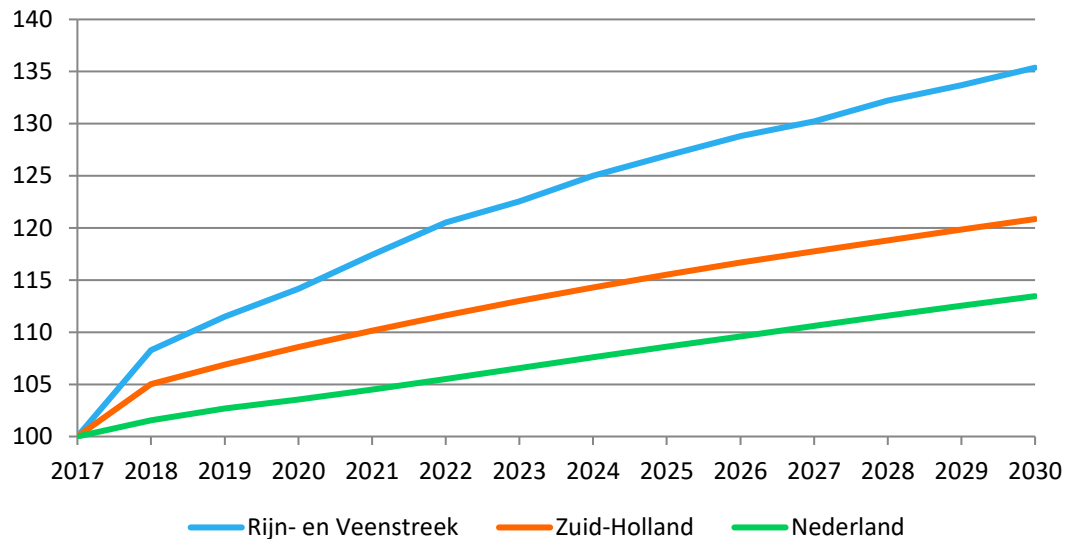

bron: CBS Statline, Provincie Zuid-Holland

Het aantal eenpersoonshuishoudens neemt met ruim 35% toe tot ruim 13.500 in 2030. Het aantal stijgt sterker dan gemiddeld in Nederland en Zuid-Holland (respectievelijk ruim 13 en bijna 21%; figuur 1.20). Met ruim 38% is de stijging in Kaag en Braassem het sterkst. Van al-

le huishoudens in de regio is in 2030 33% een eenpersoonshuishouden. Dit is minder dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk 43 en 40%).

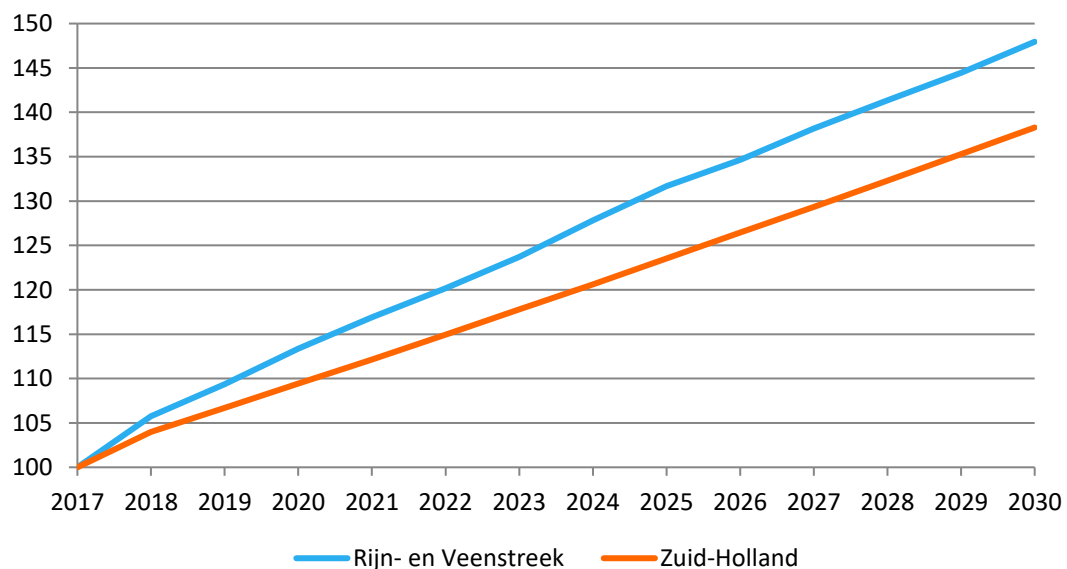
Figuur 1.20 **Ontwikkeling aantal eenpersoonshuishoudens, 2017-2030, index**

bron: CBS Statline, Provincie Zuid-Holland

In 2030 zijn er in de regio bijna 16.550 huishoudens waarvan de hoofdbewoner 65 jaar of ouder is, een stijging van bijna 48%. Dit is meer dan gemiddeld in Zuid-Holland, waar het aantal 65-plus-huishoudens met 38% toeneemt in de periode 2017-2030 (figuur 1.21)¹⁰. De stijging is met bijna 52% het sterkst in Kaag en Braassem.

Figuur 1.21 **Ontwikkeling aantal 65-plus-huishoudens, 2017-2030, index**

bron: CBS Statline, Provincie Zuid-Holland

¹⁰ Er zijn geen gegevens beschikbaar voor Nederland.

In de regio is in 2030 van alle huishoudens ruim 40% een 65-plus-huishouden, in Zuid-Holland is dat percentage ongeveer 32. Circa 18% van alle huishoudens is een 65-plus-
eenpersoonshuishouden, in Zuid-Holland is dat in 2030 bijna 17%.

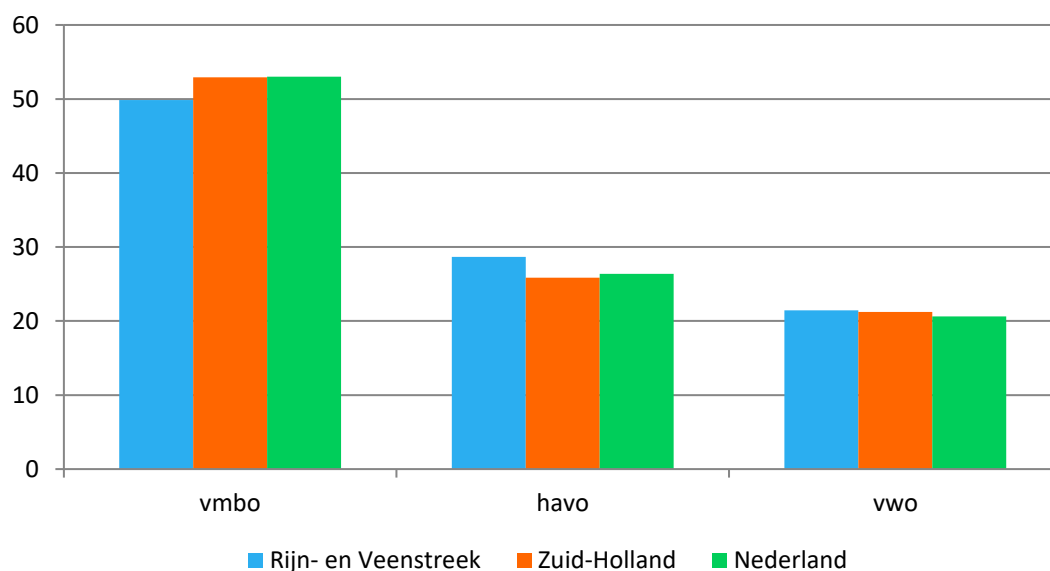
2 Onderwijs

2.1 Voortgezet onderwijs

2.1.1 Leerlingen

In de Rijn- en Veenstreek wonen in 2016 bijna 3.200 leerlingen die een vorm van voortgezet onderwijs vanaf het derde leerjaar volgen. Per leerjaar zit ongeveer 21% van deze leerlingen op het vwo, vergelijkbaar met zo'n 21% gemiddeld in zowel Zuid-Holland als Nederland. Bijna 50% van de leerlingen die in de Rijn- en Veenstreek wonen zit op het vmbo; dit is iets minder dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (53%; figuur 2.1).

Figuur 2.1 Aandeel leerlingen vmbo, havo en vwo vanaf leerjaar 3 (exclusief praktijk-onderwijs), woonregio, schooljaar 2016-2017, percentage*

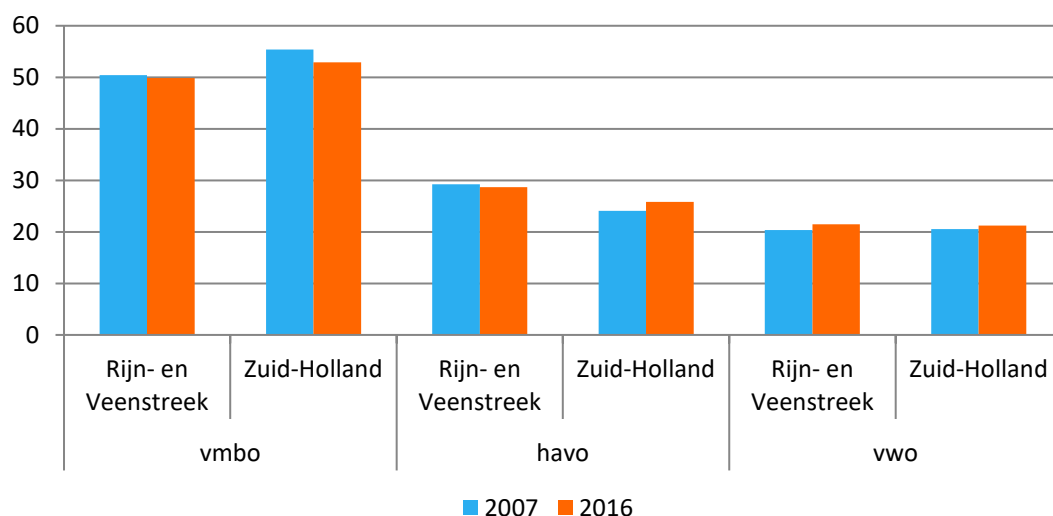

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

Leerlingen die in Nieuwkoop wonen, zitten het vaakst op het vmbo (ruim 53%). In Bodegraven-Reeuwijk wonen relatief de meeste havo-leerlingen (circa 30%) en in de gemeente Kaag en Braassem de meeste vwo-leerlingen (ruim 24%).

Het aandeel vmbo-leerlingen woonachtig in de regio is in de periode 2007-2016 stabiel gebleven, terwijl in Zuid-Holland het aantal inwonende vmbo-leerlingen relatief af is genomen. Het aandeel havo-leerlingen is relatief gedaald, in tegenstelling tot een stijging in Zuid-Holland. Het aandeel vwo-leerlingen is toegenomen in deze periode, conform Zuid-Holland (figuur 2.2).

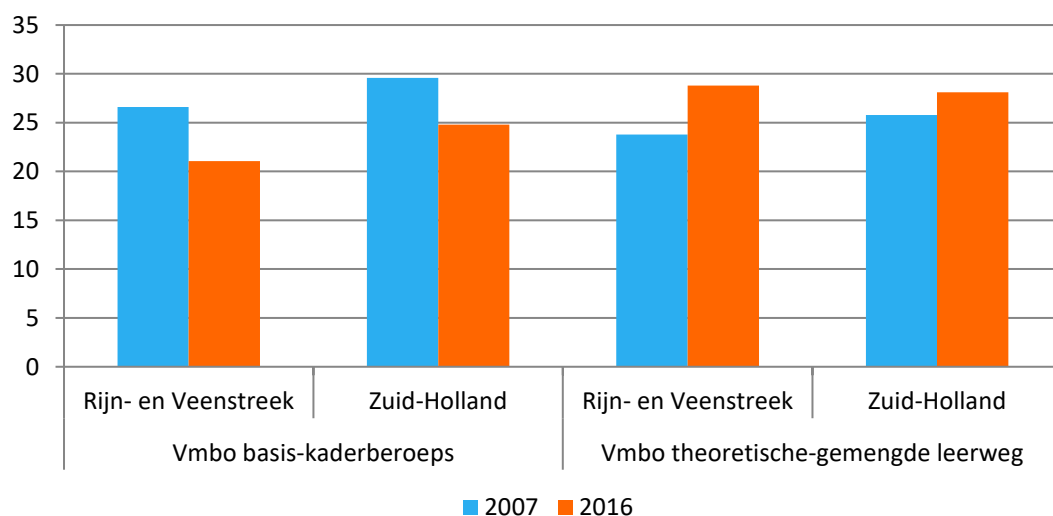
Figuur 2.2 Aantal leerlingen vmbo, havo en vwo per 100 leerlingen voortgezet onderwijs vanaf het derde jaar, woonregio, 2007, 2016, absoluut*

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

In 2016 wonen in de Rijn- en Veenstreek bijna 1.200 vmbo-leerlingen (derde leerjaar en hoger). Het aandeel vmbo-leerlingen in het voortgezet onderwijs (derde leerjaar en hoger) is in de Rijn- en Veenstreek kleiner dan gemiddeld in Zuid-Holland. Circa 21 van de 100 leerlingen voortgezet onderwijs (derde leerjaar en hoger) woonachtig in de regio volgen in 2016 een basis-kaderberoepsleerweg in het vmbo; een afname van ruim 23% ten opzichte van 2007. Deze daling is sterker dan in Zuid-Holland (ruim 14%). Bijna 29 op de 100 leerlingen voortgezet onderwijs volgen een theoretische-gemengde leerweg; een toename van bijna 18% ten opzichte van 2007. Dit is eveneens sterker dan de relatieve stijging in Zuid-Holland (ruim 11%; figuur 2.3).

Figuur 2.3 Aantal leerlingen vmbo per 100 leerlingen voortgezet onderwijs vanaf het derde leerjaar, woonregio, 2007, 2016, percentage*

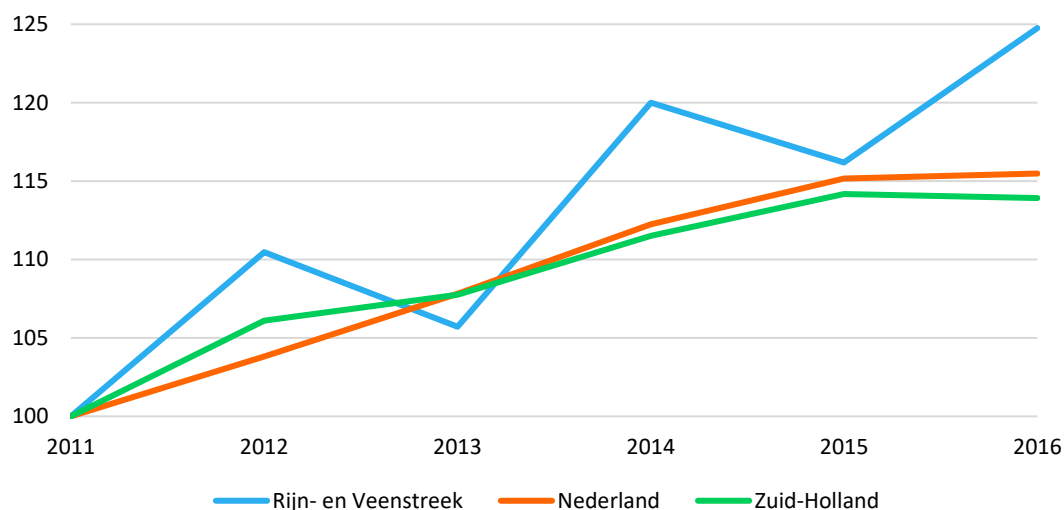

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

2.1.2 Geslaagden

In de Rijn- en Veenstreek zijn geen scholen gevestigd die havo of vwo aanbieden. Het totaal aantal geslaagden vmbo is in de periode 2011 tot en met 2016 toegenomen met bijna 25%. Dit is een sterkere stijging dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 2.4).

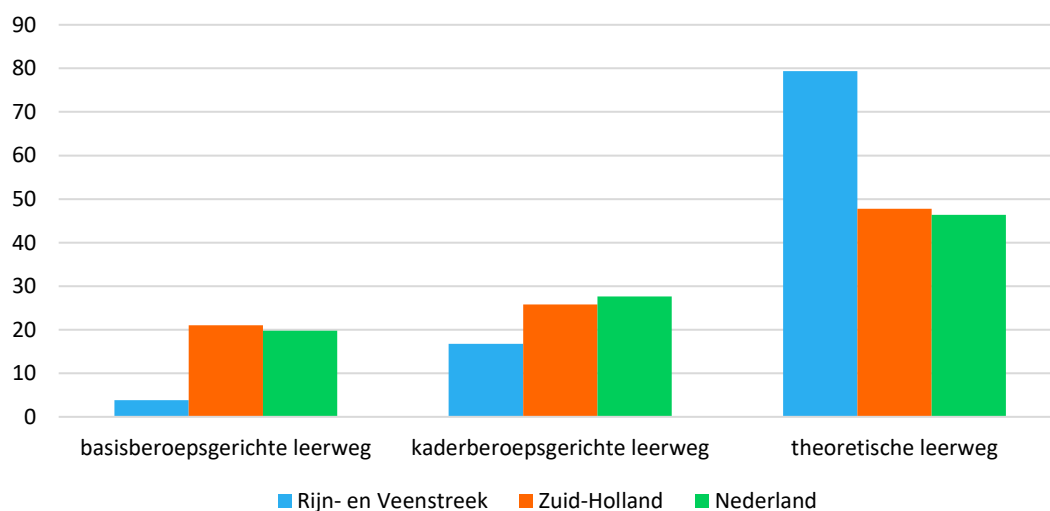
Figuur 2.4 Ontwikkeling aantal geslaagden vmbo, onderwijsregio, Rijn- en Veenstreek, Zuid-Holland en Nederland, 2011-2016, index

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: Ministerie OCW

Figuur 2.5 laat zien dat in de Rijn- en Veenstreek naar verhouding meer geslaagden zijn in de theoretische leerweg en minder in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. De regio heeft geen aanbod voor de gemengde leerweg. Binnen de regio is het aandeel geslaagden in de theoretische leerweg het grootst.

Figuur 2.5 Verdeling van het aantal geslaagden in het vmbo naar type leerweg, onderwijsregio, schooljaar 2015-2016, percentage*

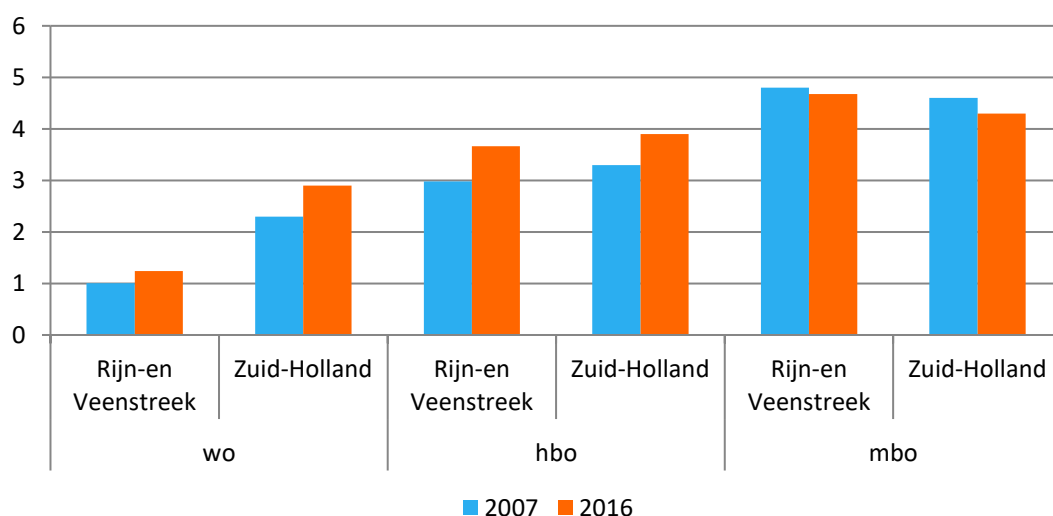
*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: Ministerie OCW

2.2 Beroeps- en wetenschappelijk onderwijs

2.2.1 Studenten

De regio heeft in vergelijking met Zuid-Holland verhoudingsgewijs meer mbo-studenten en minder hbo- en wo-studenten. In totaal volgen in 2016 bijna 5.000 (jong)volwassenen uit de regio een vorm van middelbaar beroepsonderwijs of hoger onderwijs (hbo en wo). In de periode 2007-2016 neemt het aantal mbo-studenten relatief af. Dit geldt ook voor Zuid-Holland. Het aantal wo- en hbo-studenten stijgt juist relatief (figuur 2.6).

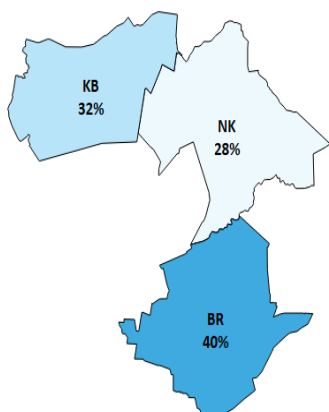
Figuur 2.6 Aantal studenten per 100 volwassenen tot 65 jaar, 2007, 2016, absoluut

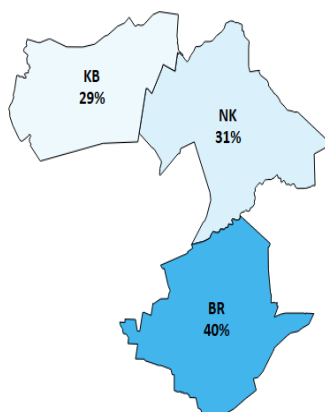
bron: Databank-ZH, CBS Statline

Onderstaande figuren 2.7a tot en met 2.7c geven de verdeling van het aantal studenten naar woongemeente en naar onderwijsvorm weer.

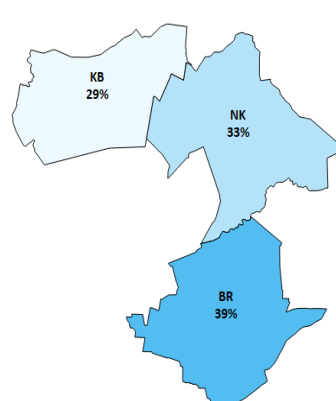
Figuur 2.7a Verdeling van studenten wo in de Rijn- en Veenstreek, 2016, percentage

Figuur 2.7b Verdeling van hbo-studenten in de Rijn- en Veenstreek, 2016, percentage

Figuur 2.7c Verdeling van mbo-studenten in de Rijn- en Veenstreek, 2016, percentage

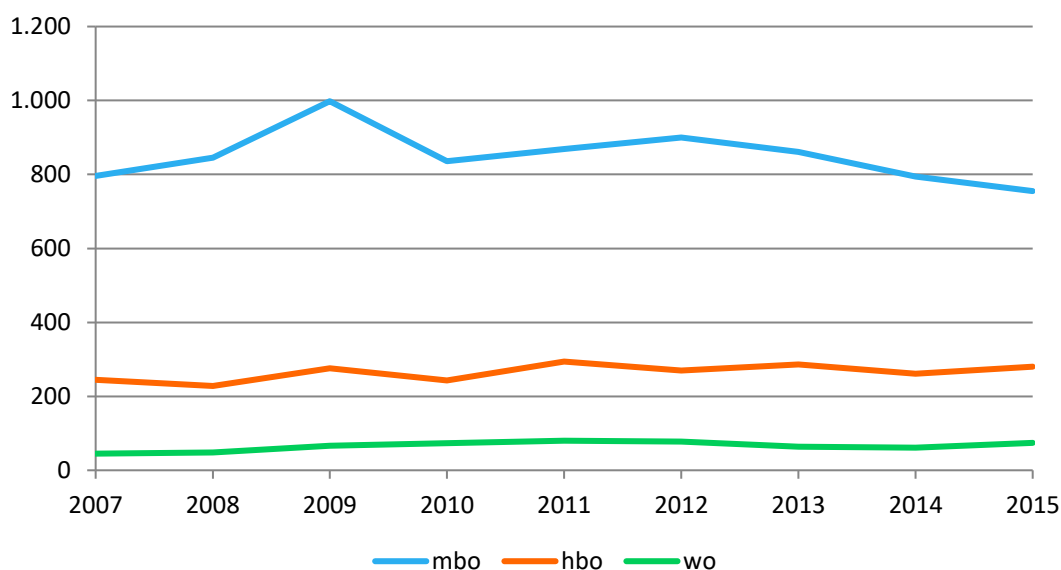
KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

bron: Databank-ZH, CBS Statline

2.2.2 Geslaagden

Het totaal aantal geslaagde hbo-ers en wo-ers is vanaf 2007 vrij stabiel (figuur 2.8). Dit lijkt in tegenspraak met de groei van het aantal studenten. Dit heeft te maken met het feit dat de groei vooral de laatste jaren plaatsvindt. Deze ontwikkeling is nog niet zichtbaar in de statistiek van geslaagden. In het mbo zien we wel in 2008 een plotselinge stijging, maar in de periode daarna weer een geleidelijke daling. Het is niet duidelijk waardoor dat wordt veroorzaakt.

Figuur 2.8 **Ontwikkeling aantal geslaagden per hoogst behaalde diploma per onderwijsvorm in de Rijn- en Veenstreek, absoluut**

bron: Databank-ZH, CBS Statline

In de regio daalt het aantal geslaagden in het mbo ten opzichte van het totaal aantal geslaagden in de periode 2015-2017 van ruim 73 naar 68%. Het aandeel geslaagden in het hbo neemt toe van ruim 23 naar bijna 25% en het aandeel geslaagden in het wo van ruim 4 naar bijna 7%. Landelijk wordt verwacht dat het onderwijsniveau van de instroom van geslaagden op de arbeidsmarkt de komende jaren blijft toenemen vanwege een stijgende instroom van afgestudeerden uit hbo- en wo-richtingen in vergelijking met mbo-richtingen. Voor mbo 2/3¹¹ wordt voor alle richtingen een afname van de instroom verwacht in vergelijking met de laatste vijf jaar: men studeert langer door. Deze ontwikkelingen wijzen erop dat het gemiddelde opleidingsniveau van Nederlandse jongeren de komende zes jaar verder zal toenemen.¹²

In het algemeen zijn de arbeidsmarktperspectieven voor de komende jaren beter naarmate het opleidingsniveau hoger is. Landelijk gezien hebben wo-opleidingen gemiddeld genomen

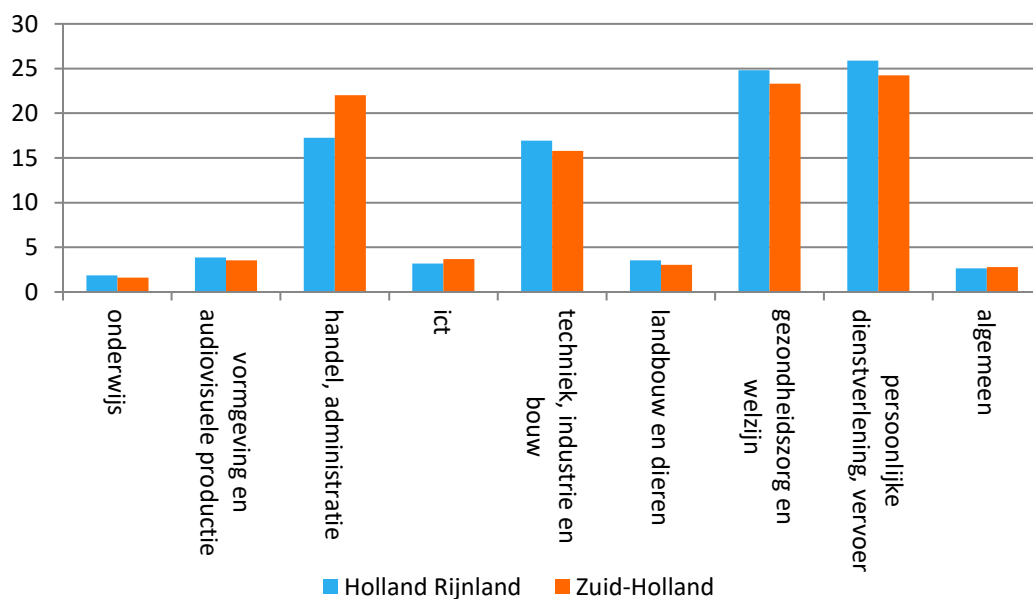
¹¹ Mbo-niveau 2 betreft basisberoepsopleiding, niveau 3 vakopleiding en niveau 4 opleiding voor middenkader/ gespecialiseerd beroep.

¹² Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2022. Maastricht: ROA, 2017.

een ‘goed’ arbeidsmarktperspectief, terwijl de perspectieven ‘redelijk’ zijn voor de mbo-gediplomeerden. Meer specifiek worden op hbo- en wo-niveau goede tot zeer goede perspectieven voorzien voor ongeveer 50% van de gediplomeerden, terwijl dat maar 14% en 28% is voor respectievelijk mbo 2/3 en mbo 4. Bovendien is ook het loopbaanperspectief op de lange termijn beter voor hoger opgeleiden. Voor gediplomeerden mbo 2/3 zijn de perspectieven het beste voor de technische richtingen, vooral mbo 2/3 technische installatie. Op mbo 4-niveau zijn de perspectieven goed voor groen en techniek. Voor mbo 4 werktuigbouwkunde en metaalbewerking en mbo 4 technische installatie zijn de perspectieven zelfs zeer goed. Ook voor grote opleidingen zoals mbo 4 gezondheidszorg zijn de perspectieven goed. Voor de richting economie op niveau 2/3 en niveau 4, maar ook op hbo-niveau, zijn de perspectieven matig.¹³

Landelijk gezien bieden op hbo- en wo-niveau de richtingen onderwijs, zorg en techniek goede arbeidsmarktperspectieven voor de komende jaren. Zeer goed zijn de baankansen voor hbo werktuigbouwkunde, hbo chemie en hbo bouwkunde en civiele techniek en wo informatica. Op hbo-niveau zijn de arbeidsmarktperspectieven het minst gunstig voor de richting communicatie en hotel, vrijetijd en facility management. Op wo-niveau geldt dit voor bedrijfseconomie en logistiek en kunst.

Figuur 2.9 Verdeling van het aantal geslaagden in het mbo naar sector, schooljaar 2015-2016, percentage

bron: CBS Statline

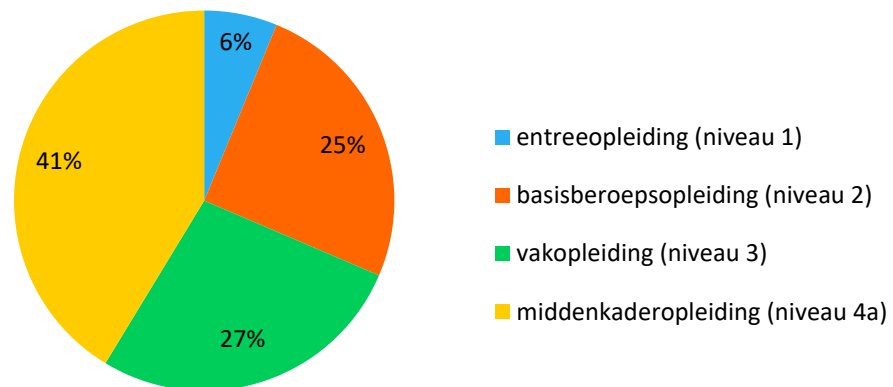
Gegevens over geslaagden in het mbo naar sector en naar niveau zijn alleen beschikbaar op het niveau van arbeidsmarktregio's. Twee gemeenten in de Rijn- en Veenstreek maken deel uit van de arbeidsmarktregio Holland Rijnland. Tot de arbeidsmarktregio Holland Rijnland behoren de volgende gemeenten: Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Tey-

¹³ Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2022. Maastricht: ROA, 2017.

lingen en Zoeterwoude. Bodegraven-Reeuwijk maakt deel uit van de arbeidsmarktregio Midden-Holland.

Ongeveer 4 op de 10 mbo-geslaagden heeft een middenkaderopleiding (niveau 4a) voltooid (figuur 2.10). De verdeling van geslaagden naar niveau is in de arbeidsmarktregio Holland Rijnland vergelijkbaar met het gemiddelde van Zuid-Holland.

Figuur 2.10 Mbo-geslaagden naar niveau in Holland Rijnland, schooljaar 2015-2016, percentage

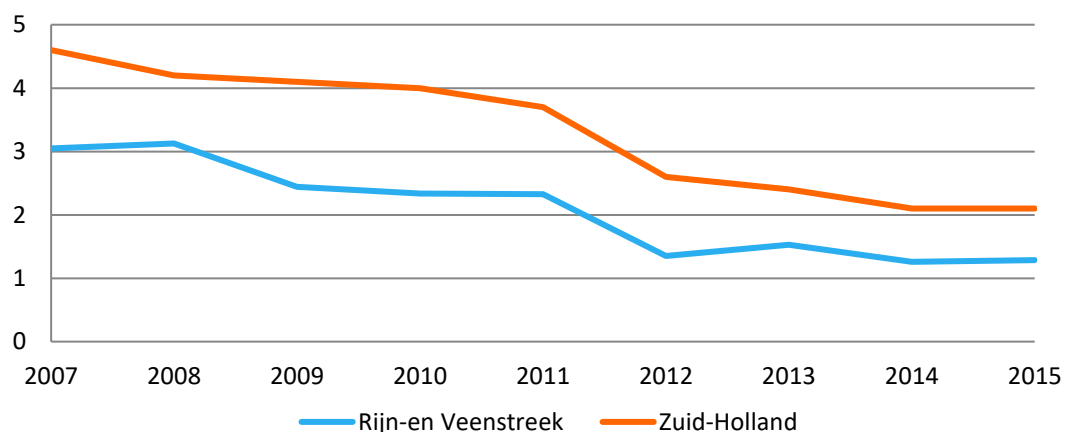
bron: CBS Statline

2.3 Voortijdige schoolverlaters

Het aantal voortijdige schoolverlaters is in de Rijn- en Veenstreek in de periode 2007-2015 sterk afgenomen: van 237 naar 96. Het betreft vooral jongeren op het mbo. De sterk dalende lijn zien we ook in de rest van Zuid-Holland. Het percentage voortijdige schoolverlaters is in de regio ruim 1% en in Zuid-Holland ongeveer 2%.

De daling is het gevolg van maatregelen om het schoolverzuim onder jongeren terug te dringen. Doordat meer jongeren met succes hun opleiding afronden, kunnen zij een betere start op de arbeidsmarkt maken: daar profiteren jongeren zelf van, maar ook de samenleving als geheel (publiekperspectief.nl).

Figuur 2.11 Ontwikkeling aantal voortijdige schoolverlaters ten opzichte van het totaal aantal leerlingen/studenten in het voortgezet onderwijs en mbo, 2007-2015, percentage

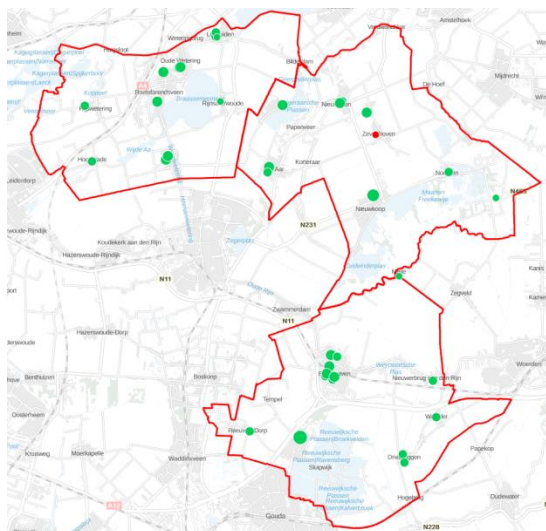

bron: Databank-ZH, Ministerie OCW

2.4 Locaties onderwijsvoorzieningen

Figuren 2.12a tot en met 2.12b geven de locaties van scholen voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs en mbo in de regio weer. In de gemeente Bodegraven-Reeuwijk zijn er geen scholen voor voortgezet onderwijs. Er zijn geen scholen voor mbo in de regio.

Figuur 2.12a Basisscholen

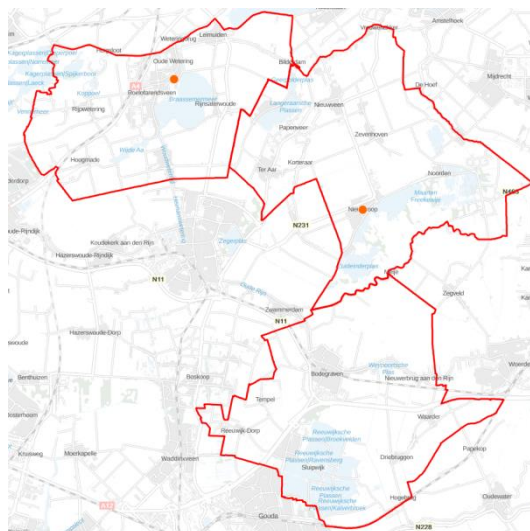

Legenda

basisscholen

- onbekend aantal leerlingen
- < 100 leerlingen
- 100-199 leerlingen
- 200-299 leerlingen
- 300-399 leerlingen
- 400-499 leerlingen
- ≥ 500 leerlingen

Figuur 2.12b Scholen voortgezet onderwijs

Legenda

vo_scholen

- onbekend aantal leerlingen
- < 200 leerlingen
- 200-399 leerlingen
- 400-599 leerlingen
- 600-799 leerlingen
- 800-999 leerlingen
- ≥ 1.000 leerlingen

bron: [Data-adviesbureau Tympan](#)

De scholen voor voortgezet onderwijs in de regio zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer.

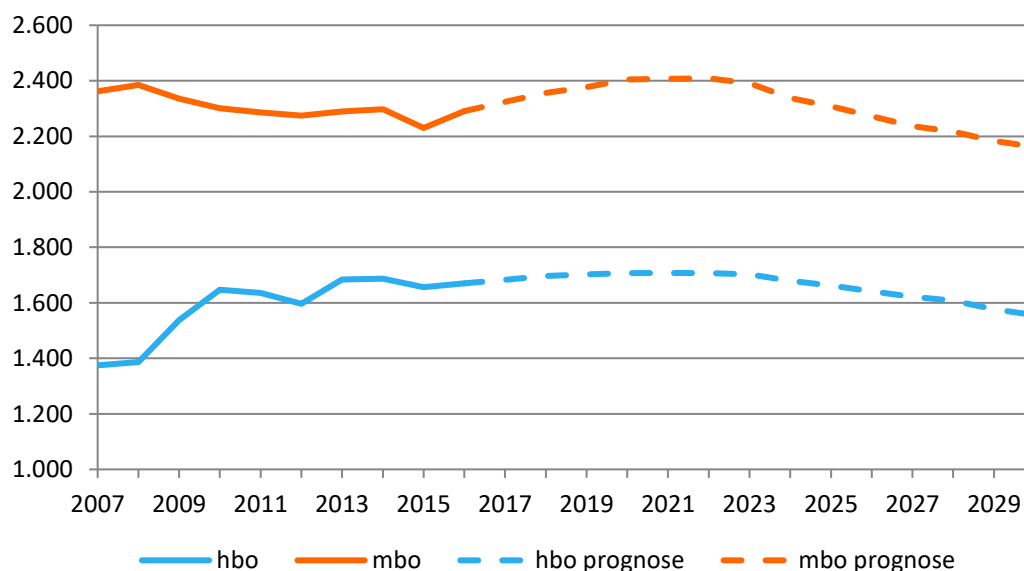
[Bereikbaarheid onderwijsvoorzieningen met het OV](#)

2.5 Prognose studenten

Op grond van de regionale bevolkingsontwikkeling, is een prognose gemaakt van het aantal studenten voor het mbo en het hbo.¹⁴ Voor wo is geen goede prognose te maken. De regionale bevolkingsontwikkeling is namelijk geen goede voorspeller van het toekomstig aantal studenten, omdat studenten niet alleen afkomstig zijn uit de regio, maar uit heel Nederland en uit het buitenland.

Het verwachte aantal studenten in het middelbaar beroepsonderwijs in schooljaar 2030-2031 laat een daling zien (-8%) ten opzichte van schooljaar 2007-2028, terwijl op grond van de bevolkingsontwikkeling het aantal studenten in het hbo tot 2030 toeneemt met 13% (figuur 2.13).

Figuur 2.13 **Ontwikkeling aantal studenten in mbo en hbo in de Rijn- en Veenstreek, 2017-2030, absoluut**

bron: Ministerie OCW, provincie Zuid-Holland

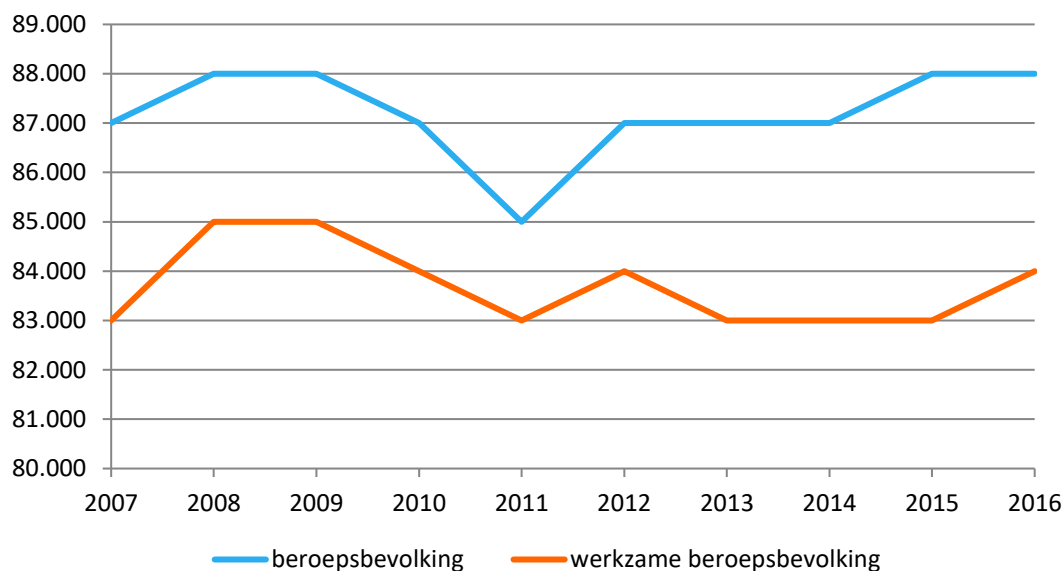
¹⁴ Er wordt dus geen rekening gehouden met andere (beleidsmatige) ontwikkelingen.

3 Arbeidsmarkt en economie

3.1 Arbeidsparticipatie

De beroepsbevolking bestaat uit personen van 15 tot 75 jaar die of betaald werk hebben (werkzame beroepsbevolking) of recent naar betaald werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn (werkloze beroepsbevolking). In de Rijn- en Veenstreek behoren in 2016 zo'n 88.000 personen tot de beroepsbevolking en circa 84.000 personen tot de werkzame beroepsbevolking (figuur 3.1). De beroepsbevolking en de werkzame beroepsbevolking zijn in de periode 2007-2016 met ruim 1% toegenomen, maar het aantal personen fluctueert wel in de periode 2007-2016.

Figuur 3.1 **Ontwikkeling beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking in de Rijn- en Veenstreek, 2007-2016, absoluut***

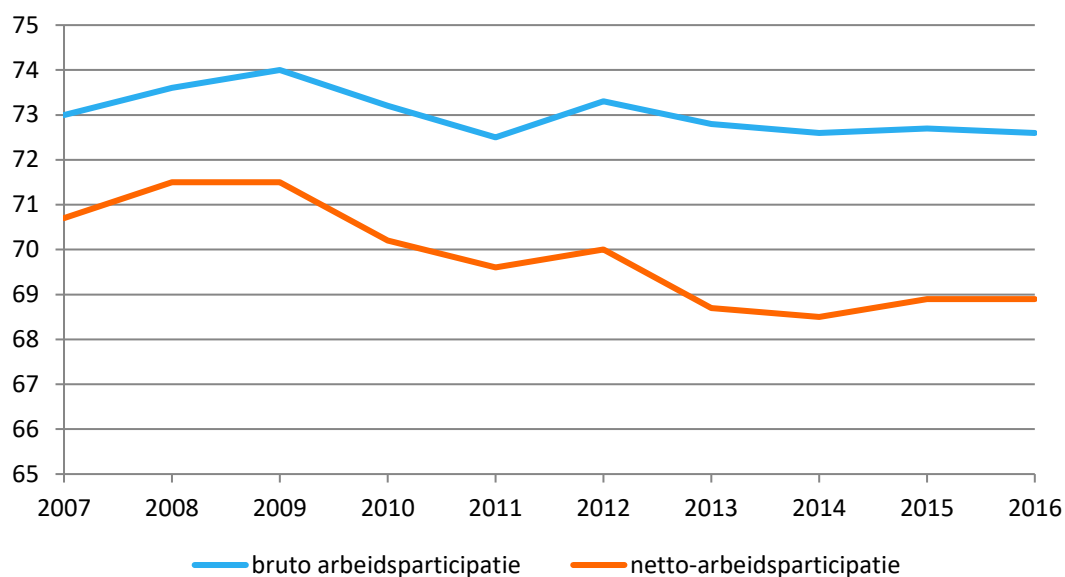

*Het CBS rondt de cijfers af op duizendtallen. Daarom kunnen in de figuur alleen de afgeronde duizendtallen worden weergegeven.

bron: CBS Statline

In 2016 behoort bijna 73% van alle personen van 15-74 jaar tot de beroepsbevolking. Dit percentage wordt aangeduid met de term 'bruto arbeidsparticipatie'. In Zuid-Holland is de bruto arbeidsparticipatie 69%, in Nederland 70%. Figuur 3.2 laat de regionale ontwikkeling zien van de bruto arbeidsparticipatie (aandeel werkzame en niet-werkzame beroepsbevolking) en netto arbeidsparticipatie (aandeel werkzame beroepsbevolking).

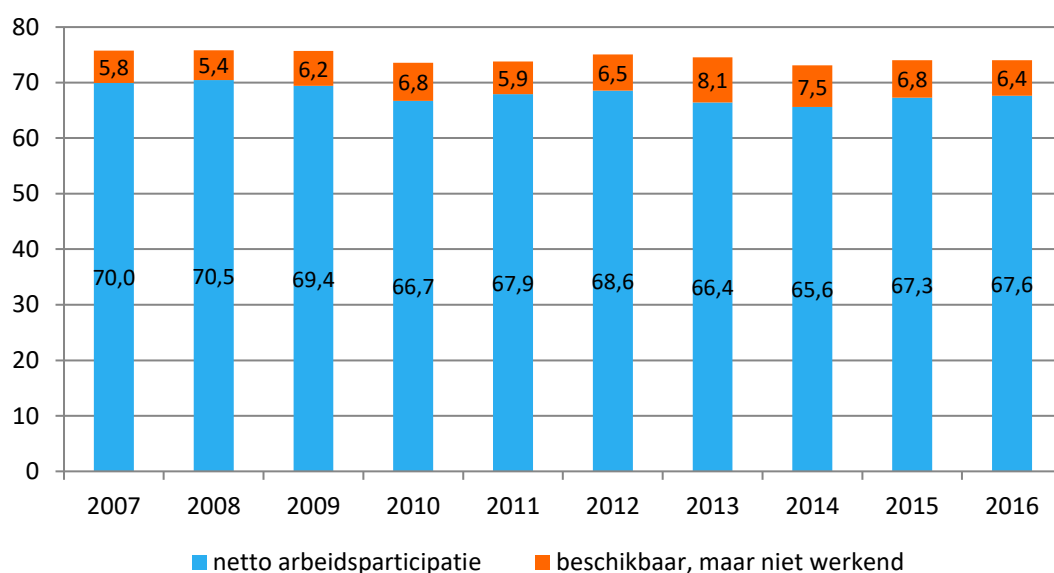
Figuur 3.2 **Ontwikkeling bruto en netto arbeidsparticipatie, 2007-2016, percentage**

bron: CBS Statline

De bruto arbeidsparticipatie verschilt sterk per leeftijdscategorie. Logischerwijs is slechts een deel van de 15-24-jarigen beschikbaar voor de arbeidsmarkt vanwege het volgen van onderwijs. Ditzelfde geldt voor de 65-plussers vanwege pensionering. Van de 25-44-jarigen is circa 91% beschikbaar voor werk, van de 45-75-jarigen is dat ongeveer 62%. Figuur 3.3 laat de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie zien van de groep 15-24-jarigen. De gehele kolom geeft het percentage bruto arbeidsparticipatie weer (dus 74% in 2016).

Figuur 3.3 **Ontwikkeling arbeidsparticipatie van 15-24-jarigen, 2007-2016, percentage**

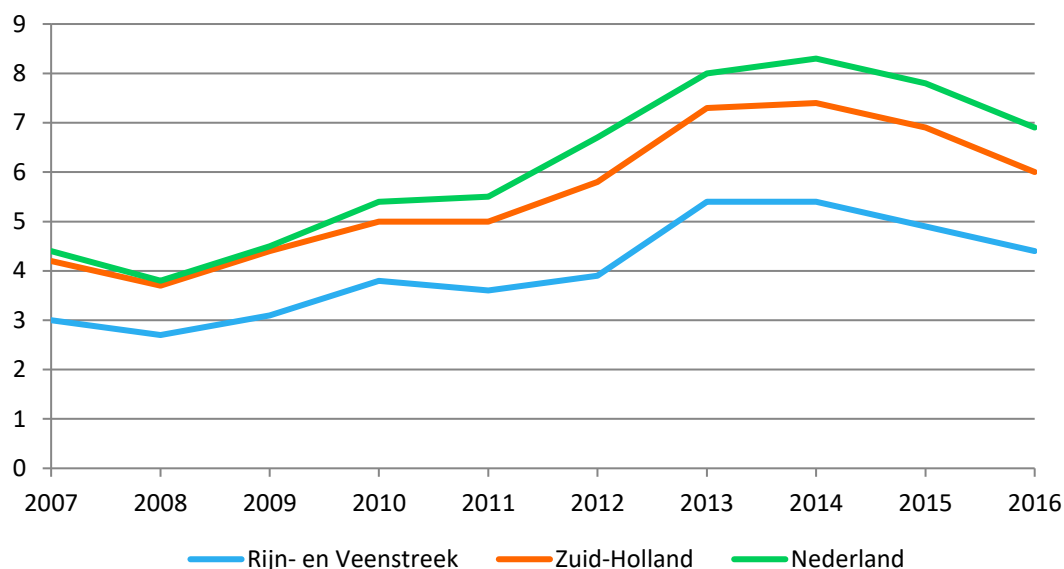

bron: CBS Statline

3.2 Werkloosheid

Het werkloosheidspercentage geeft het gedeelte van de beroepsbevolking weer dat zonder werk is en recent naar werk heeft gezocht.

Figuur 3.4 **Ontwikkeling werkloosheid, 2007-2016, percentage**

bron: CBS Statline

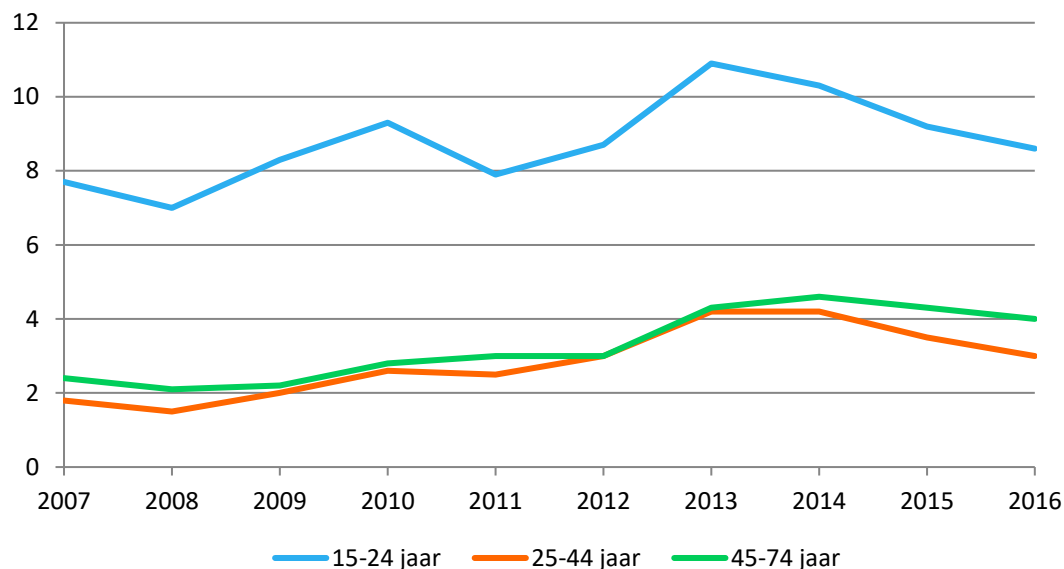
Het werkloosheidspercentage ligt in de Rijn- en Veenstreek gedurende de gehele periode 2007-2016 onder het percentage van Zuid-Holland en dat van Nederland. In de periode 2008 tot en met 2014 zien we over het geheel een stijging, vanaf 2015 neemt het werkloosheidspercentage af. Deze ontwikkeling volgt de provinciale en landelijke trend.

In 2016 is 4,4% van de beroepsbevolking in de regio werkloos. Dit is minder dan in Zuid-Holland (6,0%) en in Nederland (6,9%). De werkloosheidspercentages van de gemeenten binnen de regio komen sterk overeen (variërend van 4,3 tot 4,5).

De duidelijke afname van het aantal WW-uitkeringen, het aantal werkzoekenden en de toename van het aantal vacatures is een indicatie dat de werkloosheid in de regio verder daalt ([UWV 2018a](#), [UWV 2018b](#); [UWV 2017 tabellen](#)). Op grond van landelijke ramingen van het CPB kan worden aangenomen dat de daling in 2018 doorzet ([CPB 2017](#)).

De werkloosheid onder jongeren/jongvolwassenen is gedurende de periode 2007-2016 aanzienlijk groter dan in andere leeftijdsklassen. Het werkloosheidspercentage onder jongeren/jongvolwassenen is in 2016 8,6%, onder 25-44-jarigen is dat 3% (figuur 3.5).

Figuur 3.5 **Ontwikkeling werkloosheid naar leeftijd in de Rijn- en Veenstreek, 2007-2016, percentage**

bron: CBS Statline

Er zijn nog geen recentere werkloosheidscijfers beschikbaar naar gemeente en leeftijd. In 2017 staan in de maanden januari tot en met december gemiddeld 114 jongeren/jongvolwassenen geregistreerd als werkzoekend. In december 2017 ligt het aantal werkzoekende jongeren/jongvolwassenen bijna 26% lager dan in januari 2017 (werk.nl).

Laagopgeleiden¹⁵ hebben vaker conjunctuurgevoelige banen en flexibele contracten. Toen de werkloosheid tijdens de crisis toenam, steeg deze onder laagopgeleiden sterker dan onder hoogopgeleiden. Met het aantrekken van de economie daalt de werkloosheid onder laagopgeleiden het sterkst¹⁶. Het SCP verwacht in de toekomst dat het voor laagopgeleiden nog lastiger wordt, bijvoorbeeld omdat bij het (eventueel) verdwijnen van 'middenbanen' middelbaar opgeleiden uitwijken naar lager geschoold werk. Ook van de middelbaar opgeleiden verwacht het SCP dat ze het moeilijker gaan krijgen. Cijfers laten zien dat de werkloosheidspercentages van de middelbaar opgeleiden steeds meer gaan lijken op die van de laagopgeleiden¹⁷.

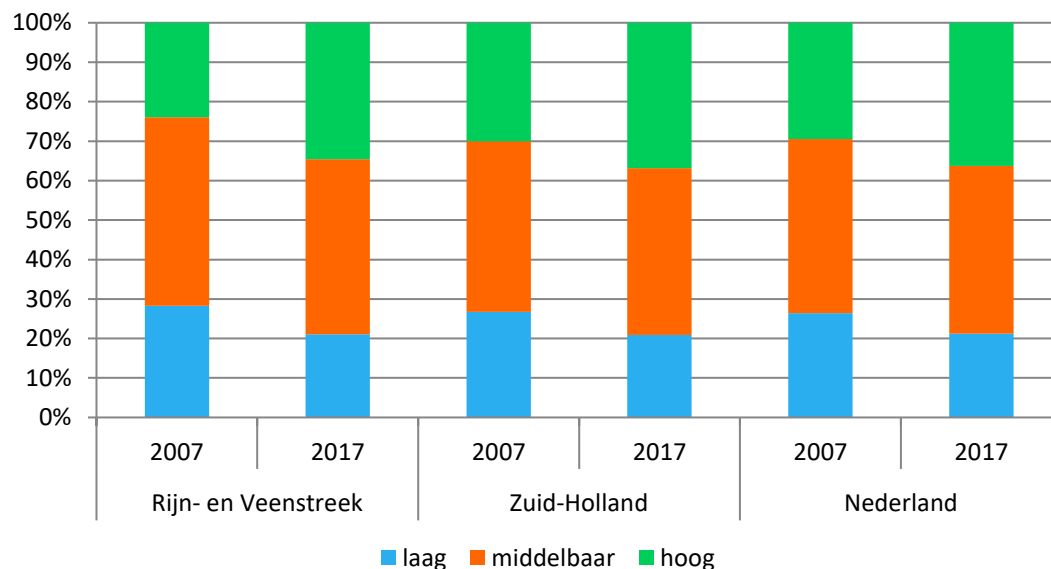
In de Rijn- en Veenstreek is het aandeel laagopgeleiden in de beroepsbevolking vergelijkbaar met het aandeel laagopgeleiden gemiddeld in heel Zuid-Holland (figuur 3.6). Het aandeel laagopgeleiden is in de regio in de periode 2007-2017 afgenomen (van ruim 28 naar 21%) evenals het aandeel middelbaar opgeleiden (van bijna 48 naar ruim 44%). Het aandeel hoogopgeleiden is toegenomen van bijna 24% in 2007 tot bijna 35% in 2017.

¹⁵ Laag: basisonderwijs, onderbouw voortgezet onderwijs, mbo1. Middelbaar: bovenbouw havo/vwo, mbo2-4. Hoog: hbo, wo.

¹⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/29/werkloosheid-daalt-sterker-onder-laagopgeleiden>

¹⁷ Graaf-Zijl M. de, Josten E. Boeters S. Eggink E, Bolhaar J., Ooms I., Ouden A. den, Woittiez I. De onderkant van de arbeidsmarkt in 2025. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2015.

Figuur 3.6 **Ontwikkeling aantal laagopgeleiden in de beroepsbevolking*, 2007-2016, percentage**

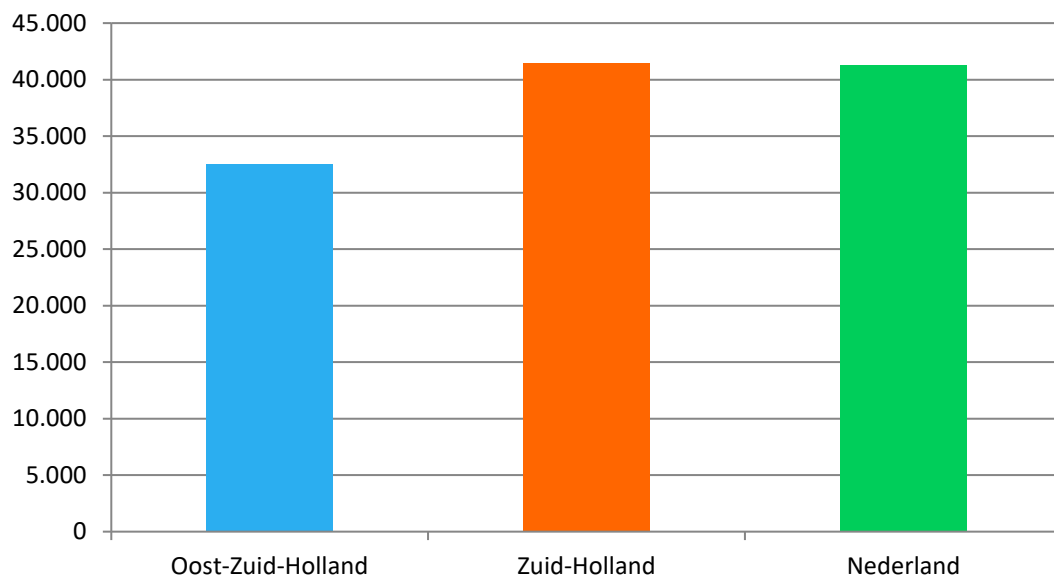
*Laag: basisonderwijs, onderbouw voortgezet onderwijs, mbo1. Middelbaar: bovenbouw havo/vwo, mbo2-4. Hoog: hbo, wo.
bron: CBS Statline

3.3 Economie

Cijfers over economie zijn deels alleen beschikbaar op het niveau van COROP-regio's. Twee van de drie gemeenten in de Rijn- en Veenstreek behoren tot de COROP-regio Oost-Zuid-Holland. Tot de regio Oost-Zuid-Holland horen de volgende gemeenten: Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard, Nieuwkoop en Waddinxveen. Kaag en Braassem valt wat betreft COROP-indeling onder de agglomeratie Leiden en Bollenstreek.

De COROP-regio Oost-Zuid-Holland draagt ongeveer 1,5% bij aan het totale Bruto Binnenlands Product (BBP) en ongeveer 7% aan het Zuid-Hollandse Bruto Regionaal Product (BRP). Het BRP per inwoner is lager dan in Zuid-Holland en in Nederland (figuur 3.7). Een lager BRP per inwoner dan gemiddeld komt vaak doordat relatief veel inwoners buiten de regio werken en daar bijdragen aan het BRP.

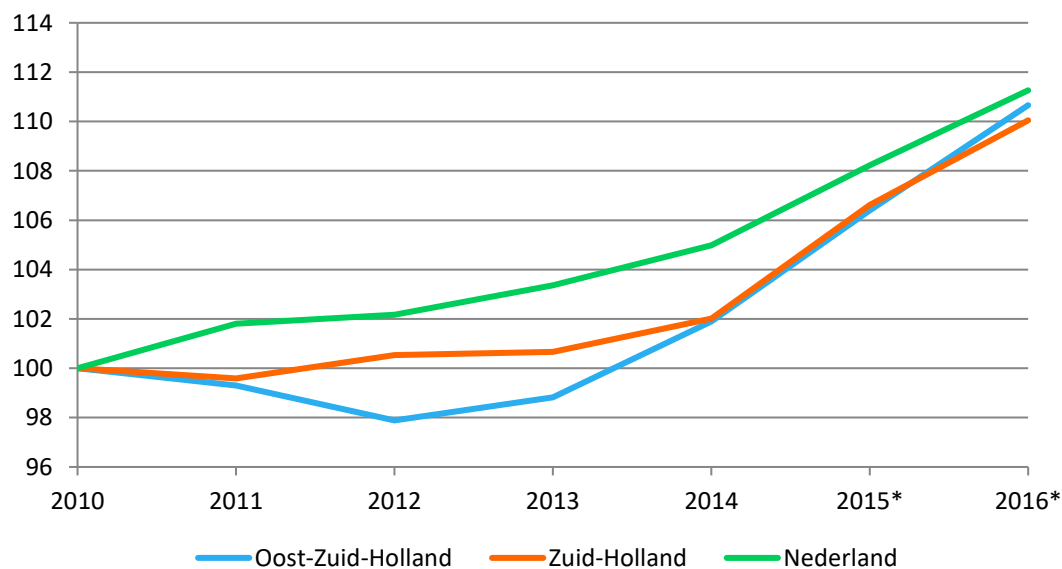
Figuur 3.7 BRP/BBP per inwoner in euro's, 2016

bron: CBS Statline

In de afgelopen zes jaar is het BRP in de regio Oost-Zuid-Holland na een daling tussen 2011 en 2012 gestegen. De relatieve stijging is ongeveer gelijk aan die van Zuid-Holland als geheel, maar kleiner dan die van Nederland (figuur 3.8).

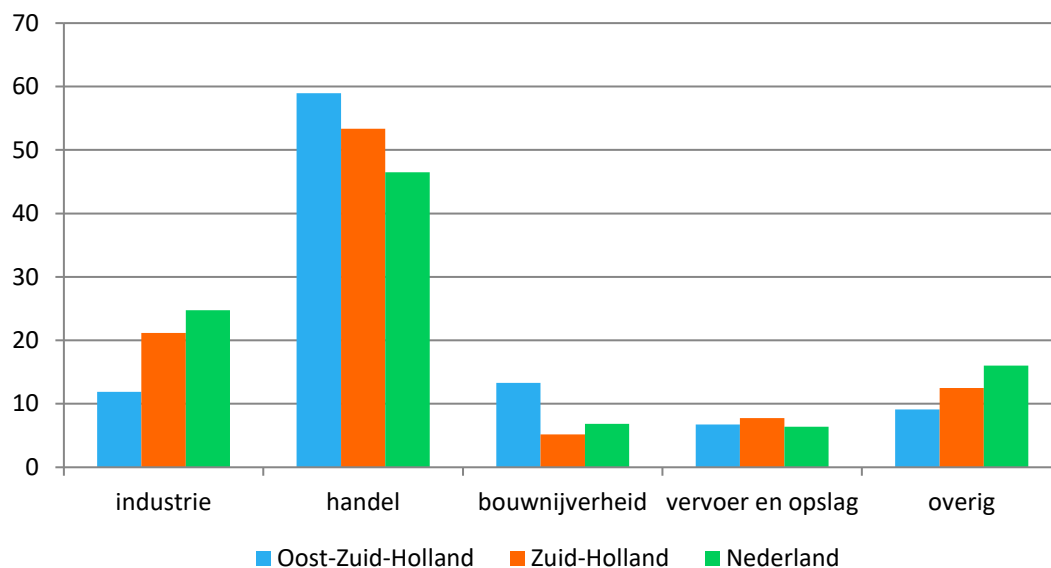
Figuur 3.8 Ontwikkeling BRP en BBP, 2010-2016, index

bron: CBS Statline

In de regio Oost-Zuid-Holland heeft de handel en bouwnijverheid een groter aandeel in de omzet dan gemiddeld in Nederland en Zuid-Holland. Omzet van industrie is lager voor deze regio vergeleken met Nederland en Zuid-Holland (figuur 3.9).

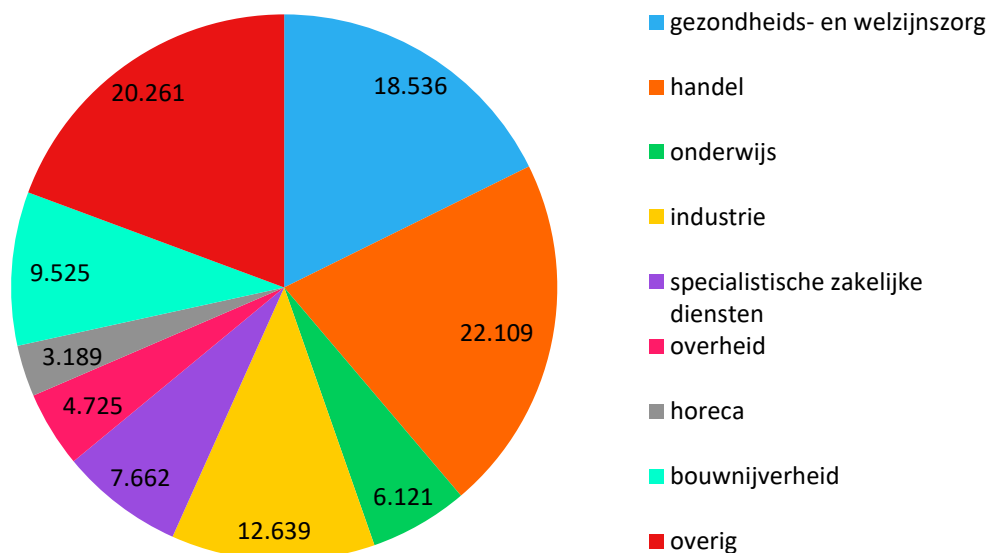
Figuur 3.9 Relatieve omzet van verschillende sectoren (SBI), 2016, percentage

bron: CBS Statline

De meeste werkgelegenheid is te vinden in de sectoren handel en gezondheids- en welzijnszorg (figuur 3.10).

Figuur 3.10 Aantal personen werkzaam per sector in de Rijn- en Veenstreek (SBI), 2015, absoluut

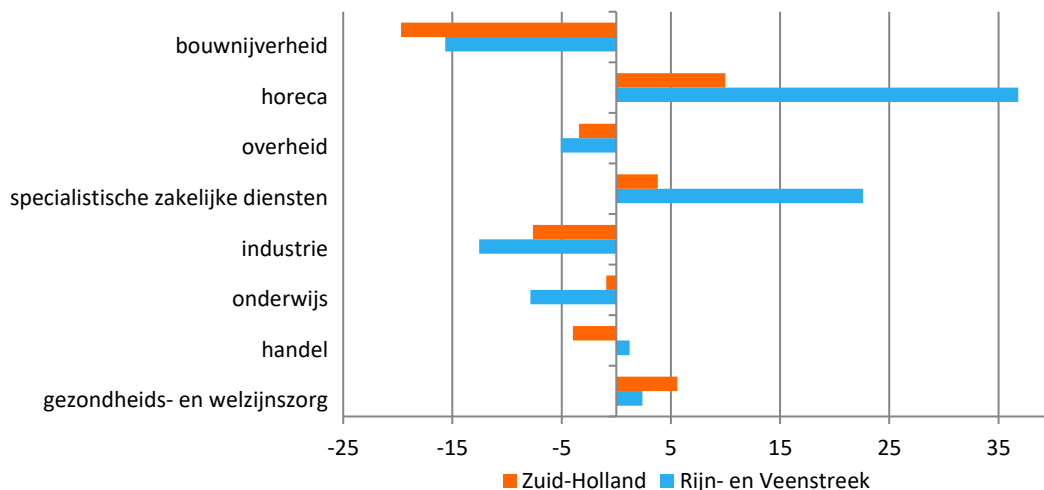
bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Sinds 2007 is de werkgelegenheid het meest gegroeid in de horeca (figuur 3.11).

Het UWV verwacht landelijk dat het aantal banen procentueel de komende tijd waarschijnlijk het sterkst groeit in de deelsectoren kinderopvang en peuterspeelzaalwerk, thuiszorg en de overige gezondheidszorg (vooral huisartsenpraktijken en gezondheidscentra). Dit is onder meer het gevolg van de vergrijzing, maar ook van de economische groei, nieuwe be-

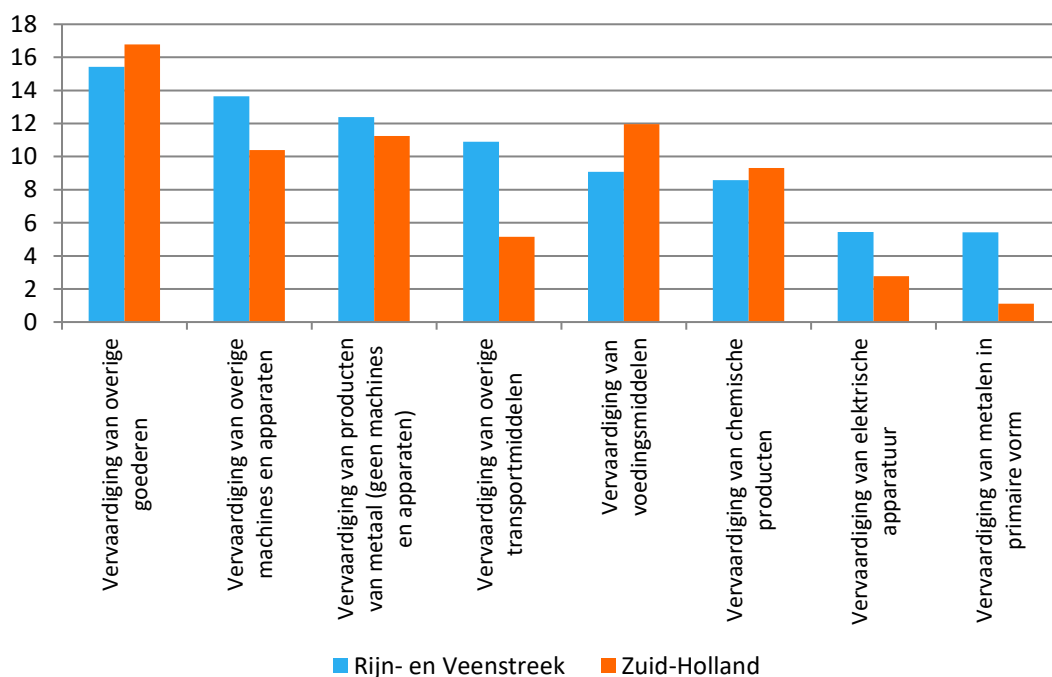
handelmethoden, het schrappen van bezuinigingen en het beschikbaar stellen van extra financiering, onder meer voor verpleeghuiszorg.¹⁸

Figuur 3.11 Ontwikkeling werkgelegenheid per sector (SBI), 2007-2015, percentage

bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Figuur 3.12 Aandeel werkgelegenheid van de grootste industrieën (SBI 2) binnen de industrie (SBI 1), 2015, percentage

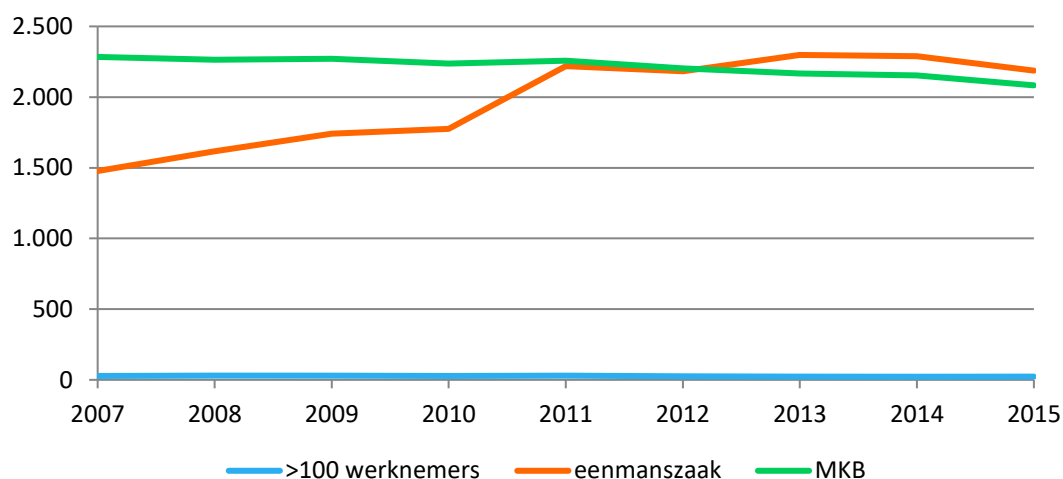

bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

¹⁸ Brakel K. van, Hilbers P en Vries M de (red.). UWV Arbeidsmarktprognose 2017-2018. Amsterdam: UWV, 2017.

Het aantal eenmanszaken laat over het algemeen een grote stijging zien; vooral van 2010 tot 2011. Het aantal MKB-bedrijven (minder dan 100 werknemers) neemt over de hele periode af, het aantal bedrijven met meer dan 100 werknemers blijft nagenoeg gelijk (figuur 3.13).

Figuur 3.13 Ontwikkeling aantal bedrijven* naar aantal werknemers, 2007-2015, absoluut

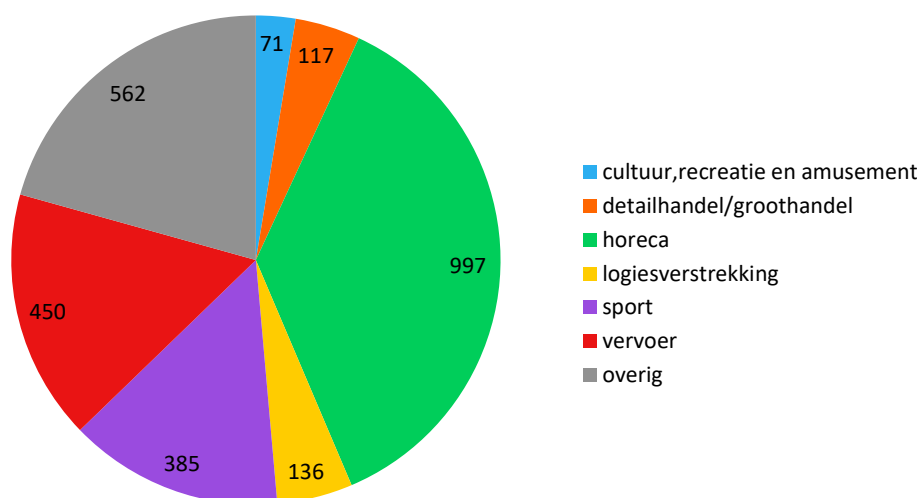
*Dit is exclusief lege bv's.
bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

3.4 Recreatie en toerisme

3.4.1 Werkgelegenheid

In 2017 telt de Rijn- en Veenstreek ruim 2.700 werknemers in de sector recreatie en toerisme. De meerderheid werkt in de horeca (circa 37%). Het kleinste aandeel werkt in de sector cultuur, recreatie en amusement (bijna 3%; figuur 3.14).

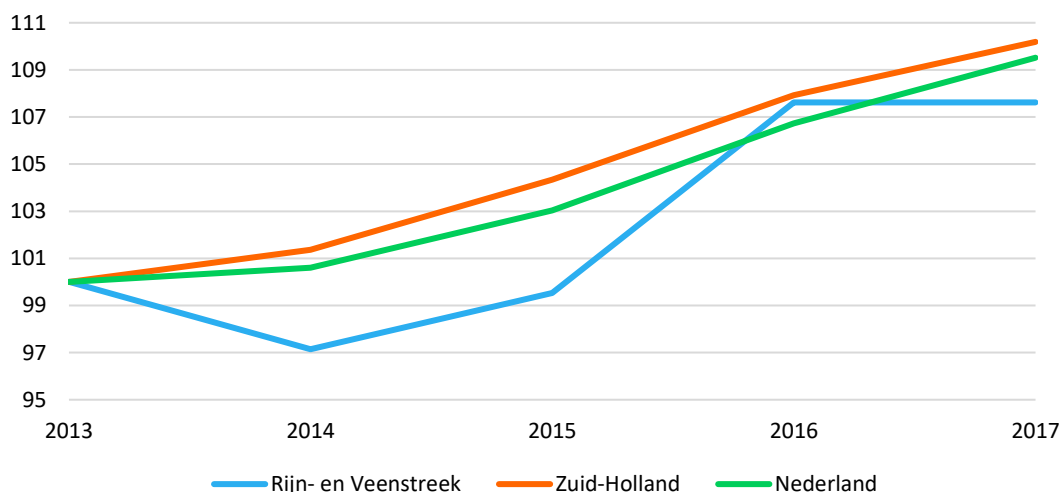
Figuur 3.14 Aantal personen werkzaam per deelsector recreatie en toerisme (SBI) in de Rijn- en Veenstreek, 2017, absoluut*

*Dit is exclusief uitzendkrachten.
bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Het aantal banen in de sector recreatie en toerisme is in 2017 toegenomen met bijna 8% ten opzichte van 2013. Dit is minder sterk dan de stijging in Zuid-Holland en Nederland (beiden circa 10%; figuur 3.15). Binnen de gemeenten van de regio varieert de werkgelegenheid in deze sector tussen een afname van ruim 16% in Nieuwkoop tot een groei van ruim 16% in zowel Bodegraven-Reeuwijk als in Kaag en Braassem.

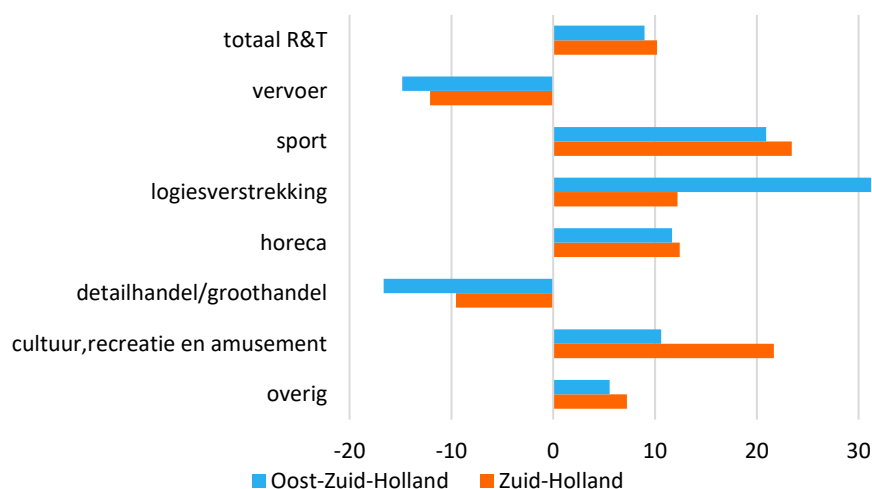
Figuur 3.15 Ontwikkeling van het aantal banen in de sector recreatie & toerisme, 2013-2017, index*

*Het aantal banen heeft betrekking op het totaal aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten.
bron: LISA, 2013-2017

Cijfers over de ontwikkeling van werkgelegenheid en vestigingen in de deelsectoren van recreatie en toerisme zijn deels alleen beschikbaar op het niveau van COROP-regio's. De regio Rijn- en Veenstreek maakt deel uit van de regio Oost-Zuid-Holland. Hiertoe behoren de gemeenten: Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard, Nieuwkoop en Waddinxveen.

Figuur 3.16 Ontwikkeling werkgelegenheid per deelsector recreatie en toerisme (SBI) in de COROP-regio Oost Zuid-Holland, 2013-2017, percentage

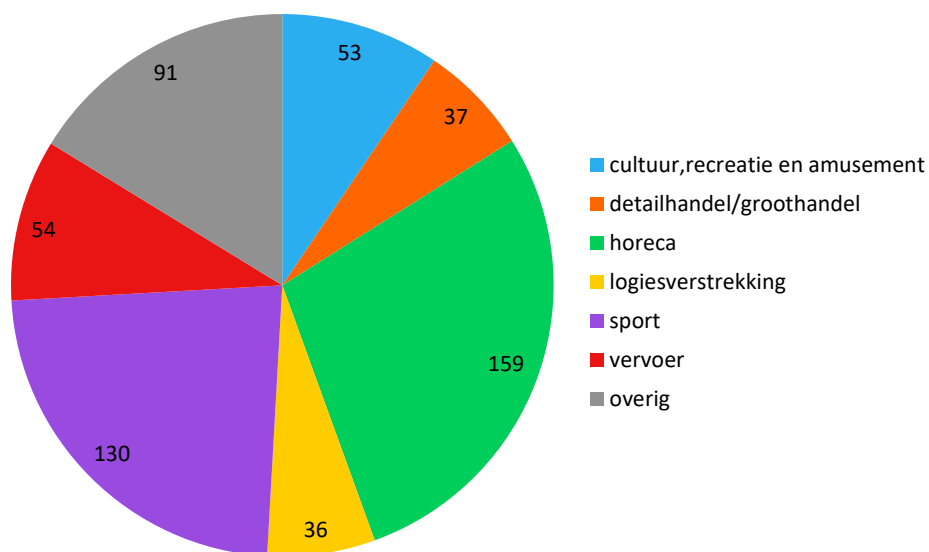
bron: LISA, 2013, 2017

Sinds 2013 is de werkgelegenheid in recreatie en toerisme het meest gegroeid in de deelsector logiesverstreking met ruim 31%. Werkgelegenheid in de deelsector detailhandel/groothandel is het meest afgenomen met bijna 17%; sterker dan de afname in Zuid-Holland (bijna 10%; figuur 3.16).

3.4.2 Vestigingen

De Rijn- en Veenstreek heeft in 2017 ruim 550 vestigingen die tot de sector recreatie en toerisme behoren. De meerderheid van de vestigingen behoren tot de horeca (ruim 28%) en de kleinste aandeel tot de logiesverstreking (ruim 6%; figuur 3.17).

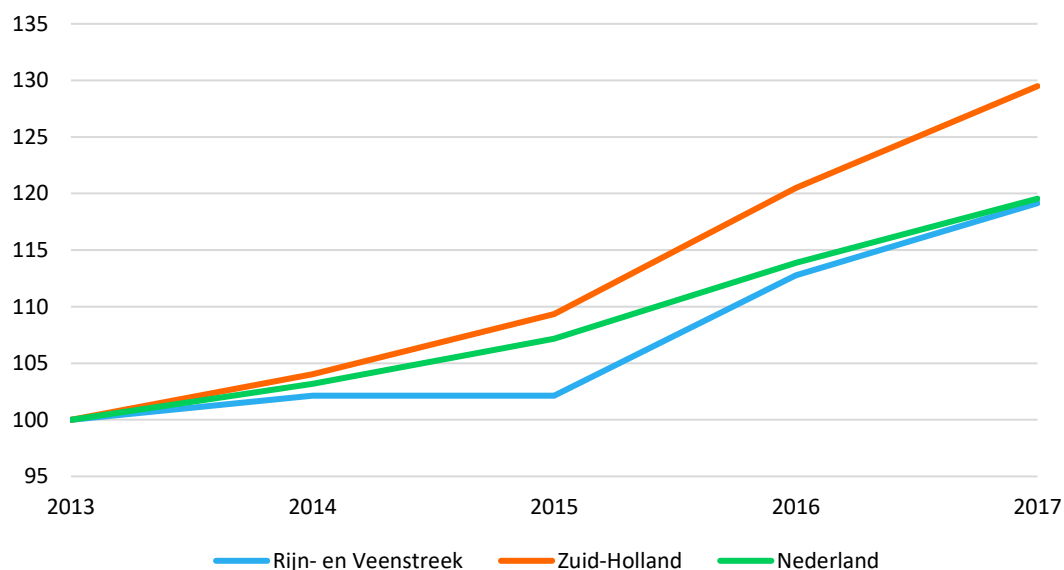
Figuur 3.17 Aantal vestigingen per deelsector recreatie en toerisme (SBI) in de Rijn- en Veenstreek, 2017, absoluut

bron: Bedrijvenregister Zuid-Holland

Het aantal vestigingen binnen recreatie en toerisme stijgt in de Rijn- en Veenstreek tussen 2013 en 2017 (circa 19%). Deze stijging is minder sterk dan in Zuid-Holland (ruim 29%) en Nederland (ruim 20%). De groei van vestigingen binnen de afzonderlijke gemeenten in de regio loopt van bijna 7% in Nieuwkoop tot circa 25% in Bodegraven-Reeuwijk en Kaag en Braassem.

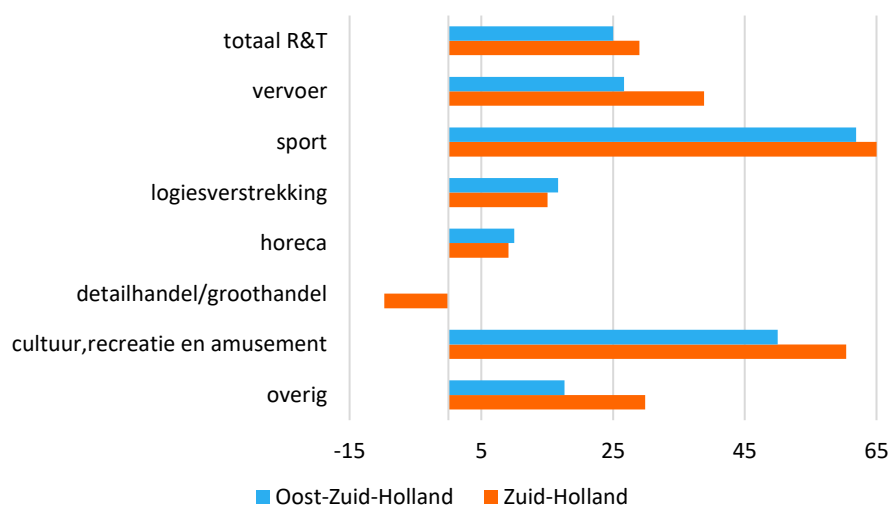
Figuur 3.18 Ontwikkeling van het aantal vestigingen in de sector recreatie & toerisme, 2013-2017

bron: LISA, 2013-2017

Sinds 2013 is in 2017 het aantal vestigingen binnen de deelsector sport in de regio Oost-Zuid-Holland het meest gegroeid (bijna 62%; figuur 3.19).

Figuur 3.19 Ontwikkeling van het aantal vestigingen per deelsector recreatie en toerisme (SBI) in de COROP-regio Oost-Zuid-Holland, 2013-2017, percentage

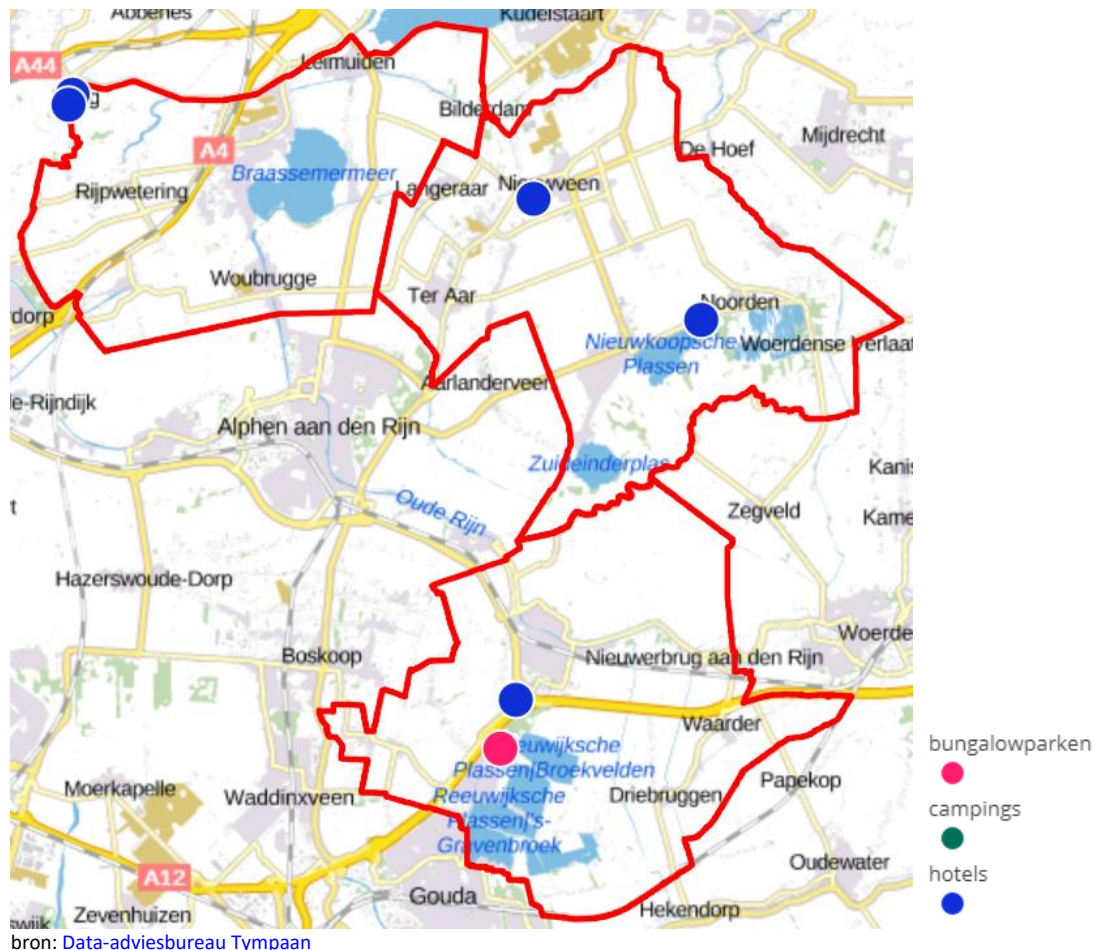

bron: LISA, 2013, 2017

3.5 Locaties van toeristische verblijfsvoorzieningen

Figuur 3.20 geeft de locaties van toeristische verblijfsvoorzieningen in de regio weer. De meeste hotels zijn te vinden in Nieuwkoop en in Kaag en Braassem. De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft een bungalowpark. Er zijn in de regio geen campings.

Figuur 3.20 Locaties van toeristische verblijfsvoorzieningen

De verblijfsvoorzieningen in Bodegraven-Reeuwijk en in Nieuwkoop zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer. De bereikbaarheid van de hotels in Kaag en Braassem is minder goed.

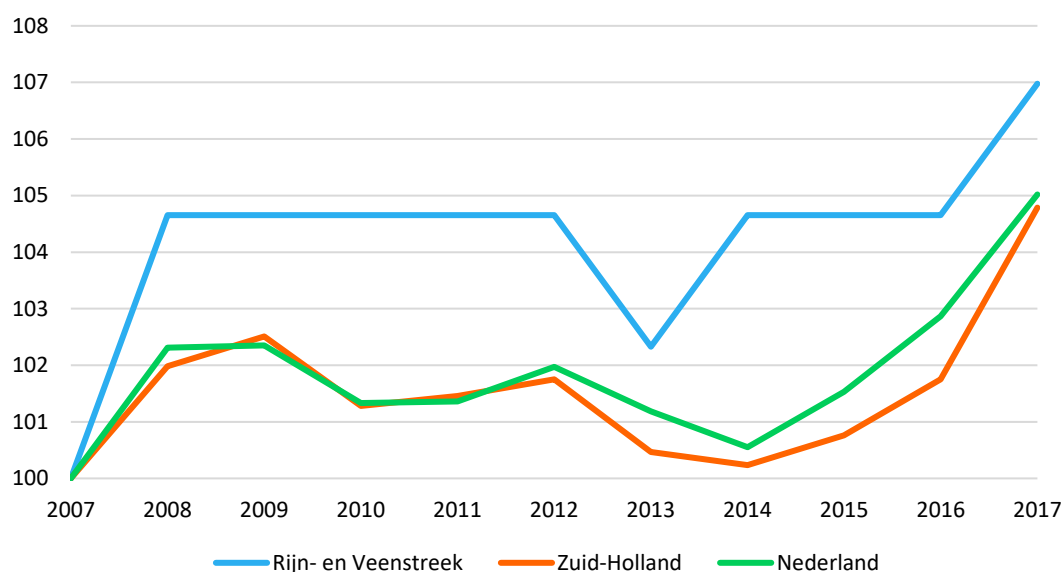
[Bereikbaarheid toeristische verblijfsvoorzieningen met het OV](#)

4 Inkomen en vermogen¹⁹

4.1 Inkomstenbronnen

Evenals in Zuid-Holland en Nederland het geval is, fluctueert de omvang van de beroepsbevolking in de regio Rijn- en Veenstreek in de periode 2007-2017. Ten opzichte van 2007 is de beroepsbevolking wel sterker gegroeid dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Opvallend is de piek die zich in 2017 voordoet (figuur 4.1). Deze is het gevolg van het feit dat de arbeidsmarkt in 2016 in verschillende opzichten de economische crisis te boven was.²⁰

Figuur 4.1 Ontwikkeling werkzame beroepsbevolking, 2007-2017, index

bron: CBS Statline

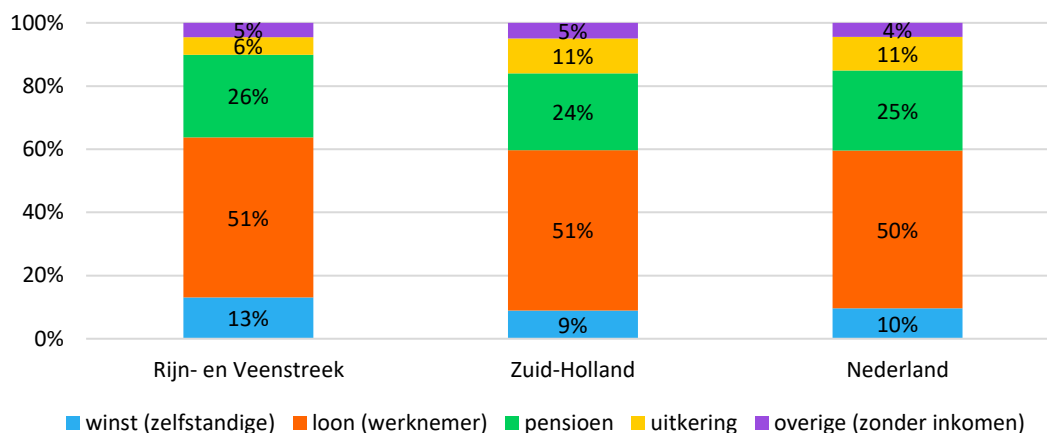
Ongeveer 64% van alle volwassenen in de regio waarvan het inkomen bekend is, voorziet in zijn eigen inkomen. Zo'n 26% krijgt pensioen. De rest ontvangt een uitkering of heeft geen inkomen heeft geen inkomen²¹ (figuur 4.2).

¹⁹ In dit hoofdstuk gaat het over huishoudens exclusief studentenhuishoudens en huishoudens in instellingen, tenzij in de tekst anders wordt vermeld. Bij de indeling in de verschillende leeftijdsklassen geldt de leeftijd van de hoofdbewoner van het huishouden.

²⁰ Centraal Bureau voor de Statistiek. Arbeidsmarkt in cijfers 2016. Den Haag/Heerlen: CBS 2017.

²¹ Hierbij gaat het om personen zonder eigen inkomen of met uitsluitend inkomen uit vermogen, huursubsidie of huurtoeslag, of kinderbijslag.

Figuur 4.2 Personen naar belangrijkste inkomstenbron, 2015, percentage*

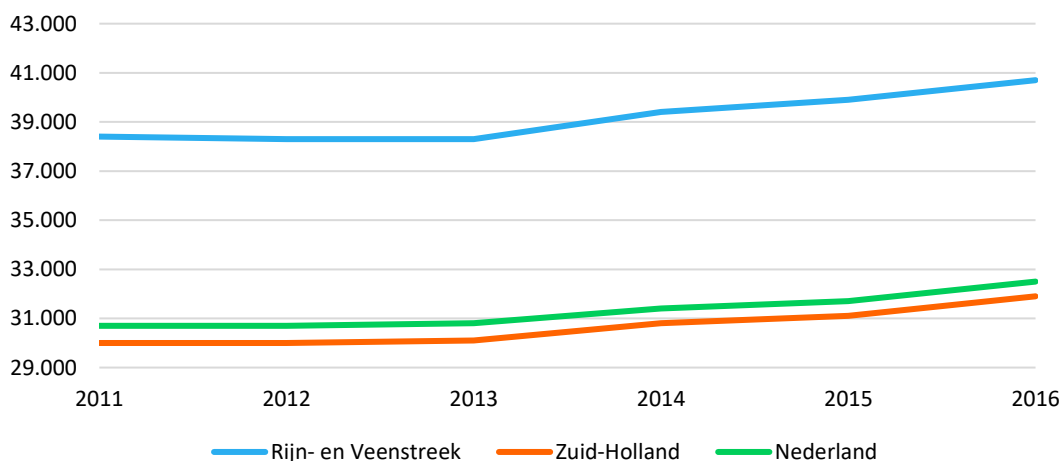
*Dit is exclusief kinderen en studenten.
bron: CBS Statline

4.2 Inkomens

In deze paragraaf worden gegevens gepresenteerd over het mediane besteedbare inkomen. Dit betreft de middelste waarde van de inkomensverdeling, dat wil zeggen dat 50% van inkomens onder en 50% van de inkomens boven deze waarde ligt. Er is in deze rapportage voor het mediane in plaats van het gemiddelde inkomen gekozen, omdat de gemiddelde waarde sterk wordt beïnvloed door lage en/of hoge 'uitschieters' in waarden.

Het mediane besteedbare inkomen²² is in de Rijn en Veenstreek aanzienlijk hoger dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 4.3).

Figuur 4.3 Ontwikkeling besteedbaar inkomen van huishoudens, 2011-2016, median*

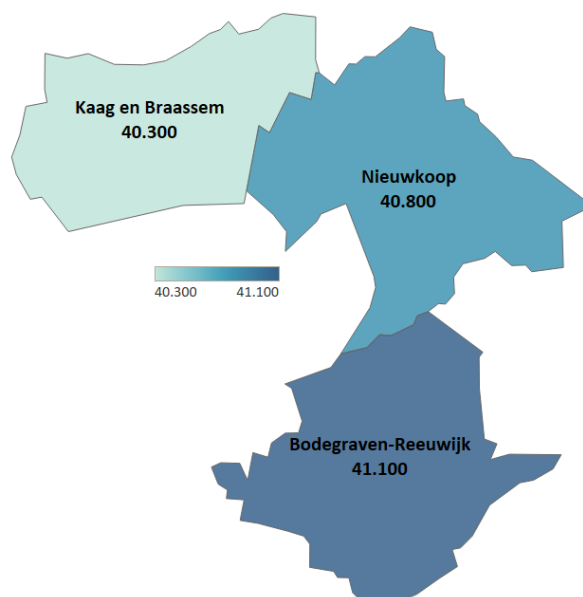

*Dit is inclusief studenten.
bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tynpaan

²² Het besteedbaar inkomen is het nettobedrag dat een huishouden op jaarbasis te besteden heeft. Dit bestaat in grote lijnen uit het bruto inkomen verminderd met afgedragen premies en belastingen.

In alle gemeenten ligt in 2015 het mediane besteedbare inkomen boven dat van Zuid-Holland en Nederland (figuur 4.4).

Figuur 4.4 Besteedbaar inkomen per huishouden, 2015, mediaan*

*Dit is inclusief studenten.
bron: CBS Statline

De mediane inkomens zijn, met uitzondering van bijstand of andere sociale voorziening, voor alle soorten inkomstenbronnen toegenomen. Zelfstandigen hebben het hoogste inkomen. Het inkomen van zelfstandigen is wel het minst gestegen in de afgelopen jaren, terwijl het inkomen van mensen met een bijstandsuitkering of andere sociale voorziening is gedaald (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Besteedbaar inkomen naar belangrijkste inkomstenbron in de Rijn- en Veenstreek, 2011, 2016, mediaan

	2011	2016	groei
loon*	45.100	49.600	10,0%
zelfstandige	52.100	54.000	3,6%
ww-uitkering	23.500	26.600	13,2%
bijstand of andere sociale voorziening	13.500	12.900	-4,4%
pensioen	25.700	28.100	9,3%
arbeidsongeschiktheidsuitkering	23.200	24.200	4,3%
totaal**	38.400	40.700	6,0%

*Dit is inclusief loon directeur-groootaandeelhouder.

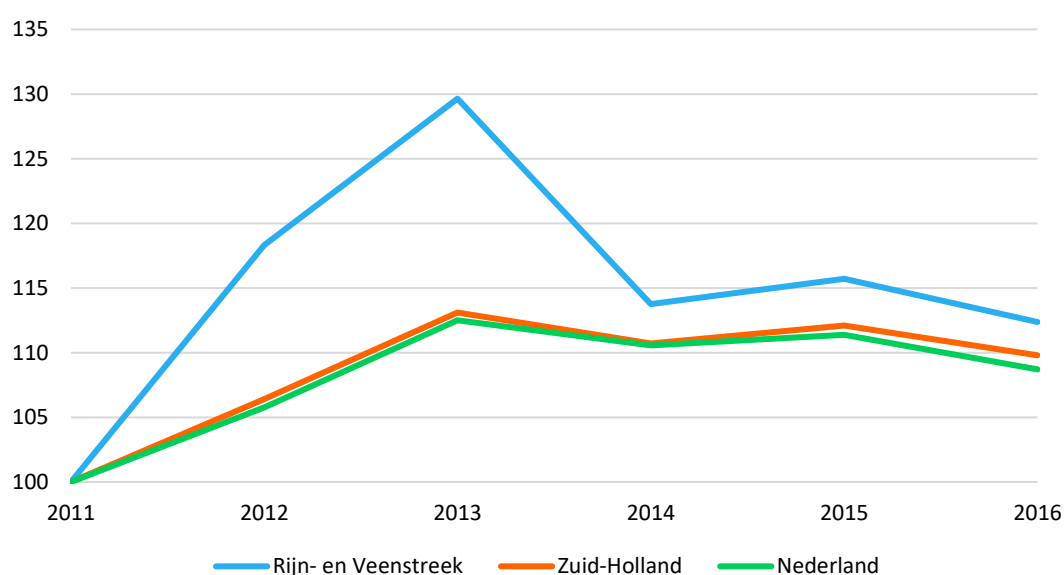
**Het totaal is ook inclusief studenten en overige inkomens.

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

Het aantal huishoudens met een laag inkomen (<120% van de lage-inkomensgrens²³) is in de Rijn- en Veenstreek in de periode 2011-2013 sterker gestegen dan in Nederland en Zuid-Holland. Tussen 2015 en 2016 is er sprake van een sterkere daling dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (figuur 4.5).

In 2016 zijn er in de Rijn- en Veenstreek in totaal circa 3.450 huishoudens met een inkomen <120% van de lage-inkomensgrens. Hiervan heeft 58% (2.000) een inkomen van minder dan 100% van de lage-inkomensgrens. Bij de lage-inkomensgrens wordt er rekening gehouden met de huishoudsamenstelling. Zo ligt de grens rond de € 1.000 per maand voor een alleenstaande en op ruim € 1.900 per maand voor een gezin met kinderen.

Figuur 4.5 Ontwikkeling van het aantal huishoudens met een inkomen van <120% van lage inkomensgrens, 2011-2016, index

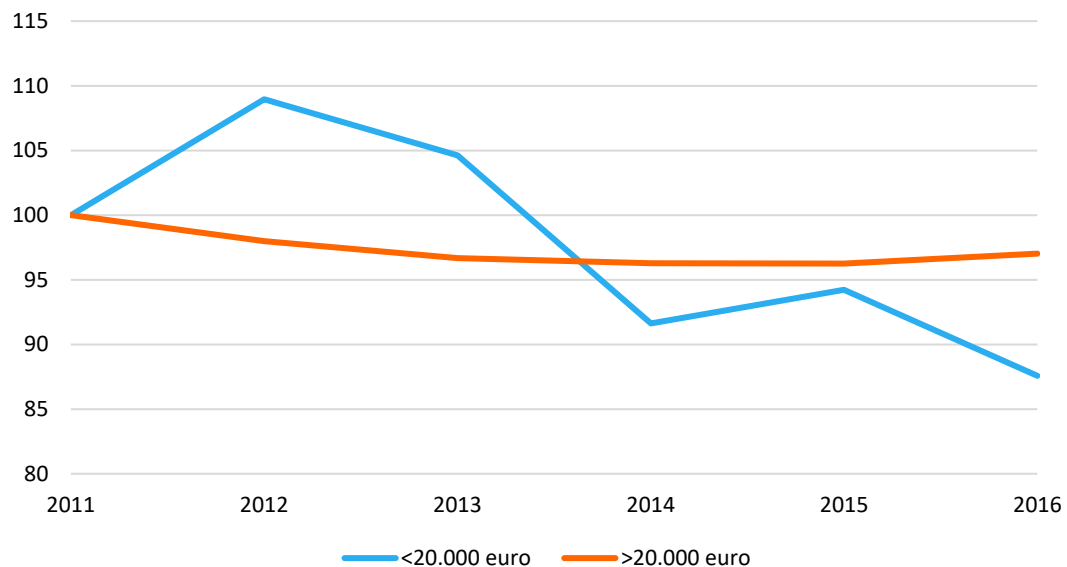

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

Het aantal huishoudens met kinderen <18 jaar dat minder dan € 20.000 besteedbaar inkomen per jaar (€ 1.667 per maand) ontvangt, ligt in de regio in 2016 ruim 12% lager dan in 2011 (figuur 4.6). Niet alleen in absolute zin is er sprake van een afname, ook ten opzichte van het totaal aantal huishoudens met kinderen <18 jaar is het aantal huishoudens met kinderen <18 jaar met minder dan € 20.000 besteedbaar inkomen per jaar tussen 2011 en 2016 met circa 0,5% gedaald.

²³ De lage-inkomensgrens betreft een vast bedrag dat voor alle jaren en alle typen huishoudens een gelijke koopkracht vertegenwoordigt. De hoogte ervan is geënt op de bijstandsuitkering van een alleenstaande in 1979, toen deze op een hoog niveau lag (CBS, 2018. Armoede en sociale uitsluiting 2018).

Figuur 4.6 **Ontwikkeling aantal huishoudens met kinderen <18 jaar met een besteedbaar inkomen van meer en minder dan € 20.000 in de Rijn- en Veenstreek, 2011-2016, index**

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

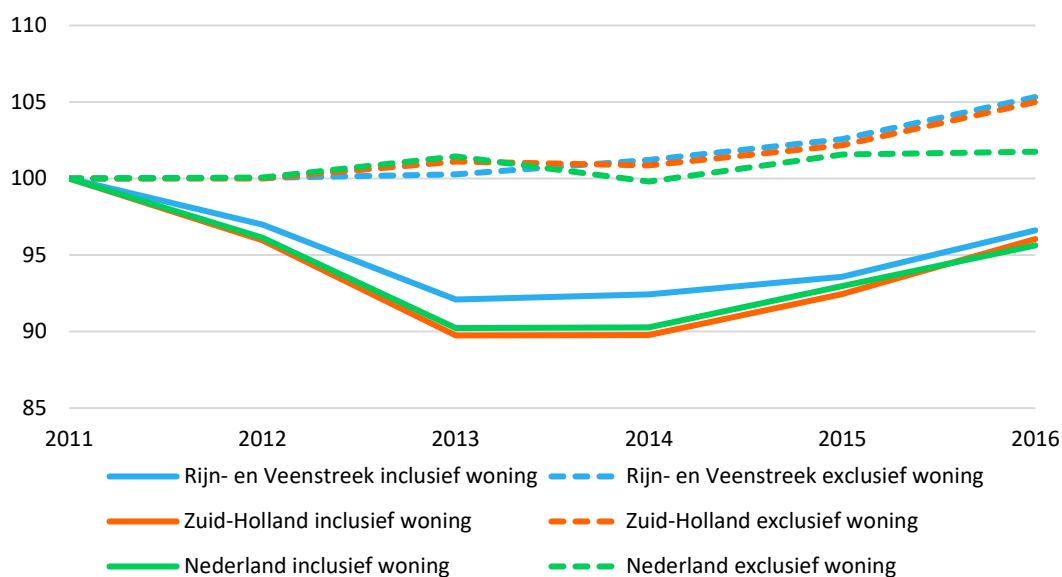
4.3 Vermogen

Het aantal huishoudens dat meer dan € 50.000 vermogen heeft, is in de crisisjaren flink afgenomen. Met name als de woning bij het vermogen wordt geteld²⁴, is te zien dat het aantal huishoudens met een hoog eigen vermogen in de regio is gedaald. Na 2014 neemt het aantal huishoudens met meer dan € 50.000 vermogen waarbij de woning wordt meegeteld, weer toe, maar het is nog niet op hetzelfde niveau als in 2011.

Als de woning buiten beschouwing wordt gelaten, neemt het aantal huishoudens met meer dan € 50.000 vermogen toe en ligt in 2016 boven het niveau van 2011 (figuur 4.7). In de Rijn- en Veenstreek heeft in 2016 bijna 58% van de huishoudens een vermogen van meer dan € 50.000 als de woning wordt meegeteld en bijna 40% een vermogen van meer dan € 50.000 wanneer de woning buiten beschouwing blijft.

²⁴ Hierbij is gecorrigeerd voor de eventuele hypotheek die op een huis rust.

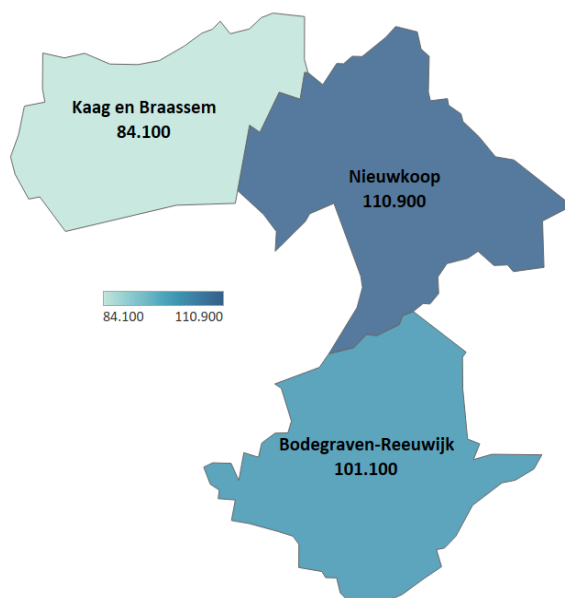
Figuur 4.7 Ontwikkeling van het aantal huishoudens met >€ 50.000 vermogen, inclusief en exclusief de woning, 2011-2016, index

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Het eigen woningbezit is erg bepalend voor de vermogensopbouw in een gemeente. Duurdere woningen en hoog percentage eigen woningbezit zorgen voor een hoog mediaan vermogen (figuur 4.8).

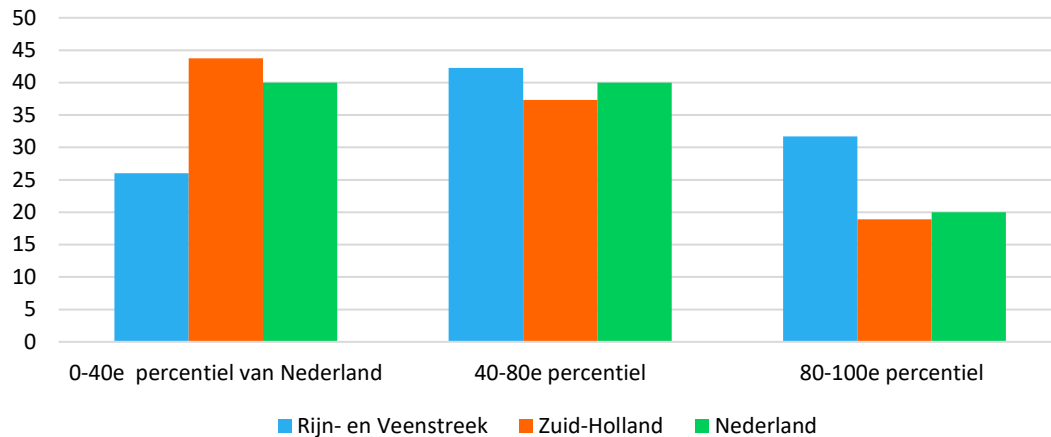
Figuur 4.8 Vermogen van huishoudens inclusief woning, 2016, mediaan

bron: CBS Statline

Als gekeken wordt naar de vermogensverdeling, valt op dat de regio verhoudingsgewijs meer hoge en minder lage vermogens heeft dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 4.9).²⁵

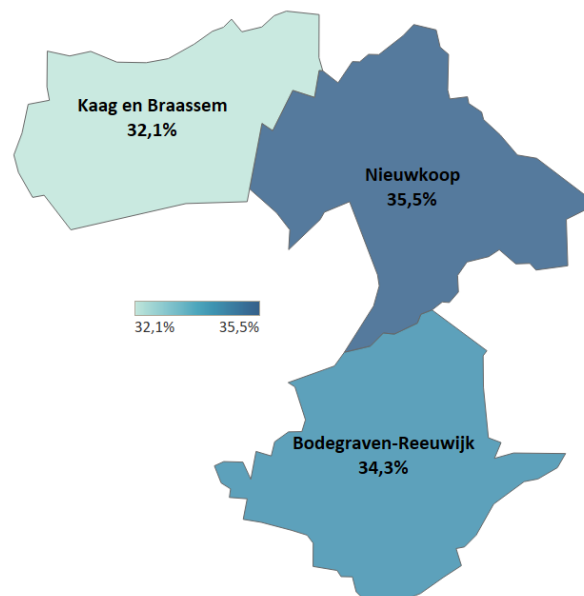
Figuur 4.9 Vermogensverdeling van huishoudens inclusief woning, 2016, percentielen

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

Figuur 4.10 geeft het percentage huishoudens dat tot de 20% hoogste vermogens (80-100e percentiel) behoort op gemeenteniveau weer.

Figuur 4.10 Aantal huishoudens dat tot de 20% hoogste vermogens van Nederland hoort (inclusief woning), 2016, percentage

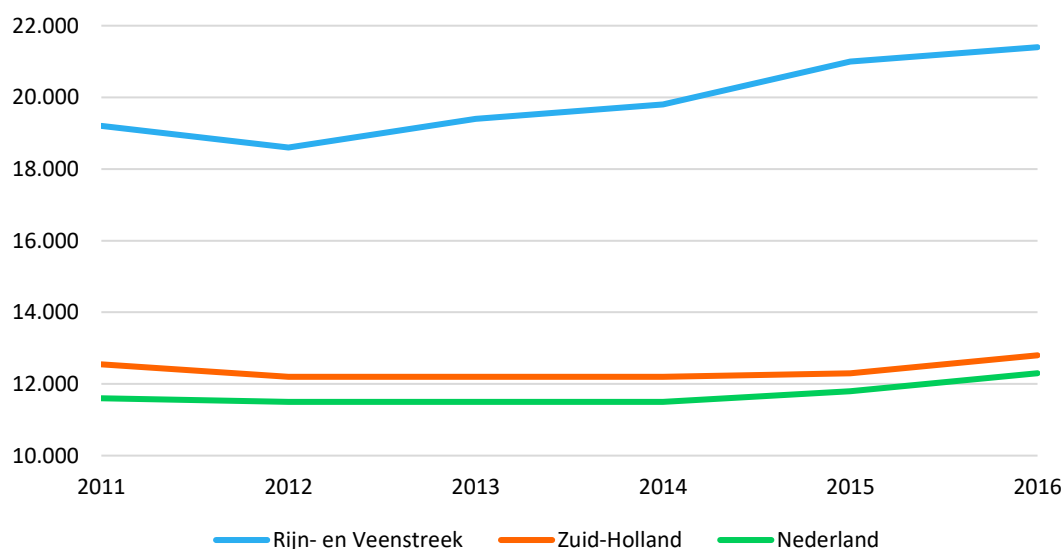
bron: CBS Statline

²⁵ De huishoudens worden naar hoogte van hun vermogen in tien groepen (percentielen) met een gelijk aantal huishoudens verdeeld. Het gaat hierbij om verdeling van percentielen voor Nederland, die eveneens wordt toegepast op de regio's en Zuid-Holland. De vermogensgrenzen tussen deze 10%-groepen verschillen van jaar tot jaar. De 3 samengevoegde categorieën van de percentielen is conform de gebruikelijke indeling die door het CBS voor inkomensklassen wordt gehanteerd.

4.4 Inkomen en vermogen huishoudens <65 jaar

Het mediane besteedbare inkomen van jonge huishouden (<25 jaar) ligt in de Rijn- en Veenstreek aanzienlijk hoger dan in Zuid-Holland en Nederland. Het inkomen van jonge huishoudens neemt vanaf 2012 toe, terwijl de inkomensgroei in Zuid-Holland vanaf 2015 en in Nederland sinds 2014 plaatsvindt (figuur 4.11).

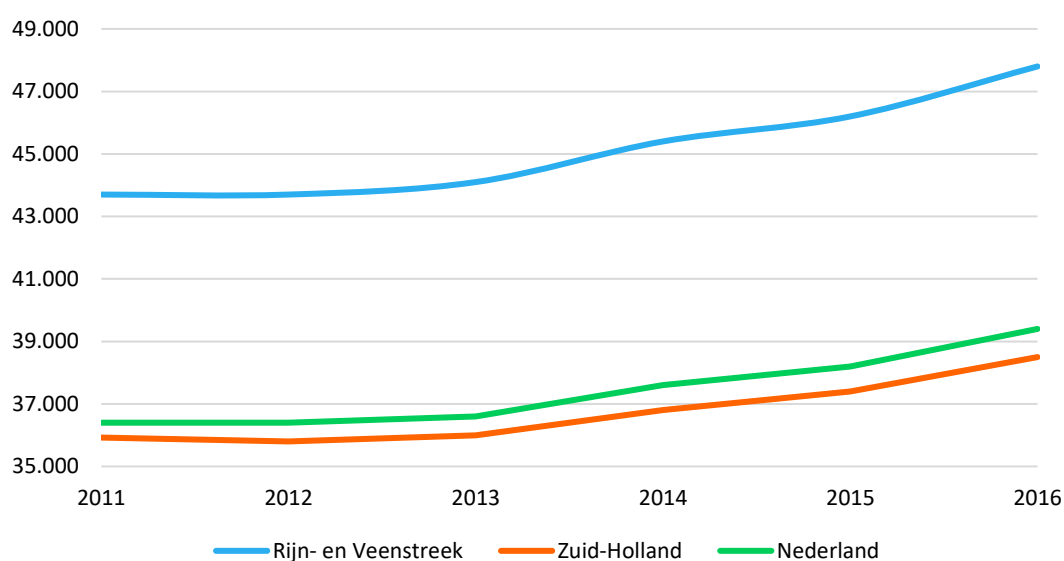
Figuur 4.11 **Ontwikkeling besteedbaar inkomen van huishoudens <25 jaar, 2011-2016, mediaan**

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Het mediane besteedbare inkomen van huishoudens tussen de 25-64 jaar is toegenomen in de regio sinds 2012. Deze trend zien we ook in Zuid-Holland en Nederland (figuur 4.12).

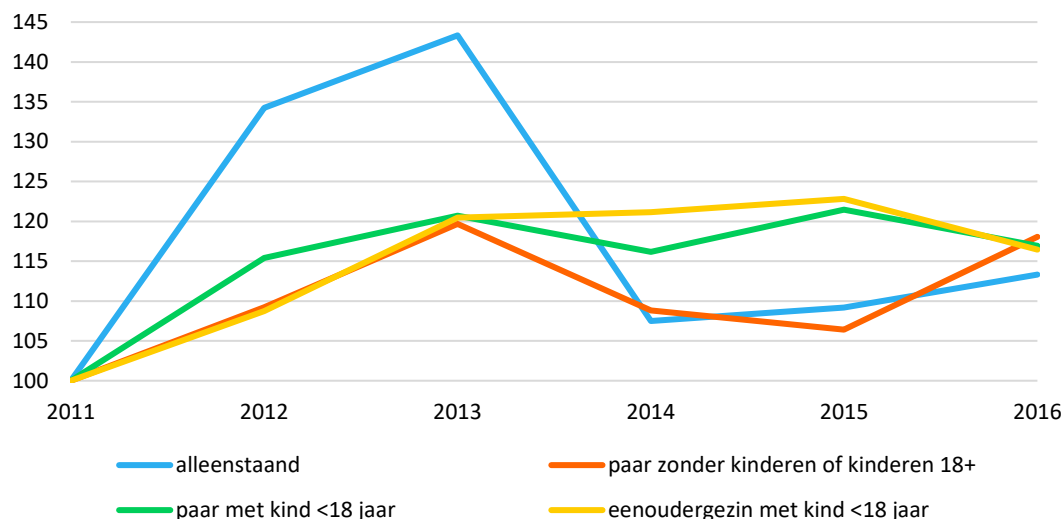
Figuur 4.12 **Ontwikkeling besteedbaar inkomen van huishoudens 25-64 jaar, 2016, mediaan**

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Ook de inkomensverschillen zijn groter geworden. Het aantal huishoudens van 25-64 jaar dat minder dan 120% van de lage-inkomensgrens verdient, is namelijk gegroeid in de regio. Dit geldt vooral voor paren met kinderen <18 jaar en eenoudergezinnen met kinderen <18 jaar. Wel is er de laatste jaren weer een daling te zien (figuur 4.13).

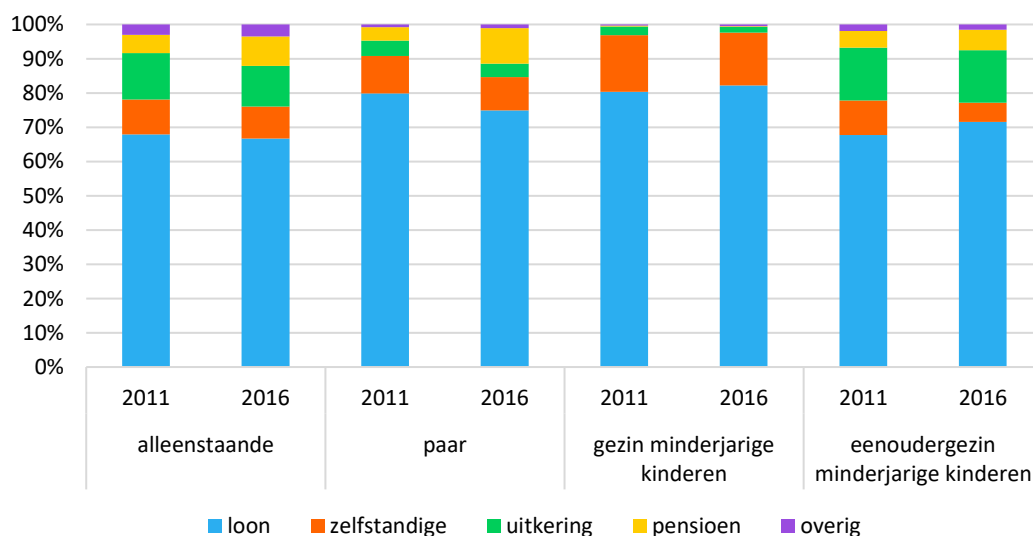
Figuur 4.13 Ontwikkeling van aantal huishoudens <65 jaar met een besteedbaar inkomen van <120% van de lage-inkomensgrens, 2011-2016, index

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Paren hebben ook in toenemende mate minder vaak inkomen uit loon of uit onderneming als zelfstandige. Dit komt waarschijnlijk door de toename van het aantal oudere echtparen waarbij het loon vaker uit het pensioen afkomstig is. Alleenstaanden en eenoudergezinnen hebben het minst vaak inkomen uit werk. Het percentage huishoudens dat een uitkering krijgt, is bij eenoudergezinnen het hoogst en ligt in de regio in 2016 nog op hetzelfde niveau als in 2011 (figuur 4.14).

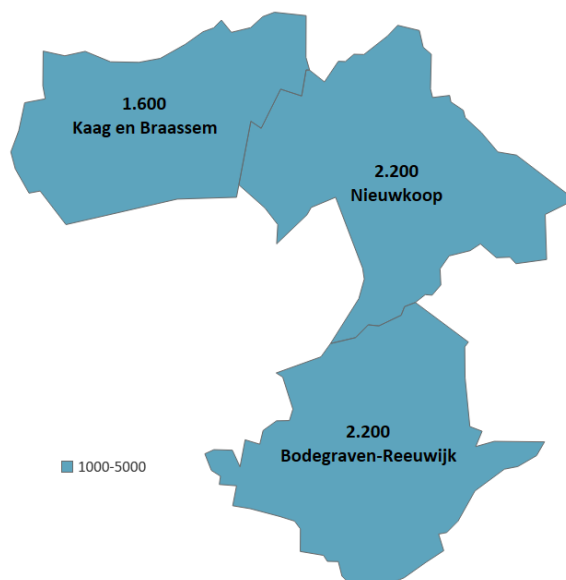
Figuur 4.14 Belangrijkste inkomstenbron van huishoudens <65 jaar naar huishoudtype in de Rijn- en Veenstreek, 2011, 2016, percentage

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Jonge huishoudens (<25 jaar) hebben nog weinig vermogen. Het mediane vermogen ligt tussen de € 1.600-2.200, wanneer de woning wordt meegeteld (figuur 4.15).

Figuur 4.15 Vermogen van huishoudens <25 jaar inclusief woning, 2016, mediaan

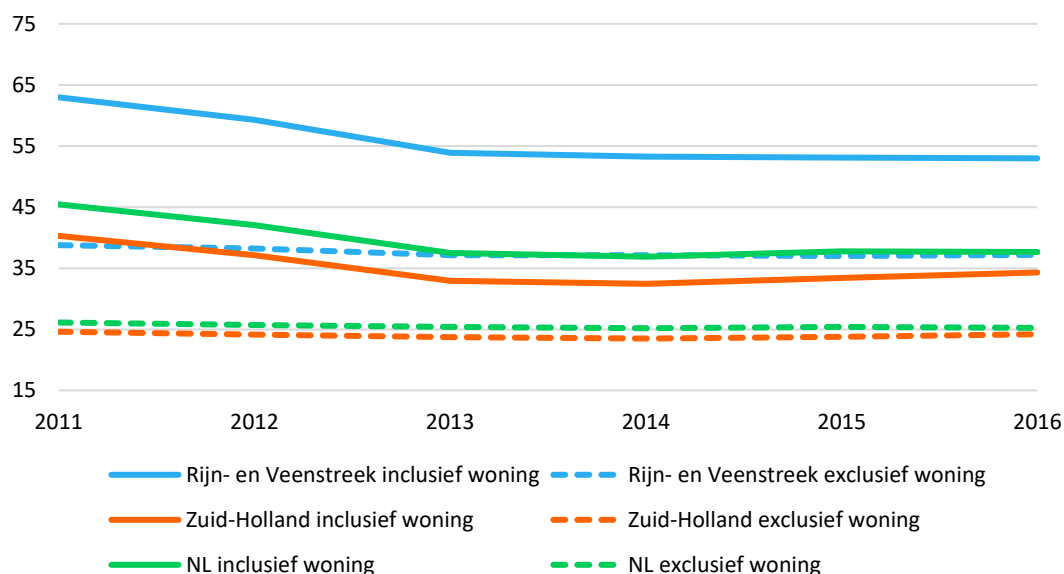

bron: CBS Statline

Jonge huishoudens (<25 jaar) hebben in vergelijking met andere huishoudens minder vaak een eigen woning. Daarnaast blijkt uit de geringe verschillen bij jonge huishoudens tussen het percentage vermogens <€ 50.000 in- en exclusief de woning, dat deze huishoudens nog niet of nauwelijks vermogen hebben opgebouwd uit de eigen woning. Bijna 18% van de jonge huishoudens heeft een vermogen van meer dan € 50.000, wanneer de woning niet wordt meegeteld. Gemiddeld is dat in Zuid-Holland en Nederland 15%. Wanneer de eigen woning wel wordt meegeteld dan heeft bijna 20% van de jonge huishoudens in de Rijn- en Veenstreek een vermogen van meer dan € 50.000. Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk ruim 16 en bijna 17%.

Het percentage huishoudens van 25-64 jaar met een vermogen van meer dan € 50.000 ligt in de Rijn- en Veenstreek boven het gemiddelde van Nederland en Zuid-Holland, zowel als de woning wordt meegeteld als wanneer de woning buiten beschouwing wordt gelaten. Tussen 2011 en 2013 is het percentage huishoudens van 25-64 jaar met een vermogen van meer dan € 50.000 in de regio gedaald, wanneer de woning wordt meegeteld. Dit is vooral het gevolg van de daling van de huizenprijzen. Deze trend zien we ook in Zuid-Holland en Nederland. Wanneer de woning buiten beschouwing wordt gelaten, is het aantal huishoudens van 25-64 jaar in de regio met meer dan € 50.000 vermogen in de periode 2011-2016 vrijwel stabiel en ligt rond de 39% (figuur 4.16).

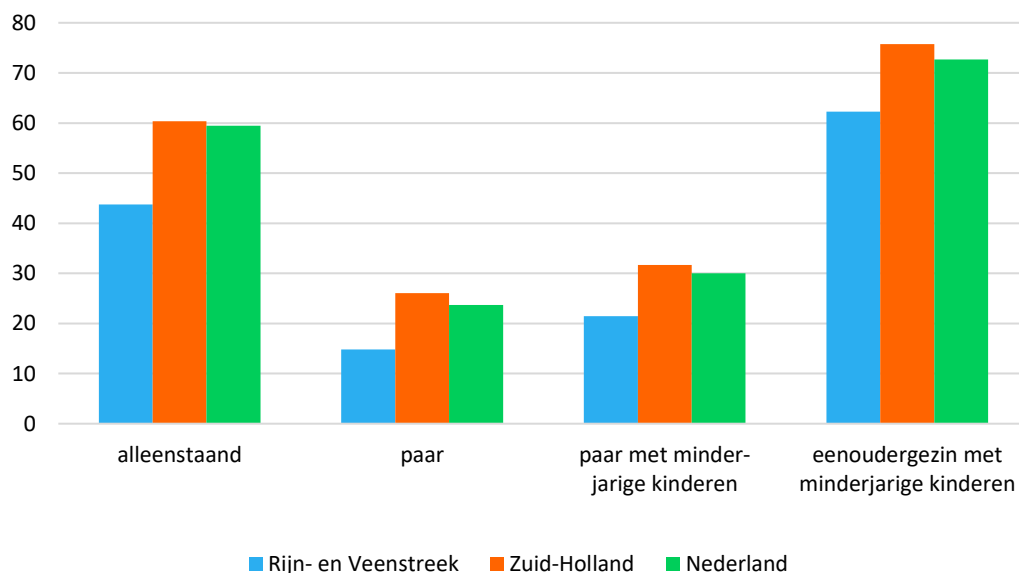
Figuur 4.16 Huishoudens 25-64 jaar met > € 50.000 vermogen, 2011-2016, percentage

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

In de Rijn- en Veenstreek behoren gezinnen met kinderen minder vaak tot de laagste groep vermogens van Nederland, dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Paren met en zonder kinderen hebben minder vaak een laag vermogen in vergelijking met de andere typen huishoudens. Alleenstaanden behoren vaker dan gemiddeld tot de groep met de laagste vermogens (figuur 4.17).

Figuur 4.17 Aantal huishoudens <65 jaar dat tot de 40% huishoudens van Nederland met de laagste welvaart* hoort, 2016, percentage

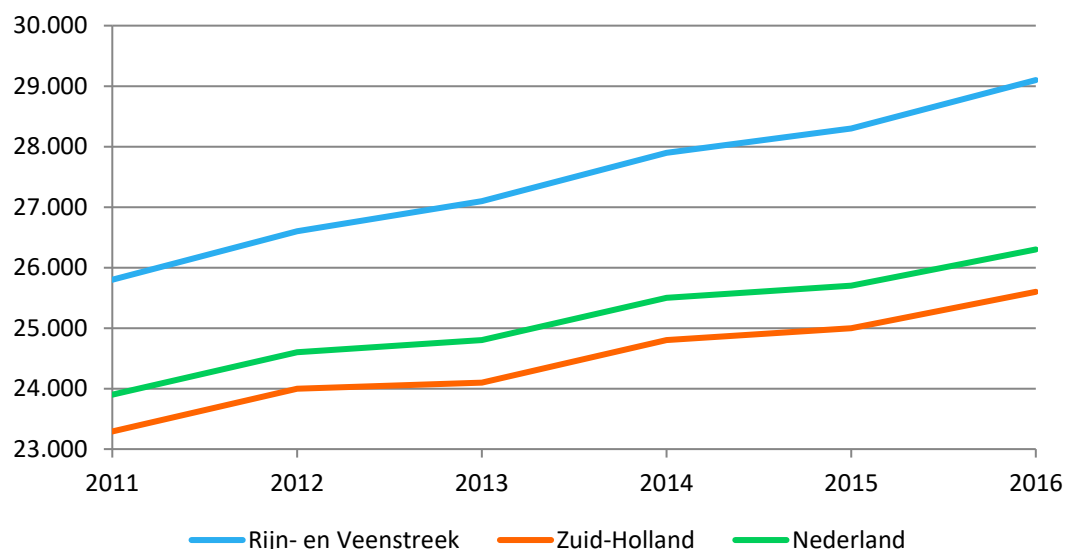
* De welvaartsklassen worden gebaseerd op het vermogen en het gestandaardiseerd inkomen.

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympaan

4.5 Inkomen en vermogen huishoudens >65 jaar

Het aantal huishoudens waarvan de kostwinner 65 jaar en ouder is neemt toe. Het mediane besteedbare inkomen van 65-plus-huishoudens bedraagt in 2016 € 29.100 op jaarbasis (figuur 4.18). Ten opzichte van 2011 is dat een stijging van bijna 13%. Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland stijgt het mediane besteedbare inkomen van 65-plus-huishoudens met circa 10% iets minder sterk.

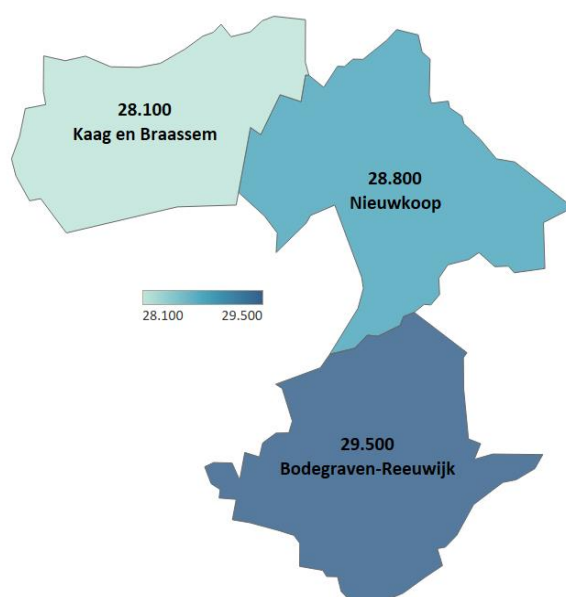
Figuur 4.18 Ontwikkeling besteedbaar inkomen 65-plus-huishoudens, 2011-2016, mediaan

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

In de gemeente Bodegraven-Reeuwijk ligt in 2015 het mediane besteedbare inkomen van 65-plus-huishoudens boven dat van de regio (figuur 4.19).

Figuur 4.19 Besteedbaar inkomen 65-plus-huishoudens, 2015, mediaan

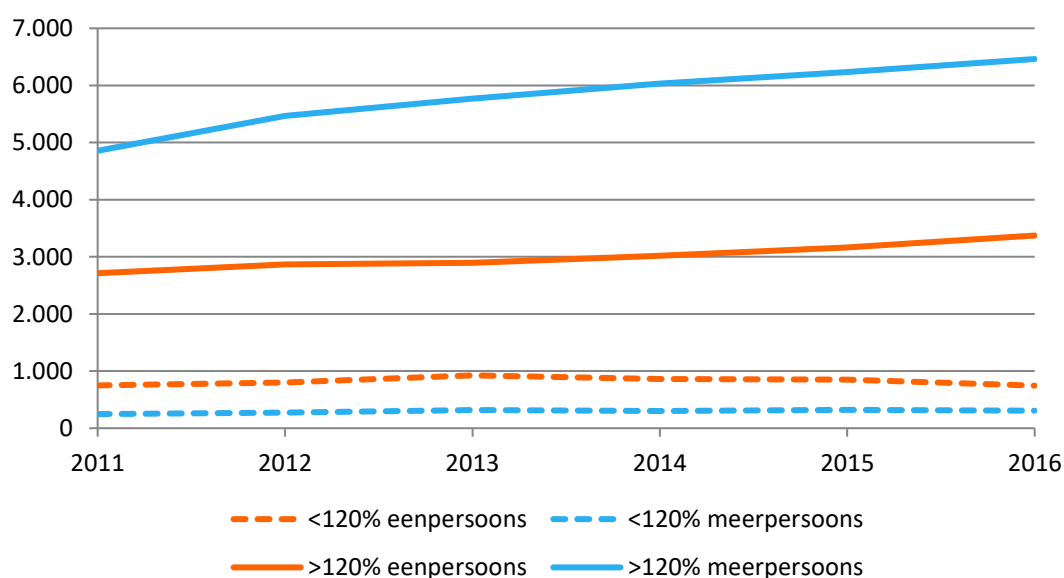

bron: CBS Statline

Het aantal eenpersoons 65-plus-huishoudens met een inkomen minder dan 120% van de lage-inkomensgrens is in de periode 2011-2013 in de regio gestegen, om in de periode tot 2016 te dalen tot het niveau van 2011. Voor meerpersoons 65-plus-huishoudens is het aantal huishoudens met een inkomen minder dan 120% van de lage-inkomensgrens met ruim 23% is toegenomen (tot ongeveer 305). Het aantal 65-plus-huishoudens met een inkomen meer dan de 120% van de lage-inkomensgrens is voor een- en meerpersoonshuishoudens met respectievelijk ruim 24 en 33% gegroeid (figuur 4.20).

In 2016 zijn er in de Rijn- en Veenstreek ongeveer 230 65-plus-huishoudens met een besteedbaar inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dat is bijna 22% van het totaal aantal 65-plus-huishoudens met een inkomen van minder dan 120% van de lage-inkomensgrens.

Figuur 4.20 Aantal 65-plus-huishoudens met een besteedbaar inkomen van meer en minder dan 120% van de lage-inkomensgrens, 2011-2016, absoluut

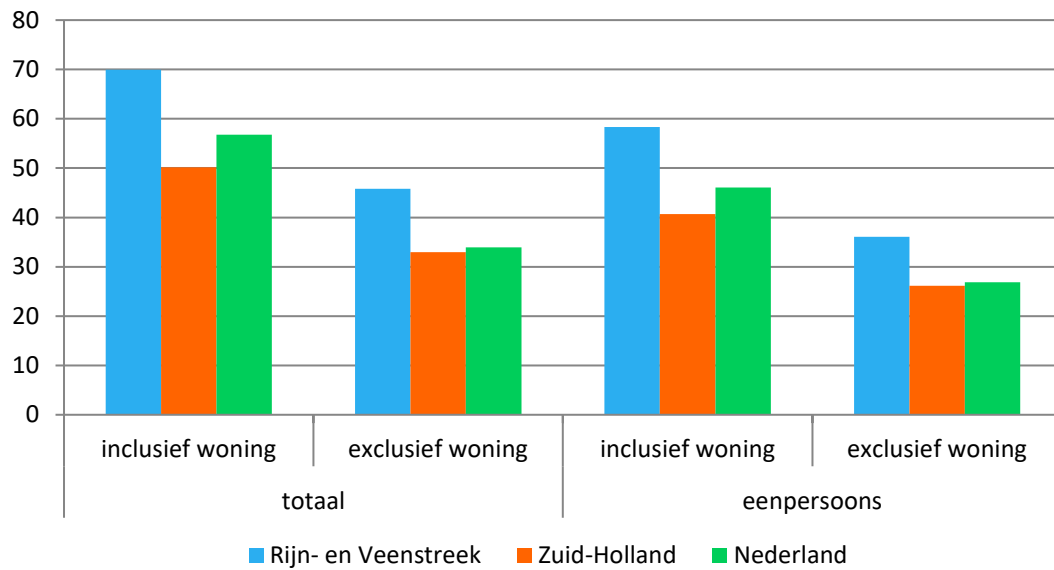

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Voor 65-plus-huishoudens is pensioen de belangrijkste inkomstenbron. In 2016 is dat in de regio bijna 87%. Het aantal 65-plus-huishoudens dat nog inkomen heeft uit loon of onderneming ligt in de regio in 2016 op 10%. Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland is dat circa 8%. Ten opzichte van 2011 is het aantal 65-plus-huishoudens met inkomen uit loon of onderneming in de regio met bijna 3% gestegen.

65-plus-huishoudens in de Rijn- en Veenstreek hebben verhoudingsgewijs vaker een vermogen van meer dan € 50.000 dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Eenpersoonshuishoudens hebben relatief minder vaak een vermogen van € 50.000 dan meerpersoonshuishoudens, zeker als de woning buiten beschouwing wordt gelaten (figuur 4.21).

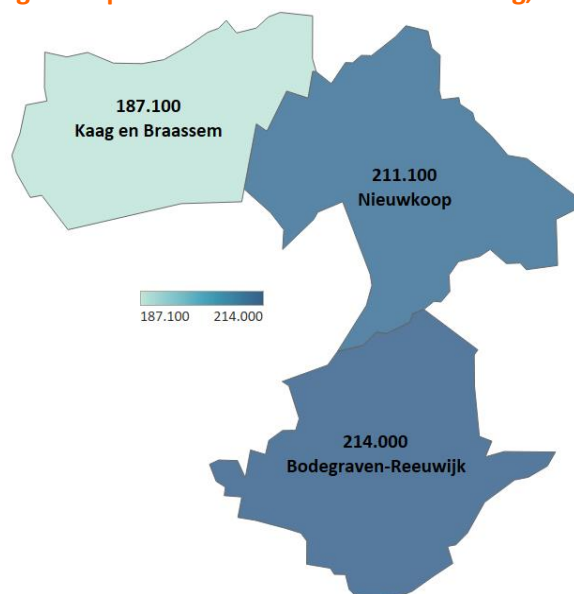
Figuur 4.21 65-plus-huishoudens met een vermogen van > € 50.000, 2016, percentage

bron: CBS Microdata, bewerking Data-adviesbureau Tympan

Het mediane vermogen van huishoudens inclusief de woning varieert van € 187.100 in Kaag en Braassem tot € 214.000 in Bodegraven-Reeuwijk (figuur 4.22).

Figuur 4.22 Vermogen 65-plus-huishoudens inclusief woning, 2016, mediaan

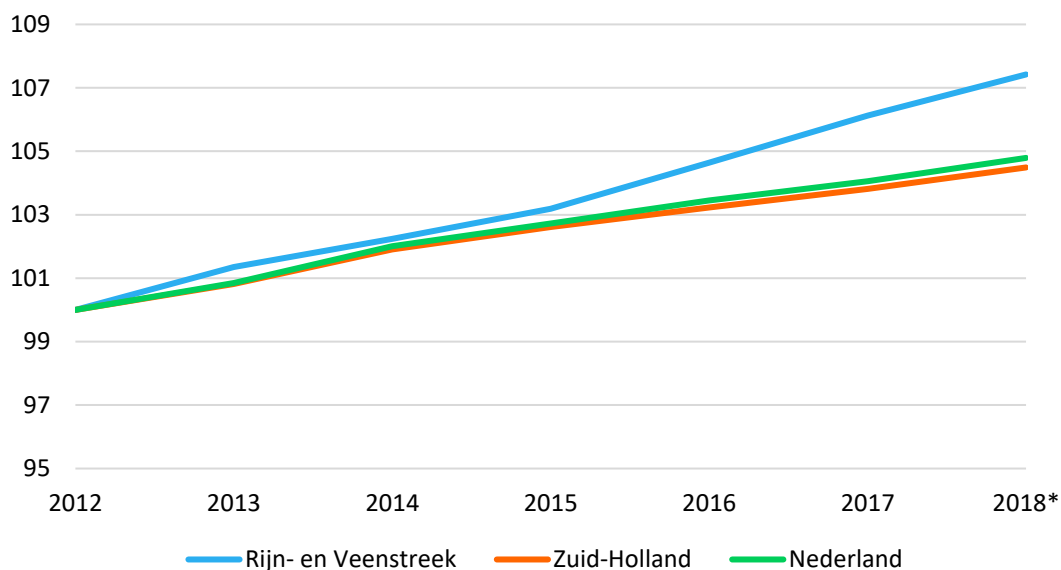
bron: CBS Statline

5 Wonen

5.1 Ontwikkeling en samenstelling van de totale woningvoorraad

In 2012 zijn er in de Rijn- en Veenstreek circa 89.400 woningen, in 2018 zijn dit er ongeveer 95.600. Dit is een stijging van ruim 7%. Het aantal woningen is in de periode 2012-2018 sterker gegroeid dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk ruim 4 en bijna 5%; figuur 5.1).

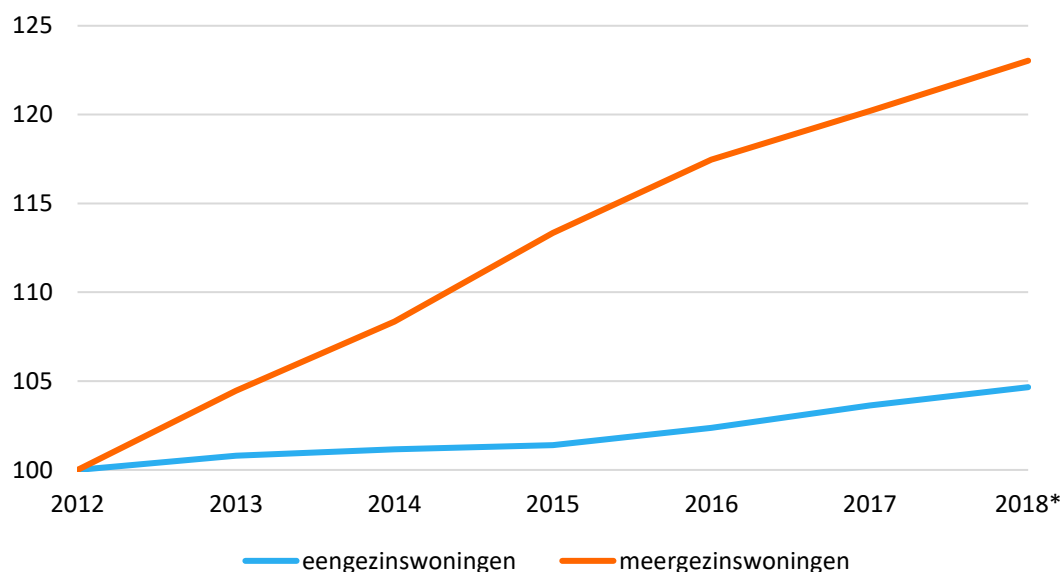
Figuur 5.1 **Ontwikkeling van de woningvoorraad, 2012-2018, index**

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

In de periode 2012-2018 is groeit het aantal meergezinswoningen veel sterker dan het aantal eengezinswoningen (figuur 5.2). In 2018 is het aandeel eengezinswoningen in de woningvoorraad ongeveer bijna 75%. Dit is ongeveer 10% lager dan in 2012. In Zuid-Holland en Nederland is in 2018 het aandeel eengezinswoningen respectievelijk bijna 49 en ruim 64%.

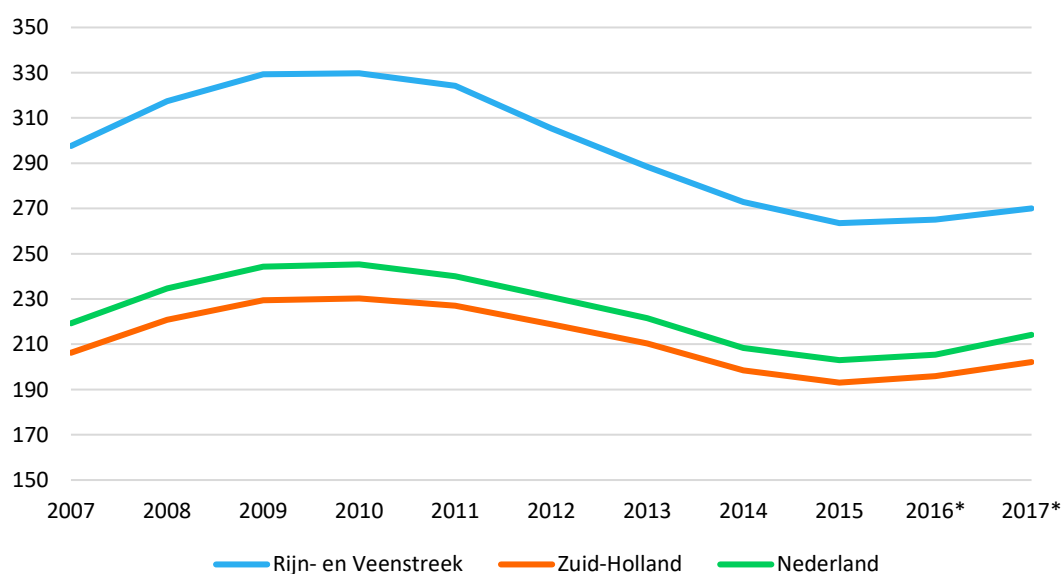
Figuur 5.2 **Ontwikkeling van het aantal een- en meergezinswoningen in de Rijn- en Veenstreek, 2012-2018, index**

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

De gemiddelde WOZ-waarde ligt in de Rijn- en Veenstreek hoger dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Tot 2009 neemt de gemiddelde WOZ-waarde toe. Vanaf 2011 daalt de gemiddelde WOZ-waarde als gevolg van de economische crisis en de stagnatie op de woningmarkt. Vanaf 2015 stijgt de WOZ-waarde weer. Deze ontwikkelingen doen zich ook in Zuid-Holland en Nederland voor (figuur 5.3).

Figuur 5.3 **Ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde, 2007-2017, euro's (x 1.000)**

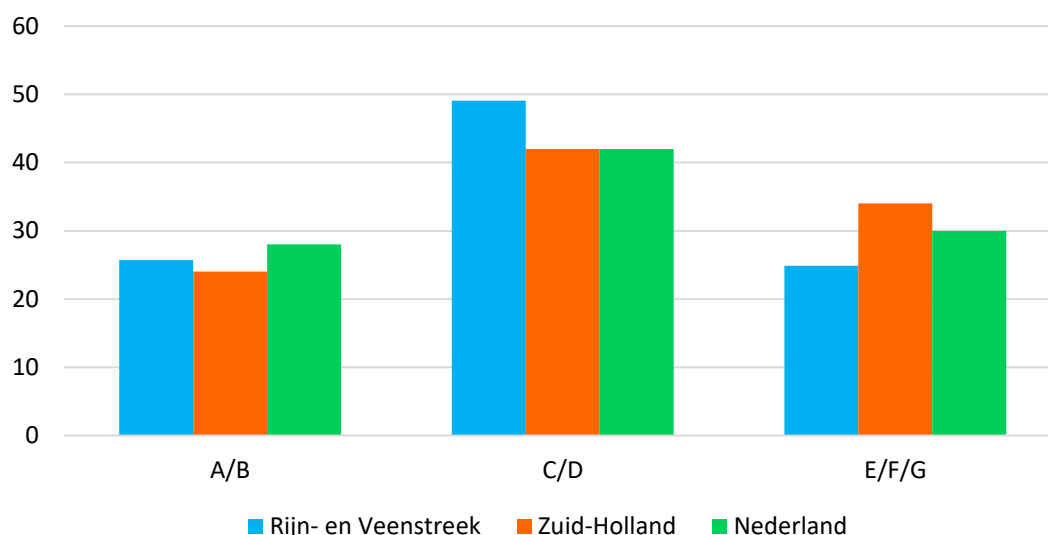

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

Het energielabel van een woning biedt informatie over de hoeveelheid energie die bij gestandaardiseerd gebruik van de betreffende woning nodig is. Het betreft woninggebonden energiegebruik voor verwarming, warmwatervoorziening, verlichting, ventilatie en koeling. Welk energielabel een woning heeft hangt af van woningtype, afmeting van de woning, bouwjaarklasse, wijze van verwarming van de woning, ventilatiesysteem en de eventuele aanwezigheid van voorzieningen voor duurzame energie. In het algemeen zijn woningen die gebouwd zijn tussen 1945 en 1980 minder energiezuinig, dan woningen die voor 1945 of na 1980 zijn gebouwd ([CBS](#)).

Verhoudingsgewijs zijn er in de Rijn- en Veenstreek meer energiezuinige woningen (energielabels A en B) dan gemiddeld in Zuid-Holland, maar minder dan gemiddeld in Nederland. In vergelijking met Zuid-Holland en Nederland zijn er in de Rijn- en Veenstreek relatief minder woningen met een hoog energieverbruik (labels E, F en G; figuur 5.4).

Figuur 5.4 Aantal woningen naar energielabel, 2018, percentage

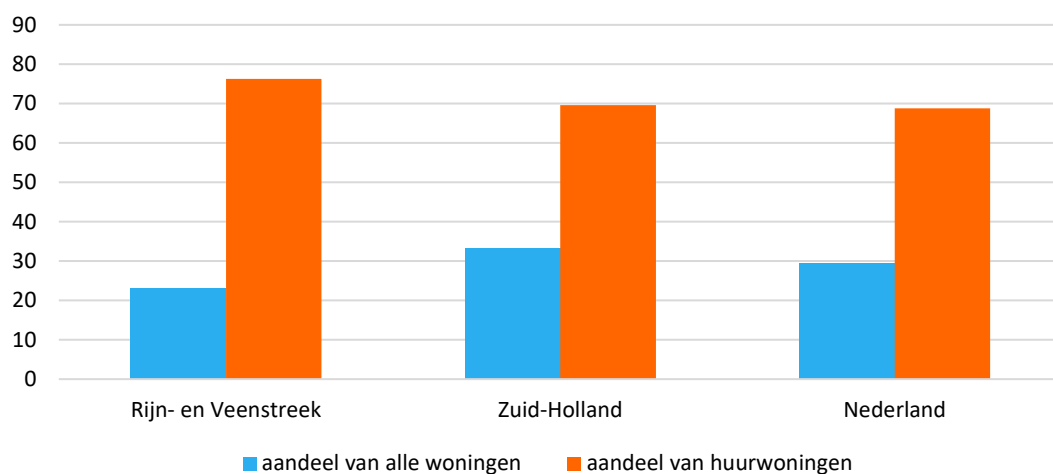
bron: Telos, [waarstaatjegemeente](#)

5.2 Woningvoorraad corporatiewoningen

In de Rijn- en Veenstreek zijn er in 2017 circa 8.450 corporatiewoningen. Dit is een lichte toename van bijna 4% ten opzichte van 2017. In Zuid-Holland en Nederland is het aantal corporatiewoningen in de periode 2012-2017 als gevolg van sloop en verkoop van woningen met circa 1% gedaald.

Het aandeel corporatiewoningen binnen de totale woningvoorraad is in de regio verhoudingsgewijs lager dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Van de totale voorraad huurwoningen is ruim 76% in het bezit van woningcorporaties. Daarmee is verhoudingsgewijs een kleiner aandeel van de huurwoningen in het bezit van particuliere verhuurders, dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (figuur 5.5).

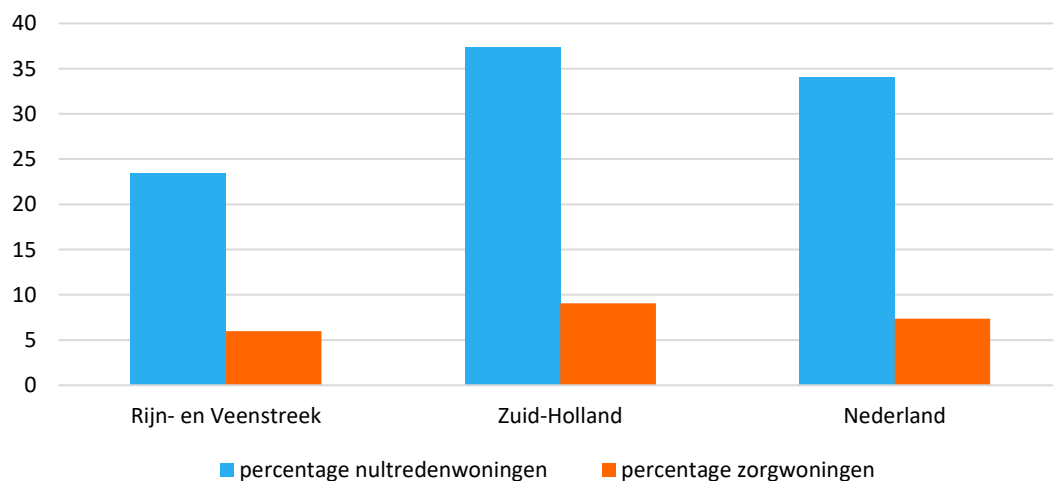
Figuur 5.5 Aantal corporatiewoningen, 2017, percentage

bron: CBS Statline

Voor langer zelfstandig wonen van ouderen en mensen met een beperking zijn geschikte woningen nodig. Van alle corporatiewoningen in de Rijn- en Veenstreek is bijna een kwart een nultredenwoning²⁶. Dat is minder dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk ruim 37 en ongeveer 31%). Bijna 6% van de corporatiewoningen is bestemd voor zorgdoelgroepen²⁷. Dat is minder dan gemiddeld in Zuid-Holland, waar ruim 9% een zorgwoning is. Gemiddeld in Nederland is ruim 7% gelabeld als 'zorgwoning'.

Figuur 5.6 Aantal nultreden- en zorgwoningen, 2017, percentage

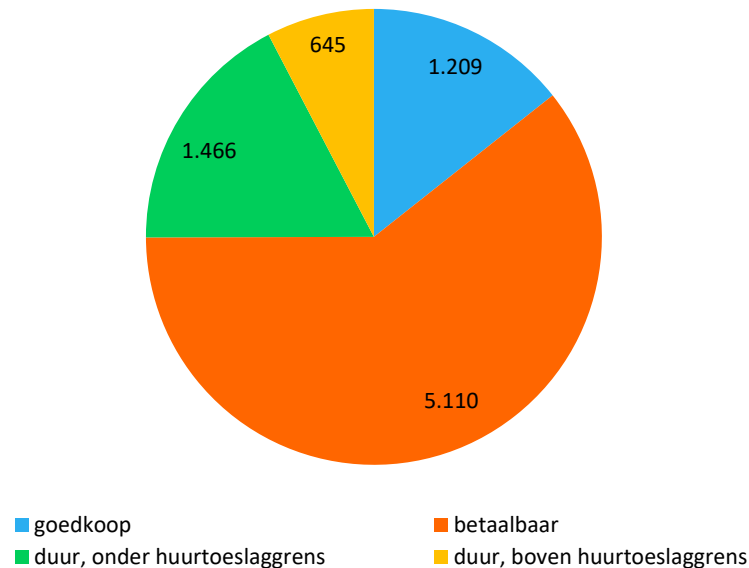
bron: CorpoData dVi

²⁶ Een nultredenwoning is een zelfstandige huurwoning die zowel intern als extern toegankelijk is. Een woning is intern toegankelijk als de belangrijkste vertrekken (woonkamer, keuken, toilet, badkamer en minstens één slaapkamer) bereikbaar zijn zonder gebruik te hoeven maken van een trap (d.w.z. gelegen op één verdieping of meerdere verdiepingen die zonder trap - maar bijvoorbeeld met traplift - bereikbaar zijn). Een zelfstandige huurwoning is extern toegankelijk als de belangrijkste vertrekken van buiten te bereiken zijn zonder trappen te hoeven lopen.

²⁷ Dit betreft woningen voor ouderen en mensen met een lichamelijke of een verstandelijke beperking, zoals woningen in woonzorgcomplexen, aanleunwoningen en woningen in complexen voor beschermd-wonen. Zorgwoningen kunnen nultredenwoningen zijn en daarom kunnen in figuur 5.6 woningen dubbel geteld zijn.

75% van de corporatiewoningen in de regio valt binnen de categorieën ‘goedkoop’ of ‘betaalbaar’ (figuur 5.7). In Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk 80 en 81%.

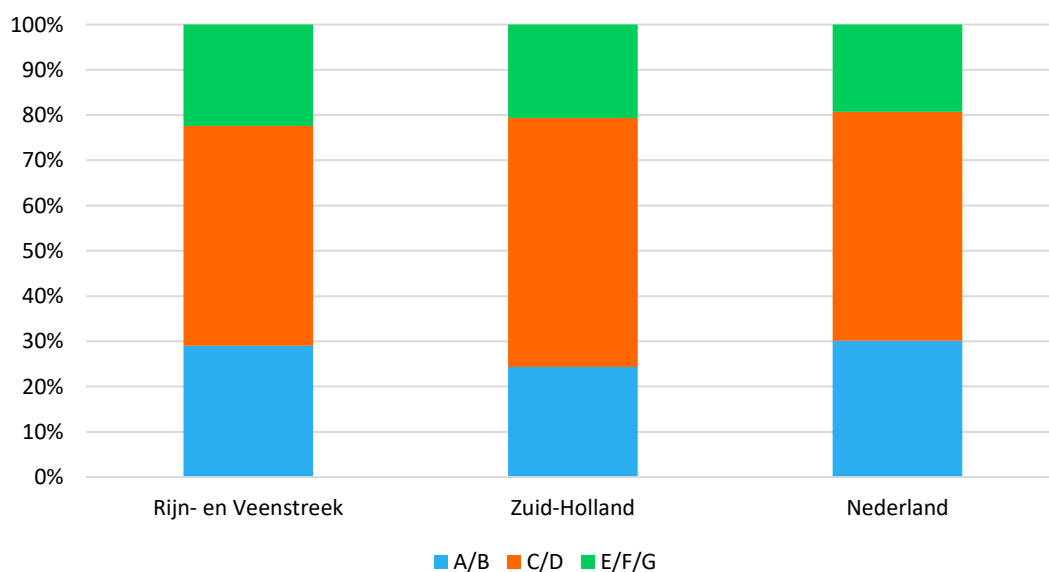
Figuur 5.7 Aantal woningen naar huursegment*, 2017, absoluut

*De indeling is als volgt: ‘goedkoop’: tot en met € 409,92; ‘betaalbaar’: boven € 409,92 tot en met € 628,76; ‘duur tot huurtoeslaggrens’: boven € 628,76 tot en met hoogste grens € 710,68; ‘Duur boven huurtoeslaggrens’: boven € 710,68.
bron: CorpoData dVi

Binnen de voorraad corporatiewoningen zijn er in de Rijn- en Veenstreek verhoudingsgewijs meer energiezuinige woningen dan gemiddeld in Zuid-Holland. In de Rijnstreek is 29% van de woningen energiezuinig, in Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk circa 24 en 30% (figuur 5.8).

Figuur 5.8 Aantal corporatiewoningen naar energielabel, 2017, percentage

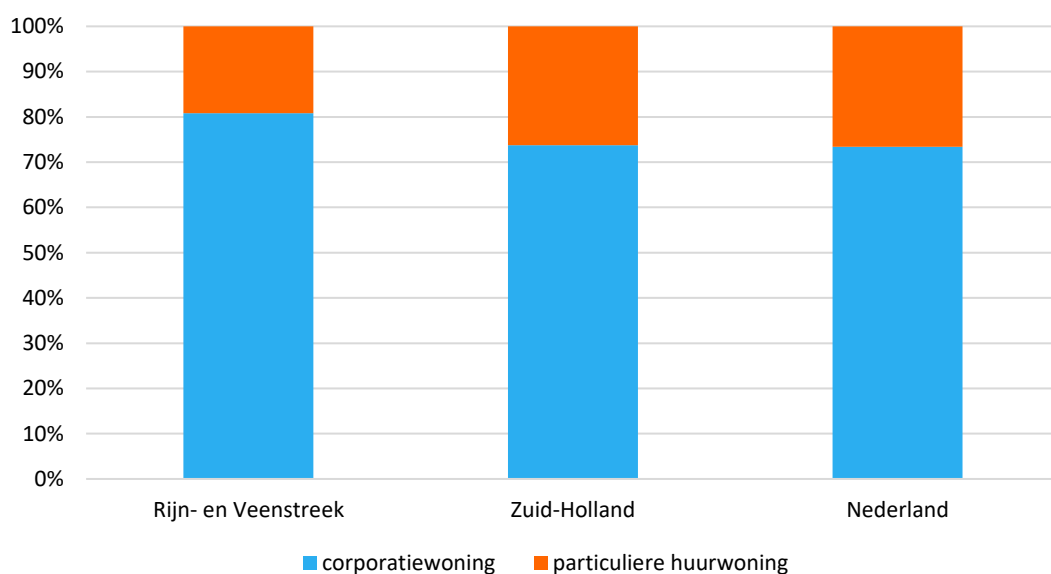
bron: CorpoData dVi

5.3 Woonsituatie van huishoudens

De Rijn- en Veenstreek telt in 2016 35.500 huishoudens. Hiervan woont 28% in een huurwoning. Dat is minder dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk bijna 43 en bijna 38%).

Van de circa 9.950 huishoudens die in een huurwoning wonen, woont 81% in een woning van een woningcorporatie. Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland is dat bijna 74 en ruim 73% (figuur 5.9).

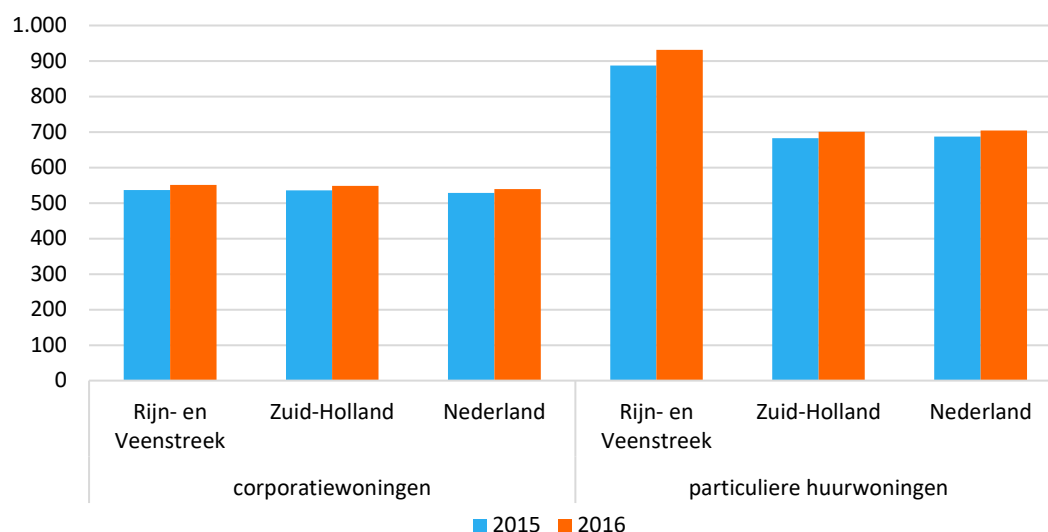
Figuur 5.9 Aantal huishoudens naar type huurwoning, 2016, percentage

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

De bruto huurprijs (kale huur + servicekosten) voor een corporatiewoning bedraagt in de Rijn- en Veenstreek in 2016 € 551 en voor een particuliere huurwoning € 931, een verschil van € 380. Ten opzichte van 2015 is de bruto huurprijs van corporatiewoningen gestegen met bijna 3% en van particuliere huurwoningen bijna 5%. Dit is een sterkere stijging dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. De gemiddelde stijging van de bruto-huurprijs van corporatiewoningen is gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland ongeveer 2% en van particuliere huurwoningen circa 2,5%.

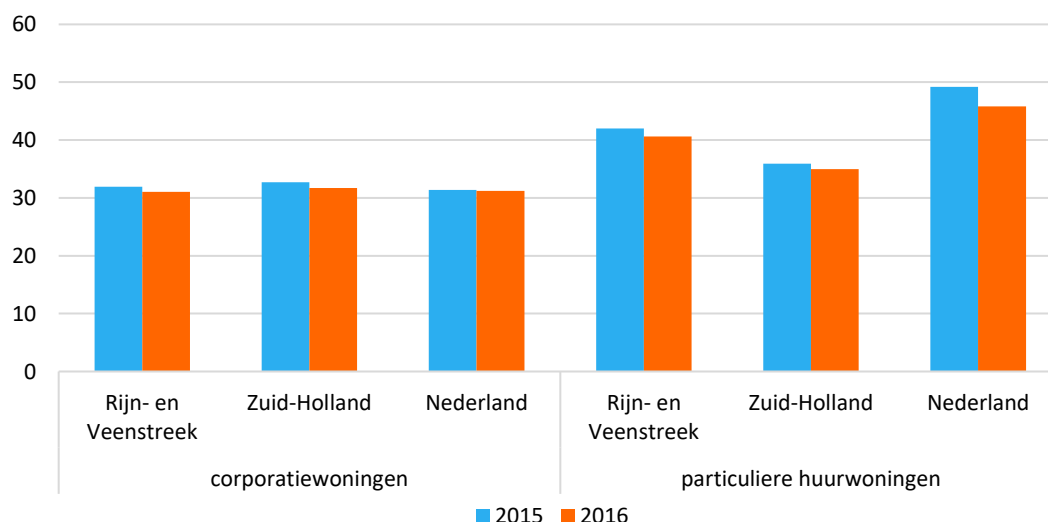
Figuur 5.10 Gemiddelde bruto huurprijs per maand naar type huurwoning, 2015 en 2016, euro's

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

Ondanks het stijgen van de huurprijzen, daalt de netto woonquote (figuur 5.11). De netto woonquote geeft aan welk deel van het netto besteedbaar inkomen een huishouden uitgeeft aan de netto woonlasten (netto huur²⁸, kosten voor energie- en waterverbruik en heffingen van openbare lichamen). De woonquote daalt als de huurtoeslag sterker toeneemt dan de huur en/of als de energiekosten sterker dalen dan de huur stijgt, bijvoorbeeld door dat corporaties/huiseigenaren investeren in het energiezuinig maken van woningen ('nul op de meter').

Figuur 5.11 Gemiddelde netto woonquote naar type huurwoning, 2015 en 2016, euro's

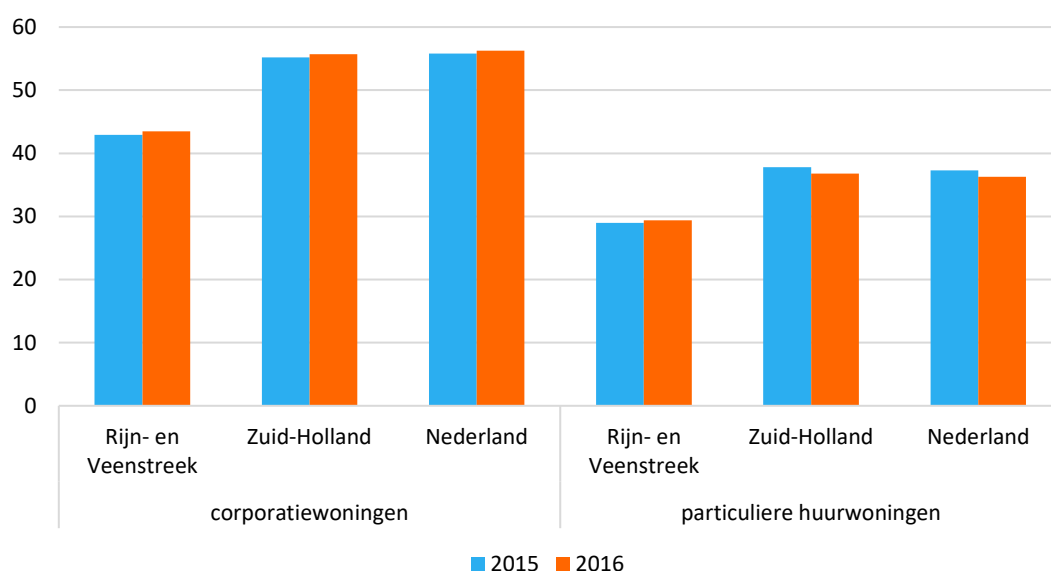

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

²⁸ Kale huurprijs, inclusief subsidiabele servicekosten, verminderd met eventuele huurtoeslag.

Via huurtoeslag wordt de betaalbaarheid van het wonen bevorderd. Gezien het inkomen heeft in 2016 43% van de huurders in corporatiewoningen recht op huurtoeslag, wat circa 12% minder is dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Ten opzichte van 2015 is het percentage huurtoeslaggerechtigde huishoudens in een corporatiewoning iets toegenomen, wat ook in Zuid-Holland en Nederland het geval is. Tegen de trend in Zuid-Holland en Nederland in, neemt in de Rijn- en Veenstreek ook het aantal huurtoeslaggerechtigde huishoudens in particuliere huurwoningen toe (figuur 5.12).

Figuur 5.12 Aantal huurtoeslaggerechtigde huishoudens (op basis van inkomen) naar type huurwoning, 2015 en 2016, percentage

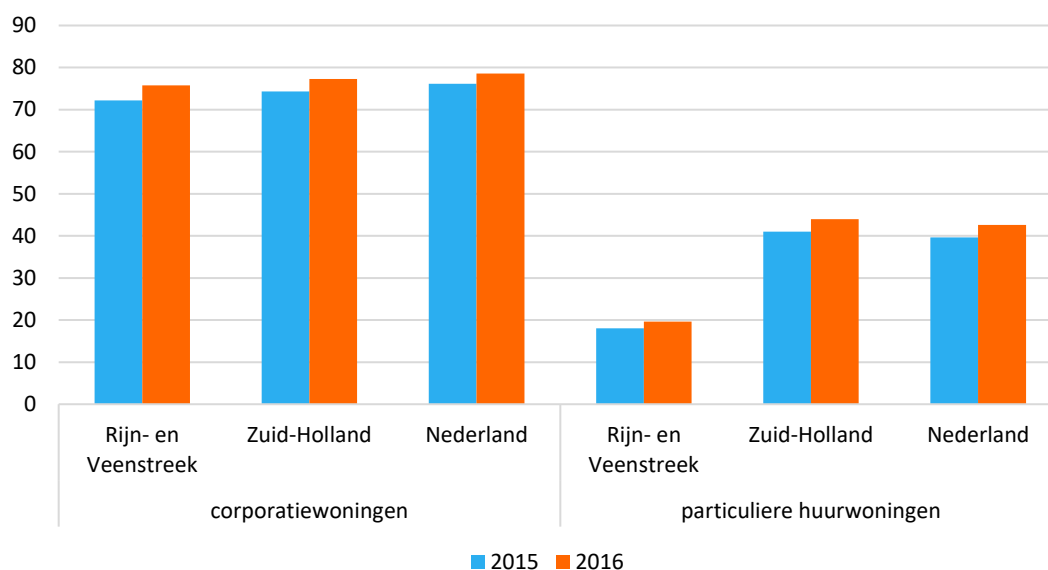

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

Uit figuur 5.13 blijkt dat niet alle huurtoeslaggerechtigde huishoudens deze ook daadwerkelijk ontvangen. In 2016 is in de Rijn- en Veenstreek het percentage huishoudens met huurtoeslag onder huishoudens in zowel een corporatiewoning als een particuliere huurwoning hoger dan in 2015. Dit is conform de trend in Zuid-Holland en Nederland.

Dat het aantal huishoudens met huurtoeslag lager ligt dan het aantal huurtoeslaggerechtigde huishoudens komt mede doordat huishoudens soms niet weten dat ze recht hebben op huurtoeslag. Een andere belangrijke oorzaak is dat huishoudens wonen in een te dure woning, dat wil zeggen een woning met een huur boven de huurtoeslaggrens. Daarmee vervalt het recht op huurtoeslag. Te duur wonen geldt in sterkere mate voor huishoudens in particuliere huurwoningen dan voor huishoudens in corporatiewoningen. De gemiddelde huurprijs ligt voor particuliere huurwoningen immers hoger dan voor corporatiewoningen, wat de kans op duur 'scheefwonen' vergroot.

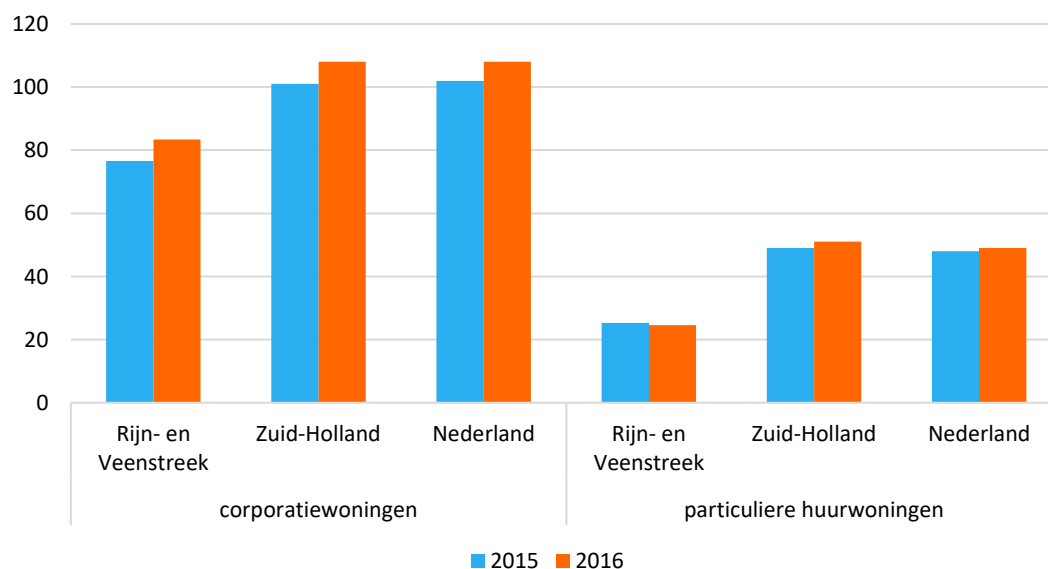
Figuur 5.13 Aantal huurtoeslaggerechtigde huishoudens dat huurtoeslag ontvangt naar type huurwoning, 2015 en 2016, percentage

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

Niet alleen het aantal huishoudens met huurtoeslag neemt toe, ook het gemiddelde bedrag aan ontvangen huurtoeslag neemt toe. In 2015 ontvangen huishoudens met huurtoeslag in een corporatiewoning met huurtoeslag in de Rijn- en Veenstreek gemiddeld € 76,60 huurtoeslag per maand, in 2016 is dat opgelopen tot circa € 83,40 (huurwoning (figuur 5.14). Dit is een toename van bijna 9%. Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk bijna 7% en bijna 6%.

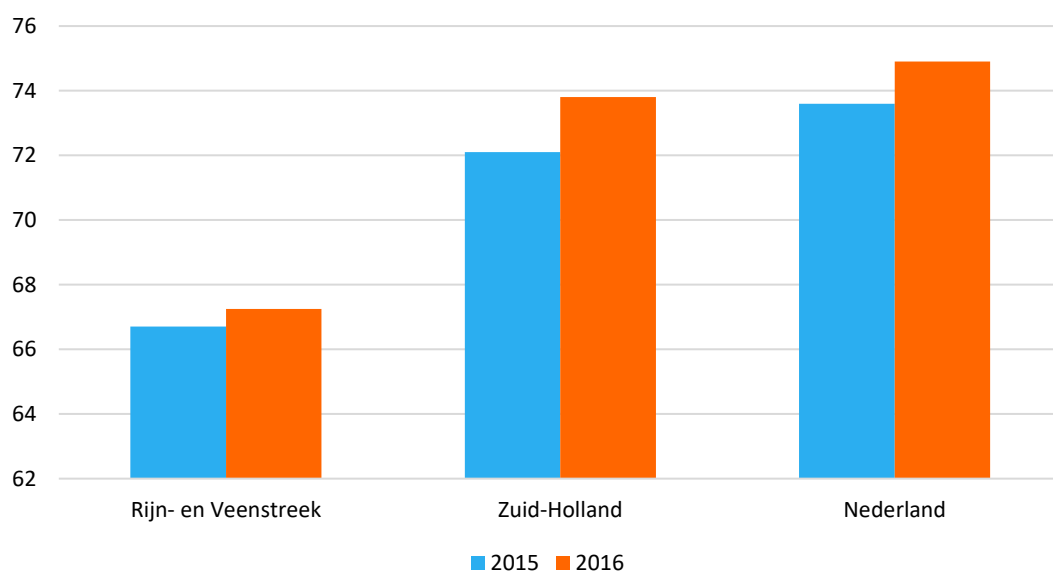
Figuur 5.14 Gemiddelde huurtoeslag per maand naar type huurwoning, 2015 en 2016, euro's

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

Passend gehuisvest zijn, wil zeggen dat een huishouden een huur betaalt die past bij de hoogte van het huishoudinkomen. Indien de huur niet past bij het huishoudinkomen is sprake van scheefwonen.²⁹ In de Rijn- en Veenstreek ligt het percentage passend gehuisveste huishoudens in corporatiewoningen lager dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland. Het aantal passend gehuisveste huishoudens is in 2016 evenals in 2015 ongeveer 67% (figuur 5.15). Gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland neemt het aantal passend gehuisveste huishoudens in corporatiewoningen toe met respectievelijk bijna 2 en ruim 1%.

Figuur 5.15 Aantal passend gehuisveste huishoudens in een corporatiewoning, 2015 en 2016, percentage

bron: CBS/WSW - Lokale Monitor Wonen

Vanaf 2016 moeten woningcorporaties huurtoeslaggerechtigde woningzoekenden zo veel mogelijk huisvesten in goedkope en betaalbare huurwoningen, dat wil zeggen (financieel) passende huurwoningen. Daardoor zal het percentage passend gehuisveste huishoudens in corporatiewoningen naar verwachting toenemen.

²⁹ Er is sprake van goedkope scheefheid indien het belastbaar huishoudinkomen hoger dan of gelijk aan € 39.874 (bedrag geldend voor 2016) is en het huishouden gehuisvest is in een woning met een huurprijs lager dan of gelijk aan de liberalisatiegrens. Een huishouden woont duur scheef indien het tot de doelgroep huurtoeslag behoort en in een woning woont met een huurprijs boven de zogenaamde aftoppingsgrens.

6 Zorg

6.1 Jeugdhulp

In het kader van de transities in het sociale domein is in 2015 de Wet op de jeugdzorg vervangen door de Jeugdwet. Daarbij zijn alle taken op het gebied van jeugdzorg overgeheveld naar gemeenten. In de Jeugdwet is de leeftijdsgrens van 18 jaar het uitgangspunt voor jeugdhulp. Jeugdhulp kan doorlopen tot maximaal het 23^e levensjaar, voor zover deze hulp niet onder een andere wet valt.

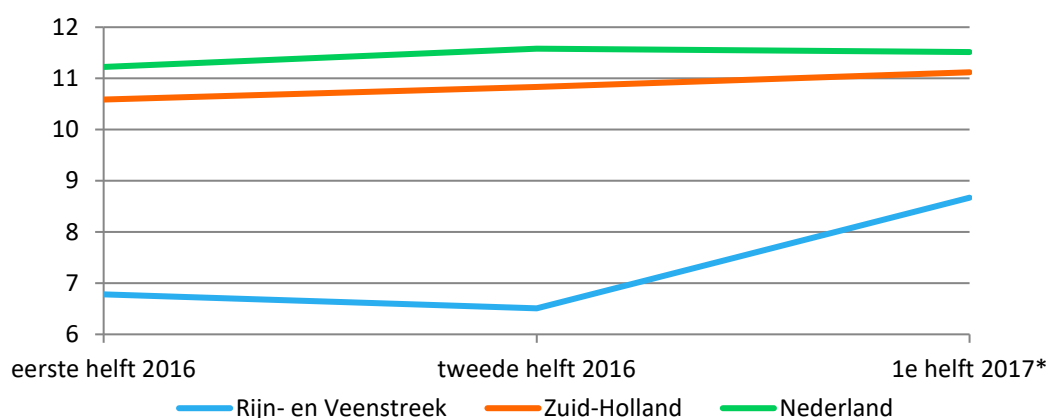
De hulp aan jeugdigen op basis van de Jeugdwet bestaat uit hulp waarbij de jeugdigen niet thuis wonen (jeugdhulp met verblijf) en uit hulp zonder verblijf waarbij de jeugdigen naar een voorziening toegaan (bijvoorbeeld een ggz-instelling) of ambulante hulp in de leefomgeving krijgen. De laatste vorm van hulp is laagdrempelige hulp via een buurt- of wijkteam waar jeugdigen of ouders zelf om kunnen vragen of specialistische hulp die alleen toegankelijk is via een verwijzing.

In deze paragraaf worden de gegevens vanaf 2015 gepresenteerd, omdat vanaf dat moment de Jeugdwet is ingegaan³⁰.

6.1.1 Jeugdhulp met verblijf

Er zijn in de Rijn- en Veenstreek in vergelijking met Zuid-Holland en Nederland verhoudingsgewijs minder jeugdigen met een vorm van jeugdhulp met verblijf (figuur 6.1 en figuur 6.2).³¹

Figuur 6.1 Aantal cliënten jeugdhulp met verblijf per 1.000 0-17-jarigen, 2016-2017

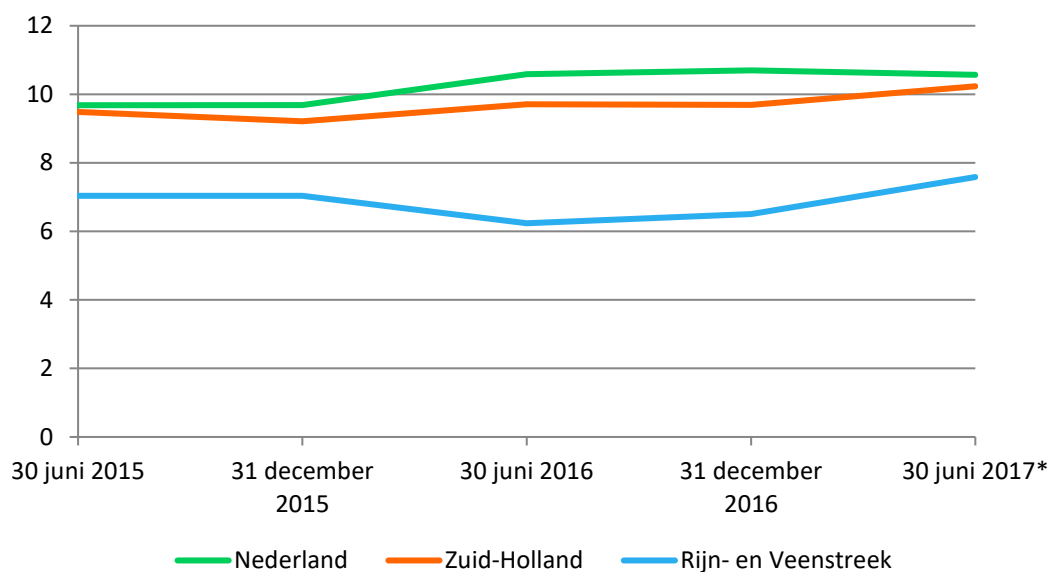
*Dit betreft voorlopige cijfers.

bron: CBS Statline

³⁰ Gegevens over het aantal jeugdhulptrajecten zijn beschikbaar op peildatum en over een verslagperiode. Gegevens over het aantal jeugdigen met jeugdhulp zijn alleen beschikbaar over een verslagperiode. Vanwege de administratieve veranderingen door de komst van de Jeugdwet vertekenen de cijfers over de verslagperiode voor 2015. Daarom worden deze gegevens vanaf 2016 gepresenteerd. De gegevens op peildatum worden vanaf 30 juni 2015 gepresenteerd. De gegevens hebben betrekking op jeugdigen in de leeftijd 0-17 jaar. Er zijn ook jeugdigen in de leeftijd van 18-22 jaar met jeugdhulp, maar dit betreft een klein aantal.

³¹ Uitgangspunt is het woonplaatsbeginsel: als woonplaats geldt de woonplaats van de jeugdige, tenzij er sprake is van voorgedij door een gecertificeerde instelling of de jeugdige in een pleeggezin verblijft (VNG, Factsheet woonplaatsbeginsel 2016).

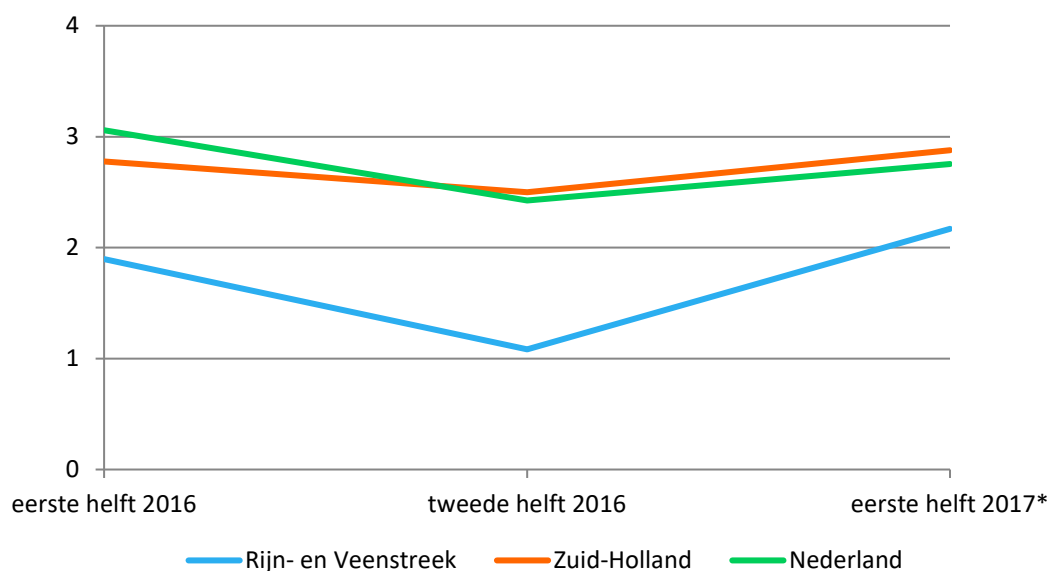
Figuur 6.2 Aantal trajecten jeugdhulp met verblijf per 1.000 0-17-jarigen op peildatum, 2015-2017

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

Het aantal nieuwe trajecten jeugdhulp met verblijf per 1.000 jeugdigen is in 2016 meer afgenomen dan in Zuid-Holland en Nederland. In de eerste helft 2017 stijgt het relatieve aantal trajecten in de Rijn- en Veenstreek meer dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 6.3).

Figuur 6.3 Aantal nieuwe trajecten jeugdhulp met verblijf per 1.000 0-17-jarigen, 2016-2017

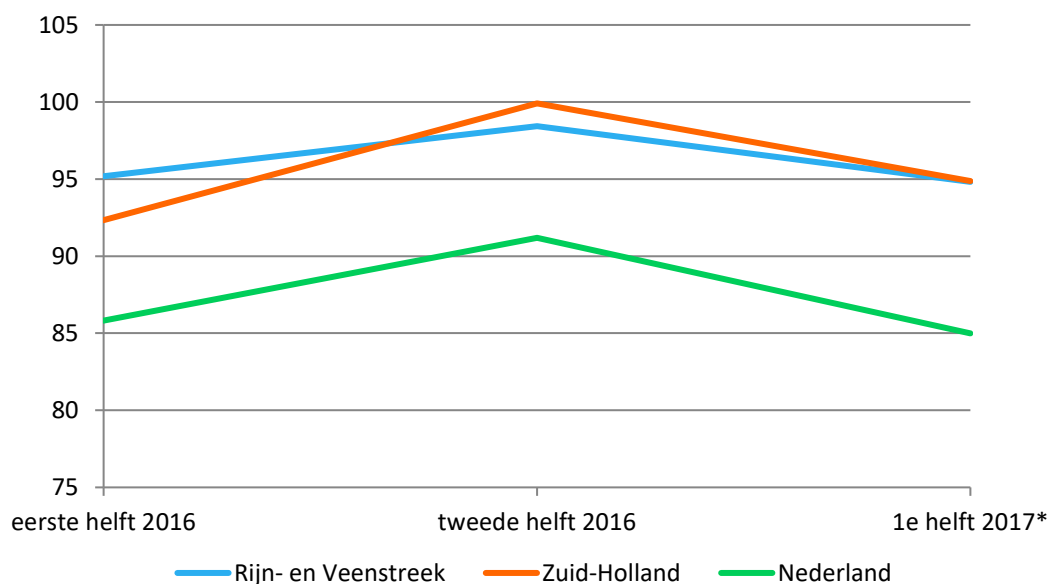

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

6.1.2 Jeugdhulp zonder verblijf

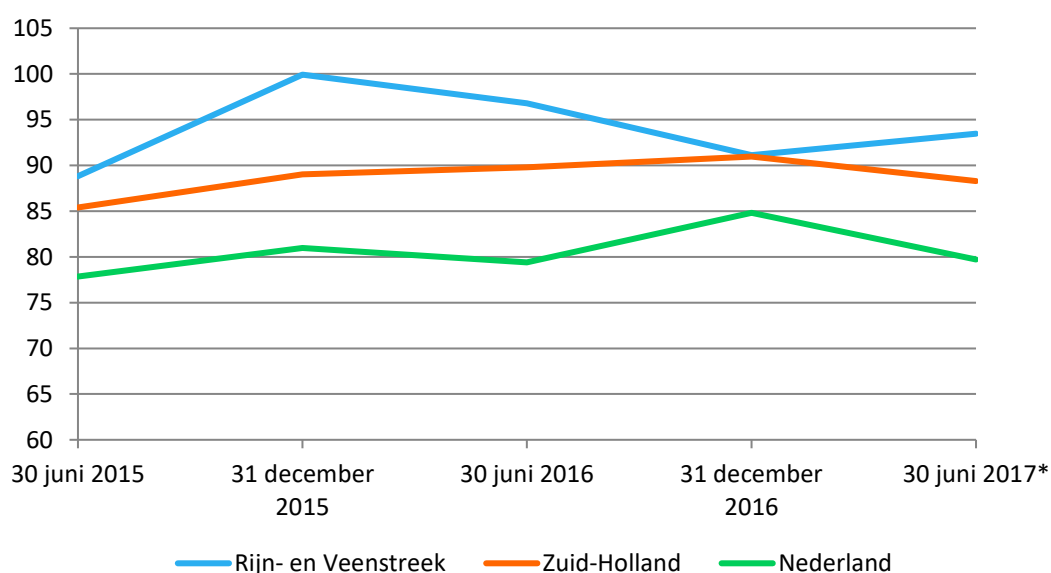
In de Rijn- en Veenstreek krijgen in vergelijking met Nederland relatief meer jeugdigen een vorm van hulp zonder verblijf (figuur 6.4 en 6.5).

Figuur 6.4 Aantal cliënten jeugdhulp zonder verblijf per 1.000 0-17-jarigen, 2016-2017

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

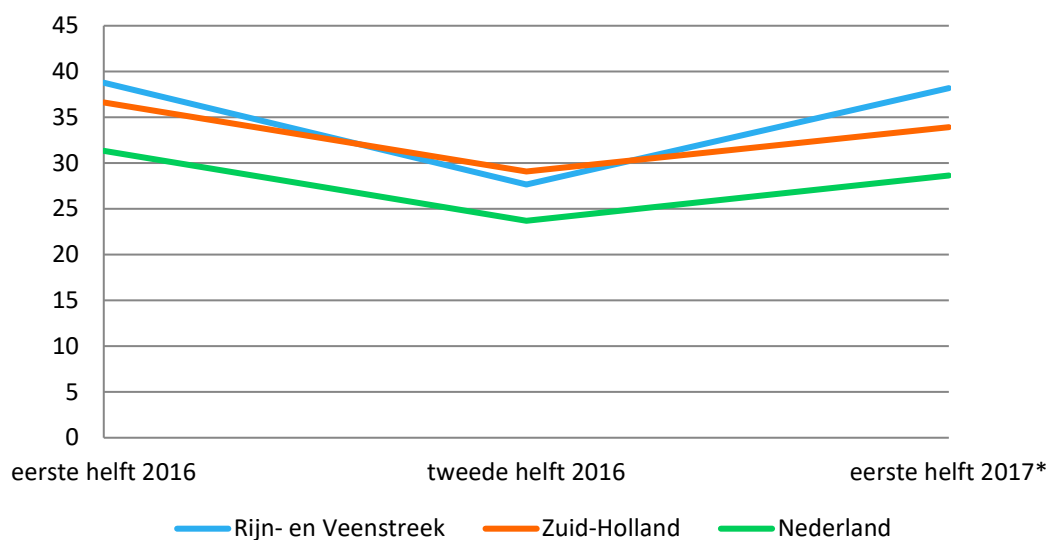
Figuur 6.5 Aantal trajecten jeugdhulp zonder verblijf op peildatum per 1.000 0-17-jarigen, 2015-2017

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

Het aantal nieuwe trajecten hulp zonder verblijf neemt in de eerste helft van 2017 relatief weer toe in vergelijking met het tweede halfjaar van 2016. Deze trend zien we ook in Zuid-Holland en landelijk (figuur 6.6).

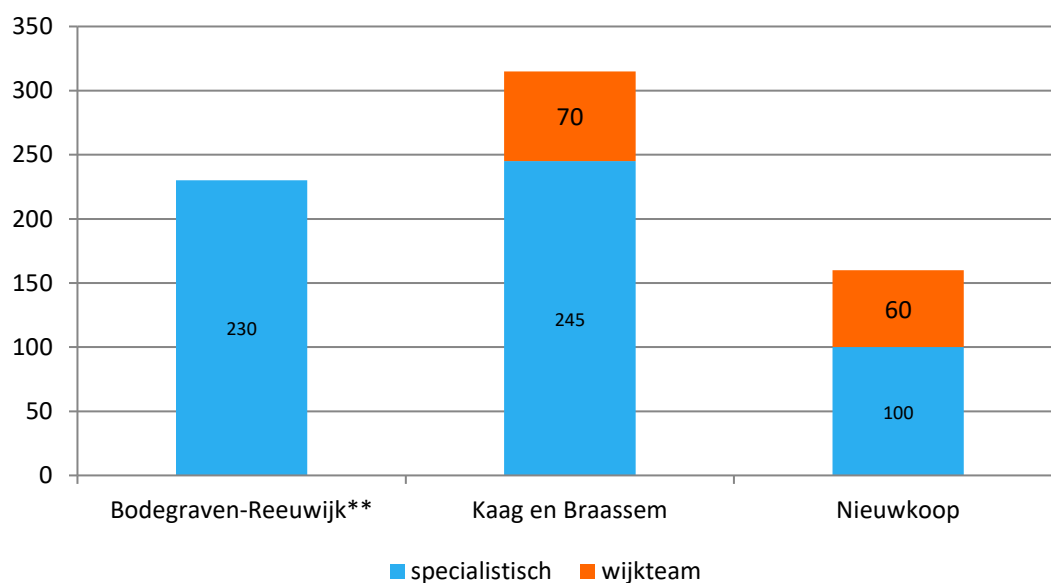
Figuur 6.6 Aantal nieuwe trajecten jeugdhulp zonder verblijf (specialistisch en wijk- en buurtteam) per 1.000 0-17-jarigen, 2016-2017

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

In Kaag en Braassem zijn de meeste nieuwe trajecten specialistische jeugdhulp (figuur 6.7).

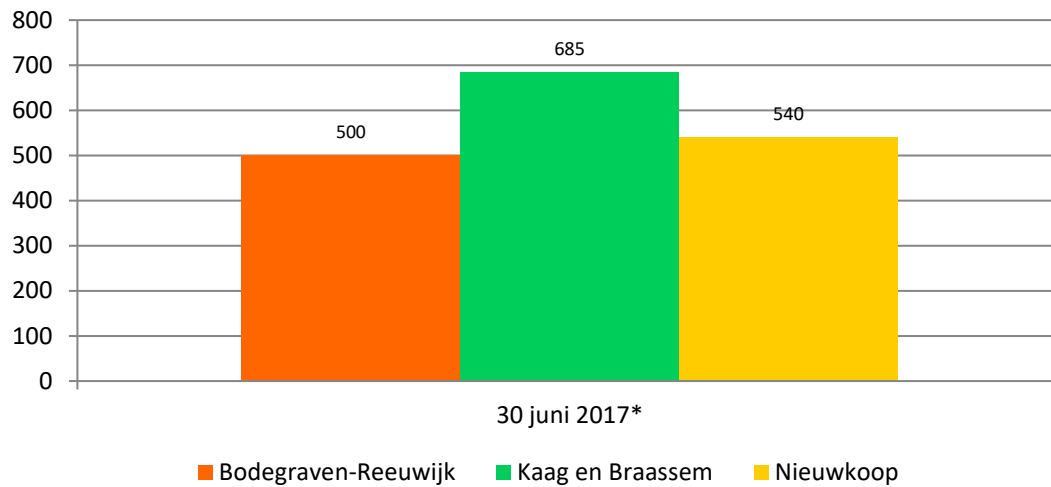
Figuur 6.7 Aantal nieuwe trajecten jeugdhulp zonder verblijf per gemeente, eerste helft 2017*

*Dit betreft voorlopige cijfers.

**Wijkteamcijfers van deze gemeenten zijn niet beschikbaar.
bron: CBS Statline

Figuur 6.8 Aantal trajecten jeugdhulp zonder verblijf op peildatum

*Dit betreft voorlopige cijfers.
bron: CBS Statline

6.2 Zorg 18+

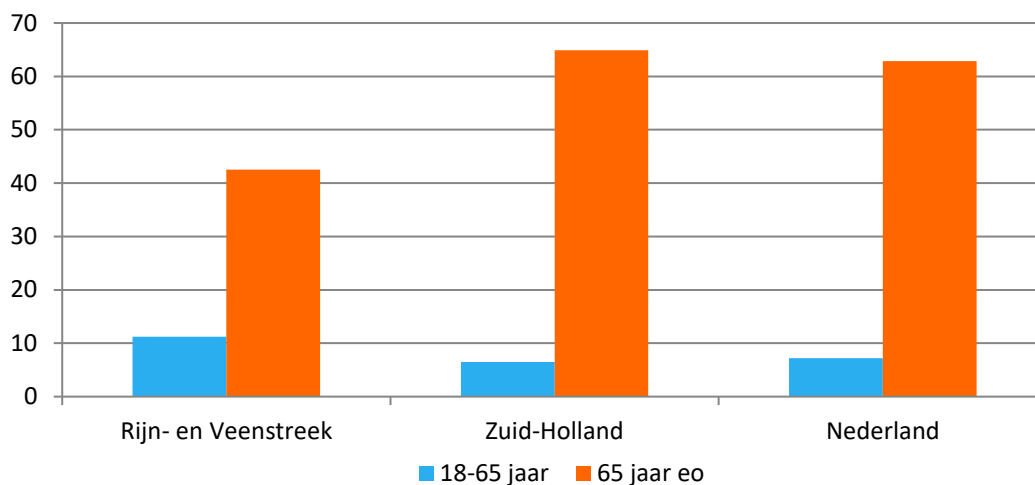
Er hebben de afgelopen jaren verschillende veranderingen in de zorg plaatsgevonden. Vanaf 2013 is het scheiden van wonen en zorg ingevoerd, waardoor personen met behoefte aan lagere zorgwaartepakketten niet meer in aanmerking komen voor verblijf in een instelling. Daarnaast is de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vervangen door de Wet langdurige zorg. Daarbij zijn delen van de zorg zonder verblijf van de AWBZ overgeheveld naar de Wmo en de Zorgverzekeringswet. Vanwege deze veranderingen worden in deze paragraaf de gegevens vanaf 2015 gepresenteerd.

6.2.1 Zorg met verblijf 18+

Zorg met verblijf betreft voornamelijk verblijf in verpleeghuizen en in instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking. Minder gaat het om verblijf in (kleinschalige) instellingen voor mensen met een lichamelijke beperking of om revalidatiezorg. Het gaat hierbij om zorg in het kader van de Wet langdurige zorg, die per 1 januari 2015 in de plaats is gekomen van de AWBZ. De meest recente gegevens hebben betrekking op 2015.

In 2015 maken circa 1.250 personen in de Rijn- en Veenstreek gebruik van zorg met verblijf. Per 1.000 inwoners is het gebruik van zorg met verblijf voor de leeftijdscategorie 65-plus lager dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (figuur 6.9).

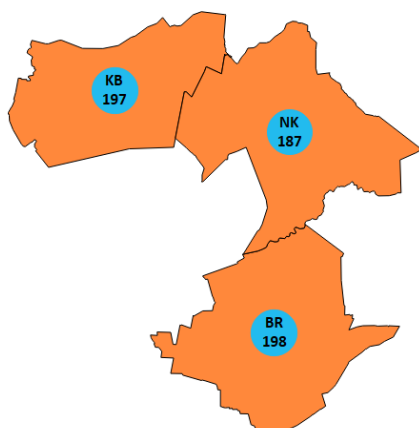
Figuur 6.9 Aantal personen met zorg met verblijf per 1.000 inwoners in de betreffende leeftijdscategorie, 2014 - 2015

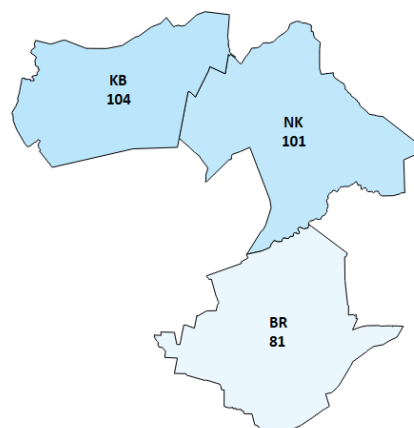
bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#)

In de regio is in 2015 van alle personen met zorg met verblijf 47% 65-plus. Dat is lager dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (respectievelijk ruim 64 en bijna 63%). Van de zorgvragers van 65 jaar en ouder is in 2015 88% 75-plus. In Bodegraven-Reeuwijk wonen de meeste 75-plussers met zorg met verblijf. Relatief maken 75-plussers in Kaag en Braassem het meest gebruik van zorg met verblijf (figuur 6.10).

Figuur 6.10a Aantal 75-plussers met zorg met verblijf, 2015, absoluut

Figuur 6.10b Aantal 75-plussers met zorg met verblijf per 1.000 75-plussers, 2015

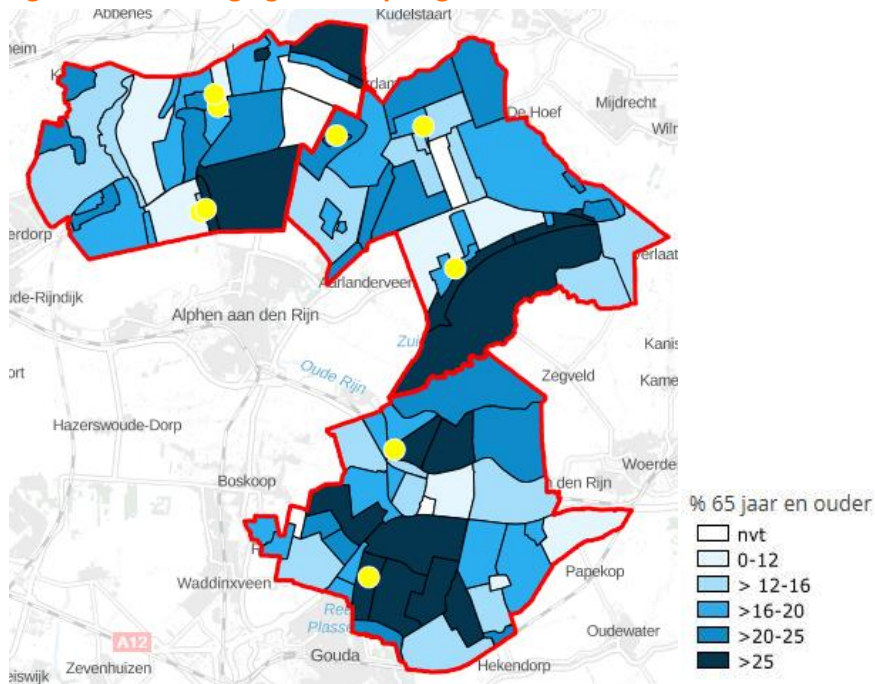

KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#)

Figuur 6.11 geeft de ligging van verzorgings- en verpleeghuizen weer ten opzichte van het percentage 65-plussers. Voor ziekenhuizen zijn de inwoners van de Rijn- en Veenstreek aangewezen op de ziekenhuizen in de Leidse regio en in A12 Gouwe.

Figuur 6.11 Verzorgings- en verpleeghuizen

bron: [Data-adviesbureau Tympan](#)

De verzorgings- en verpleeghuizen en de ziekenhuizen in de regio zijn goed bereikbaar met het openbaar vervoer.

[Bereikbaarheid verzorgings- en verpleeghuizen en ziekenhuizen met het OV](#)

6.2.2 Zorg zonder verblijf 18+

Wmo-maatwerkvoorzieningen

De gegevens over Wmo-maatwerkvoorzieningen kunnen voor deze regio niet op regioniveau worden gepresenteerd. Met uitzondering van Bodegraven-Reeuwijk ontbreken de gegevens over de afzonderlijke gemeenten in de Rijn- en Veenstreek.

Wijkverpleging en zorg thuis in het kader van de Wet langdurige zorg

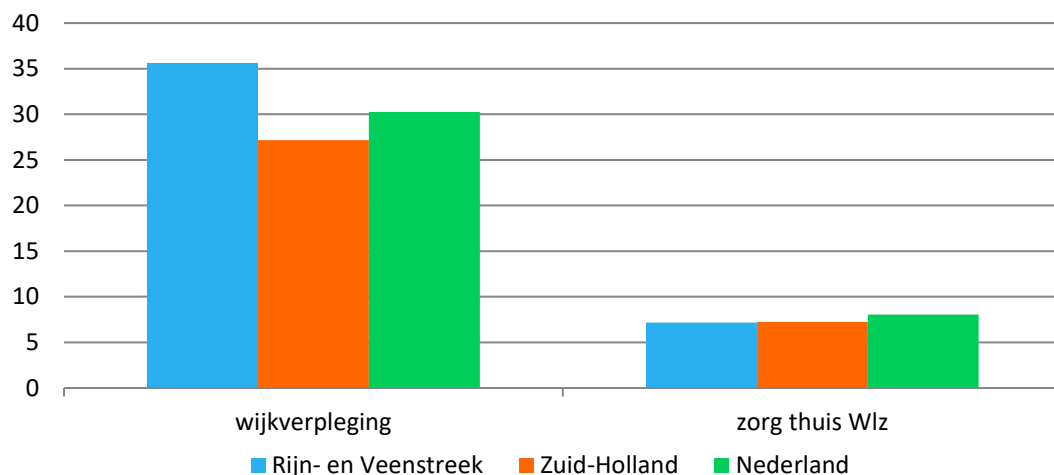
Gegevens over het gebruik van wijkverpleging en zorg thuis in het kader van de Wet langdurige zorg zijn beschikbaar voor het jaar 2015. Andere jaren zijn voornamelijk niet beschikbaar.³²

In 2015 maken circa 2.400 personen (18+) in Rijn- en Veenstreek gebruik van wijkverpleging en bijna 500 personen van zorg thuis in het kader van de Wet langdurige zorg (Wlz). Gerelateerd aan het aantal inwoners ligt het gebruik van wijkverpleging lager dan gemiddeld in

³² Het betreft zowel zorg in natura als zorg die wordt ingekocht met een persoonsgebonden budget. bij Wlz-zorg gaat het om personen die behoefte hebben aan intensieve zorg. Personen met een intensieve zorgvraag komen in aanmerking voor verblijf in een instelling, maar kiezen ervoor om deze zorg in de thuissituatie te ontvangen. in de leeftijdscategorie 0-18 jaar wordt niet of nauwelijks gebruik gemaakt van wijkverpleging en Wlz-zorg thuis. Daarom blijven deze gegevens hier buiten beschouwing.

Zuid-Holland en Nederland. Het gebruik van Wlz-zorg thuis per 1.000 inwoners is vergelijkbaar met Zuid-Holland, maar ligt lager dan gemiddeld in Nederland (figuur 6.12).

Figuur 6.12 Gebruik van wijkverpleging en zorg thuis Wlz per 1.000 inwoners (18+), 2015

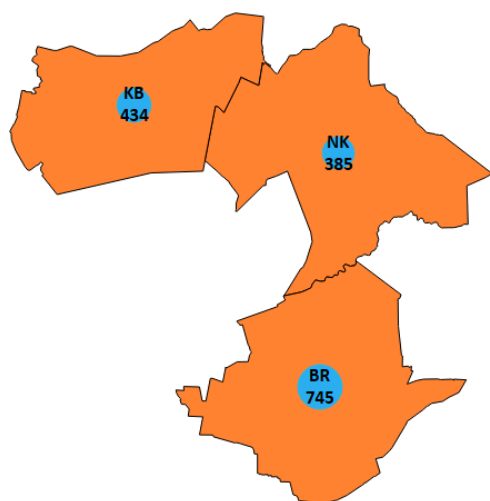

bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#)

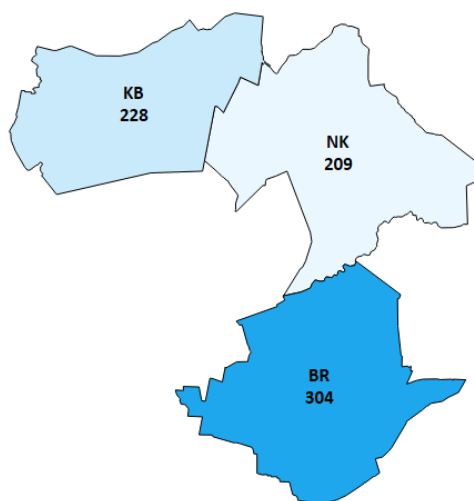
Het betreft met name 65-plussers die gebruik maken van wijkverpleging en zorg thuis Wlz. Van de personen die gebruik maken van wijkverpleging is ruim 83% 65-plus. Van de personen met Wlz-zorg thuis is ruim 73% 65-plus.

Het gemiddelde aantal 75-plussers met wijkverpleging is in de regio 252 per 1.000 75-plussers. In Zuid-Holland en Nederland is dat respectievelijk 236 en 255 per 1.000. In Bodegraven-Reeuwijk zijn er relatief veel 75-plussers die gebruik maken van wijkverpleging (figuur 6.13).

Figuur 6.13a Aantal 75-plussers met wijkverpleging, 2015, absoluut

Figuur 6.13b Aantal 75-plussers met wijkverpleging per 1.000 75-plussers, 2015

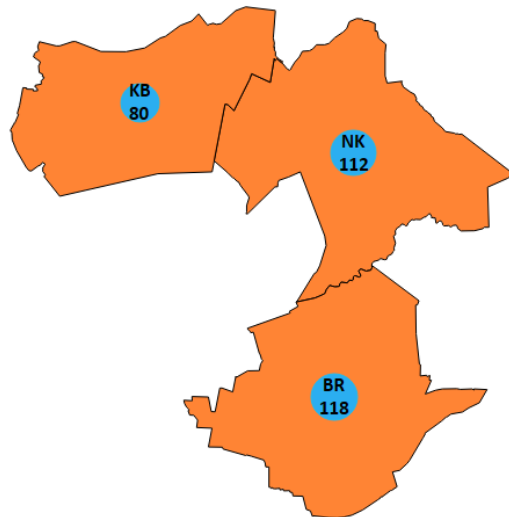

KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

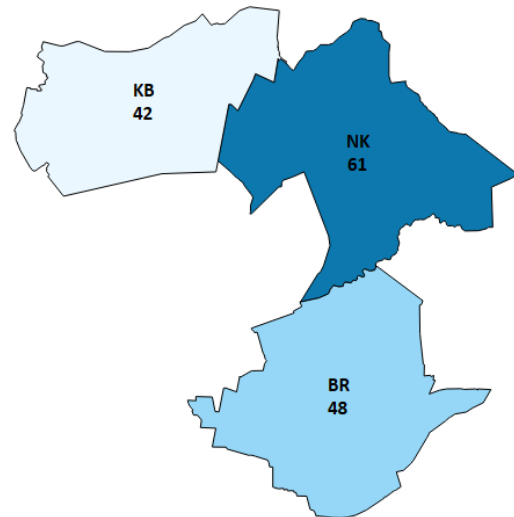
bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#)

Gemiddeld maken in de regio 50 per 1.000 75-plussers gebruik van Wlz-zorg thuis, in heel Zuid-Holland en Nederland is dat 56 per 1.000 75-plussers. In de gemeente Nieuwkoop ligt het gebruik van Wlz-zorg thuis onder 75-plussers relatief hoog (figuur 6.14).

Figuur 6.14a Aantal 75-plussers met Wlz-zorg thuis, 2015, absoluut

Figuur 6.14b Aantal 75-plussers met Wlz-zorg thuis per 1.000 75-plussers, 2015

KB = Kaag en Braassem, NK = Nieuwkoop, BR = Bodegraven-Reeuwijk

bron: Vektis, [waarstaatjegemeente](#)

6.3 Ambulancezorg

6.3.1 Aanrijtijden

De Tijdelijke wet ambulancezorg³³ schrijft een bereikbaarheidsnorm voor ten aanzien van het A1-spoedvervoer van 15 minuten. Deze tijd bestaat uit 2 of 3 minuten voor het meld- en uitrukproces en respectievelijk 13 of 12 minuten rijtijd. A1 spoedvervoer geldt als een patiënt dringend hulp nodig heeft. Hierbij rijdt de ambulance met zwaailicht en sirene.

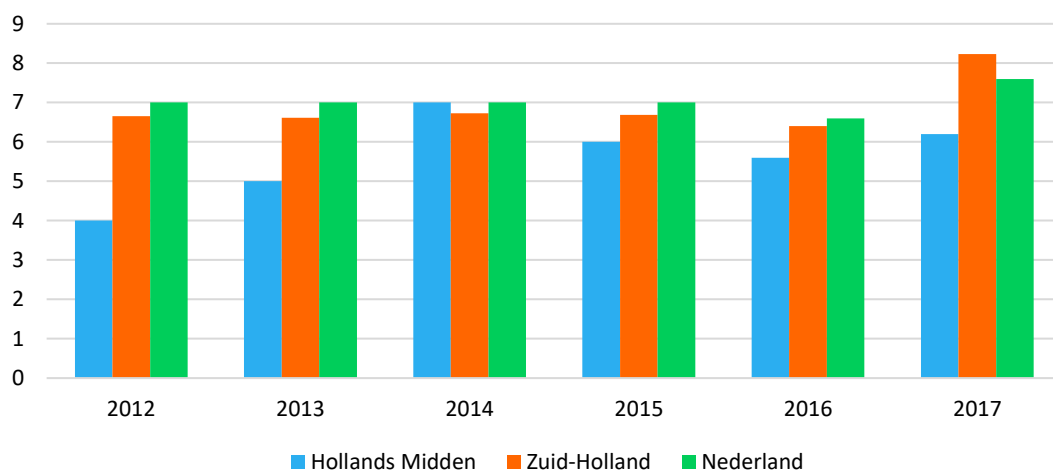
Cijfers over aanrijtijden zijn alleen beschikbaar op niveau van GGD-regio's. De Rijn- en Veenstreek maakt deel uit van de regio Hollands Midden. Tot de regio Hollands Midden horen de volgende gemeenten: Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude en Zuidplas.

In 2017 zijn er in de regio Hollands Midden circa 21.450 inzetten van A1-spoedvervoer. Ruim 6% is buiten 15 minuten ter plaatse. Dit is 2% meer vergeleken met 2012 (figuur

³³ Beleidsregels van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 20 september 2011, nr. CZ-3082275, ter uitvoering van artikel 6, derde lid, van de Tijdelijke wet ambulancezorg. Geldend van 01-01-2013 t/m heden. (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0030478/2013-01-01>)

6.15). Deze toename wordt vooral toegeschreven aan een tekort van ambulancepersoneel en de hieruit voortvloeiende hoge werkdruk (Bergwerff, 2018³⁴).

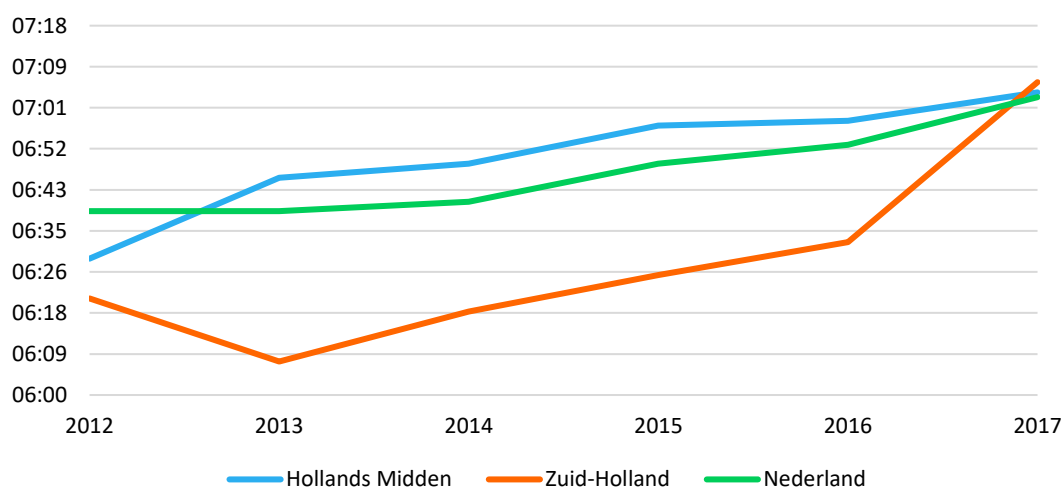
Figuur 6.15 Aandeel inzetten ambulance A1-spoedvervoer buiten 15 minuten, Hollands Midden, 2012-2017, percentage

bron: Ambulancezorg Nederland (AZN)

De gemiddelde aanrijtijd voor A1-spoedvervoer is in 2017 ten opzichte van 2012 in regio Hollands Midden gestegen met bijna 9% van 06:29 naar 07:04. In Zuid-Holland en Nederland is eveneens sprake van een stijging (respectievelijk ruim 10 en 6%). De gemiddelde aanrijtijd van Hollands Midden lag tot en met 2016 boven het gemiddelde van Zuid-Holland. In 2017 is de gemiddelde aanrijtijd van Hollands Midden gelijk aan Zuid-Holland en Nederland (figuur 6.16).

Figuur 6.16 Ontwikkeling gemiddelde aanrijtijd ambulance A1-spoedvervoer, Hollands Midden, 2012-2017, minuten: seconden

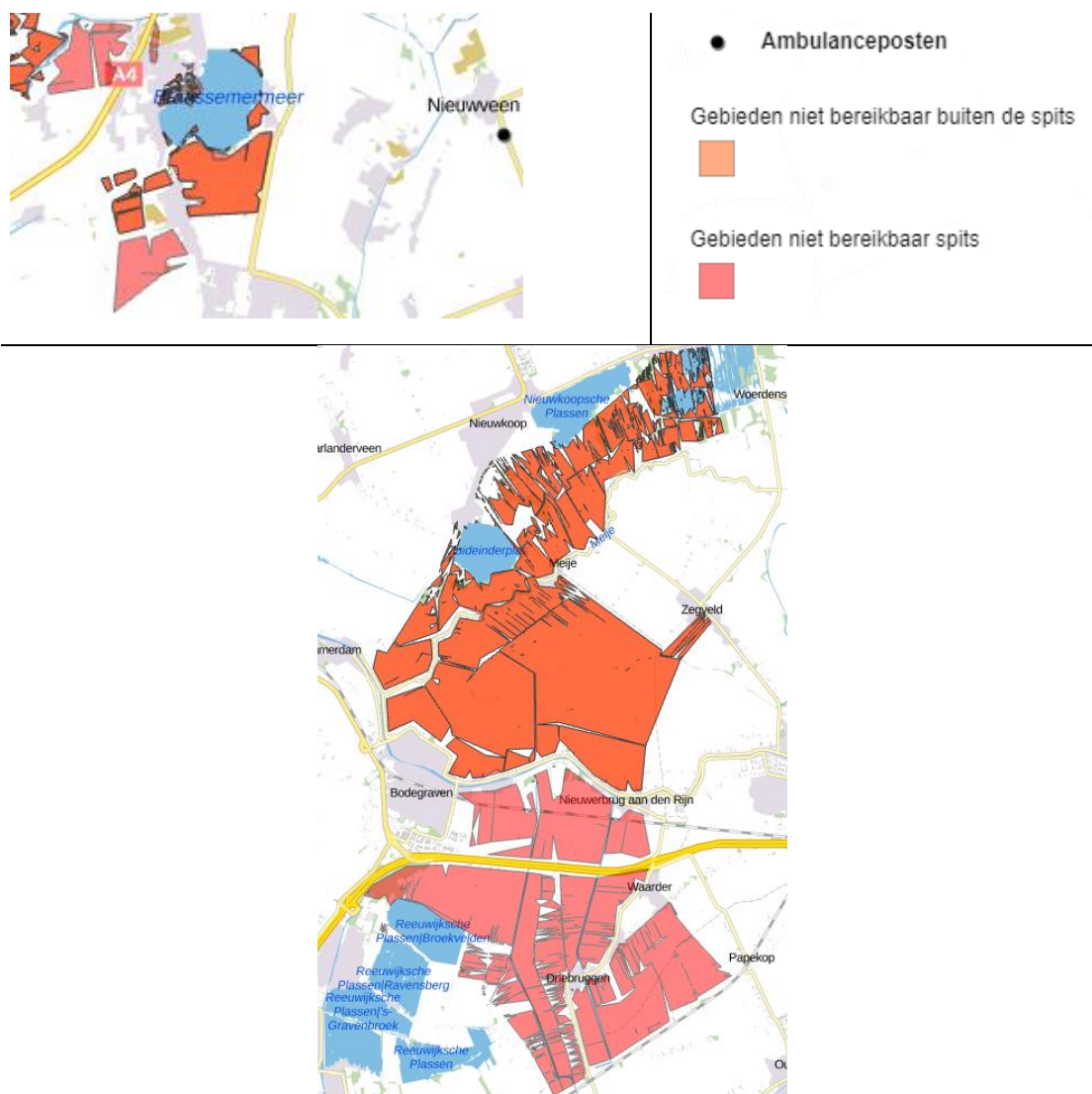
bron: Ambulancezorg Nederland (AZN)

³⁴ Bergwerff, M. (2018) Ambulances vaker te laat op bestemming. NRC, 5 juli 2018 (<https://www.nrc.nl/nieuws/2018/07/05/ambulance-haalt-vaker-maximale-aanrijtijd-niet-a1609012>).

6.3.2 Bereikbaarheid van gebieden binnen de responstijd

De ambulancedienst in de Rijn- en Veenstreek valt onder RAV Hollands Midden en heeft een post in Nieuwveen. Figuur 6.17 laat zien welke gebieden niet binnen 15 minuten bereikbaar zijn buiten en/of binnen de spits. Bijna de helft van de gemeente Bodegraven-Reeuwijk is niet bereikbaar buiten de spits. Een andere helft is niet bereikbaar binnen de spits. In gemeente Nieuwkoop is een gebied ten zuiden van Noorden en Nieuwkoop niet bereikbaar binnen 15 minuten buiten de spits. In de gemeente Kaag en Braassem zijn de Kaageilanden en de gebieden eromheen niet op tijd bereikbaar buiten de spits. Een gebied op de Kaag en ten oosten van de Ade is binnen de spits niet tijdig bereikbaar. Ook een gebied ten zuiden van Woubrugge is lastig bereikbaar binnen de spits. Gebieden rondom het Braassemermeer en ten westen en ten noorden van Woubrugge zijn niet bereikbaar binnen 15 minuten buiten de spits.

Figuur 6.17 Gebieden die in of buiten de spits niet binnen 15 minuten zijn te bereiken, Rijn- en Veenstreek, 2017

bron: [Geodienst Rijksuniversiteit Groningen](https://geodienst.rijksuniversiteitgroningen.nl/)

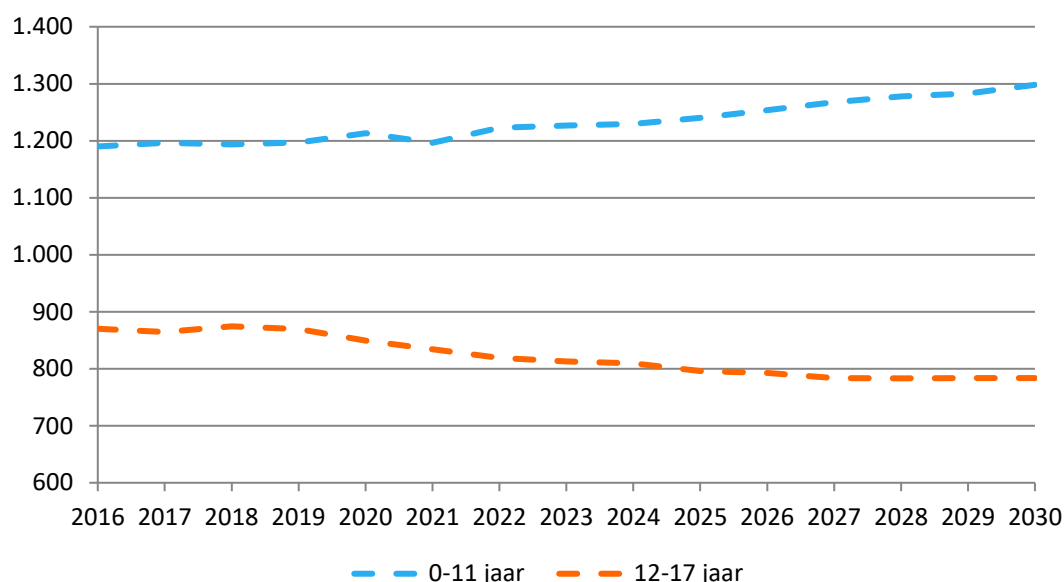
6.4 Prognose zorggebruik

Op basis van demografische ontwikkelingen wordt hieronder het verwachte zorggebruik tot 2030 in de Rijn- en Veenstreek geschetst³⁵. Er wordt dus geen rekening gehouden met andere (beleidsmatige of maatschappelijke) ontwikkelingen. De prognoses hebben betrekking op jeugdhulp, zorg met verblijf, wijkverpleging en Wlz-zorg thuis. Wmo blijft buiten beschouwing, omdat er te weinig gegevens over het huidige Wmo-gebruik beschikbaar zijn. Er wordt een uitsplitsing gemaakt naar relevante leeftijdscategorieën.

6.4.1 Jeugdhulp

Het aantal jeugdigen met een vorm van jeugdhulp zonder verblijf loopt onder 0-11-jarigen op van 1.190 in 2016 tot 1.300 in 2030, een stijging van 9%. Bij 12-18-jarigen is daarentegen een daling te zien van bijna 10%, van circa 870 in 2016 tot ongeveer 780 in 2030 (figuur 6.18).

Figuur 6.18 Ontwikkeling aantal jeugdigen in de Rijn- en Veenstreek met jeugdhulp zonder verblijf naar leeftijdscategorie, 2016-2030, absoluut

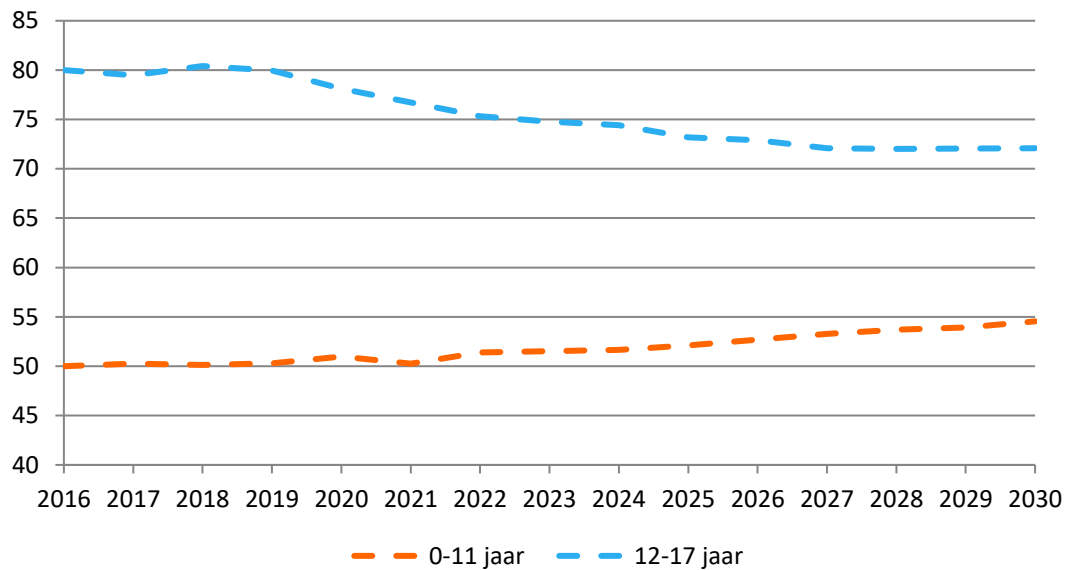

bron: CBS Statline, provincie Zuid-Holland

Het aantal jeugdigen met jeugdhulp met verblijf stijgt licht onder 0-11-jarigen en daalt onder 12-17-jarigen (figuur 6.19).

³⁵ In deze paragraaf gaat het om het verwachte zorggebruik. Vanwege de leesbaarheid wordt in deze paragraaf gesproken over (de toe- of afname van) het zorggebruik en niet over (de toe of afname van) het *verwachte* zorggebruik.

Figuur 6.19 **Ontwikkeling aantal jeugdigen in de Rijn- en Veenstreek met jeugdhulp met verblijf naar leeftijdscategorie, 2016-2030, absoluut**

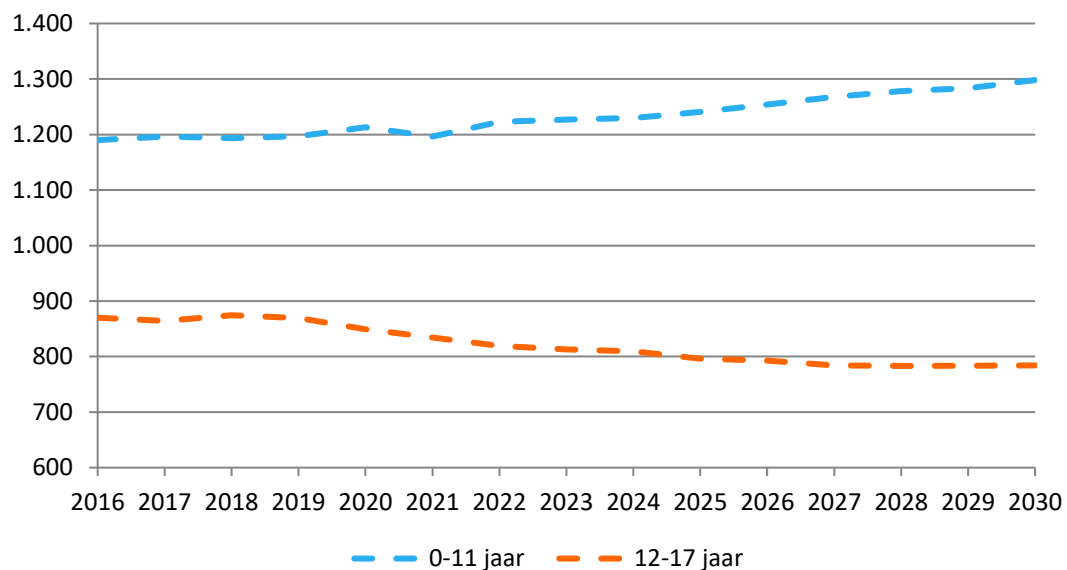

bron: CBS Statline, provincie Zuid-Holland

6.4.2 Zorg met en zonder verblijf 18+

Het gebruik van zorg met verblijf onder personen van 18 jaar en ouder neemt toe tot ruim 1.600 personen in 2030, een stijging van 29% ten opzichte van 2015. Onder 65-plussers stijgt het zorggebruik met circa 56% tot circa 1.050 personen in 2030, terwijl onder 18-64-jarigen het zorggebruik vrijwel gelijk blijft (figuur 6.20).

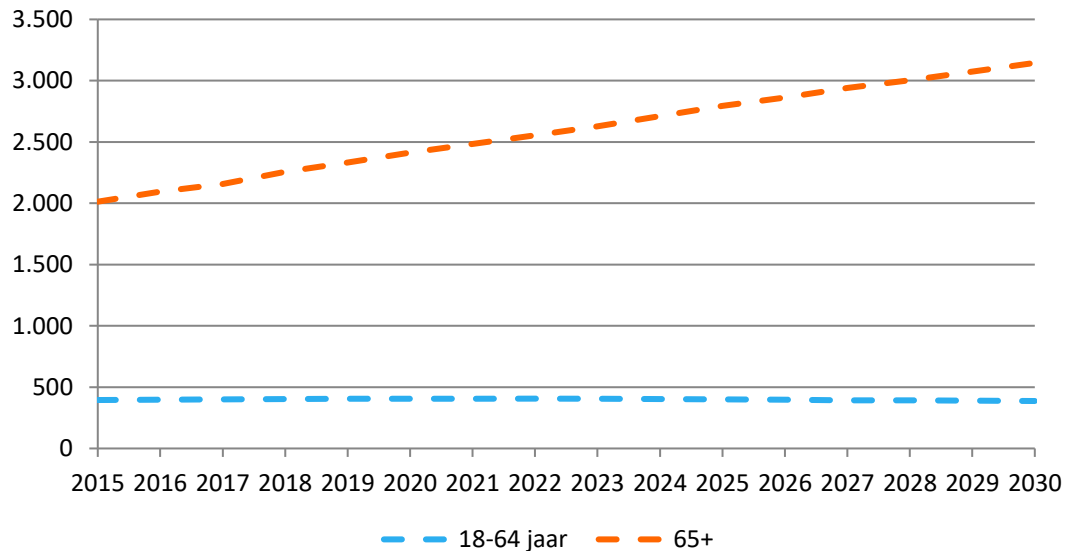
Figuur 6.20 **Ontwikkeling zorg met verblijf naar leeftijdscategorie in de Rijn- en Veenstreek, 2015-2030, absoluut**

bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](https://www.waarstaatiegemeente.nl), provincie Zuid-Holland

Het gebruik van wijkverpleging onder personen van 18 jaar en ouder neemt ten opzichte van 2015 toe met ruim 47% tot ruim 3.500 personen in 2030. Onder personen van 18-64 jaar blijft het aantal zorgvragers vrijwel gelijk, onder 65-plussers stijgt het aantal zorgvragers tot circa 3.150 in 2030 (figuur 6.21).

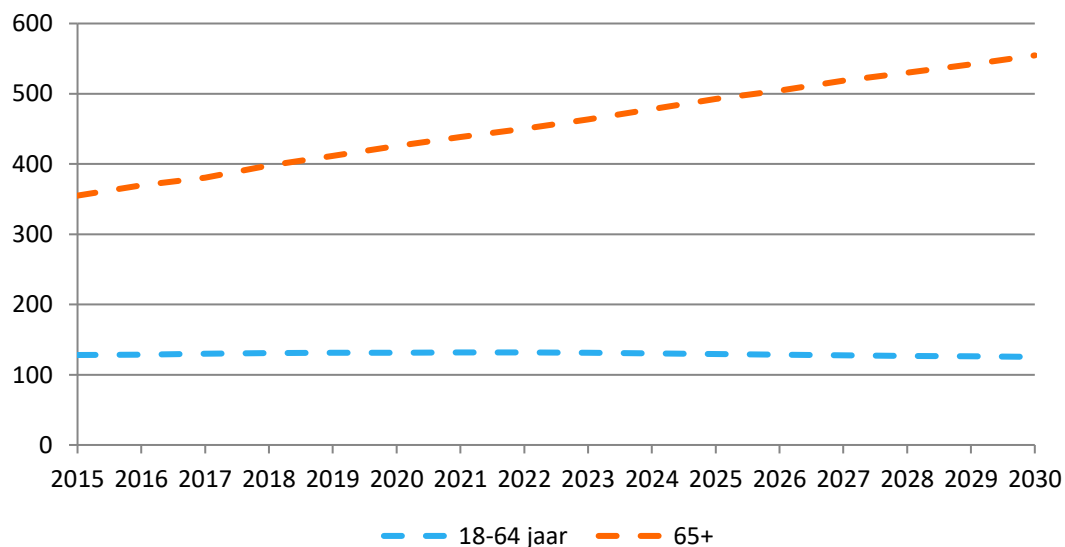
Figuur 6.21 Ontwikkeling aantal personen met wijkverpleging naar leeftijdscategorie in de Rijn- en Veenstreek, 2017-2030, absoluut

bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#), Provincie Zuid-Holland

Het gebruik van Wlz-zorg thuis onder personen van 18 jaar en ouder neemt toe tot bijna 680 zorgvragers, een stijging van ruim 41% ten opzichte van 2015. Onder personen van 18-64 jaar blijft het zorggebruik vrijwel gelijk, onder 65-plussers neemt het aantal zorggebruikers toe tot circa 550 (figuur 6.22). Dit is een toename van 56%.

Figuur 6.22 Ontwikkeling aantal personen met Wlz-zorg thuis naar leeftijdscategorie in de Rijn- en Veenstreek, 2017-2030, absoluut

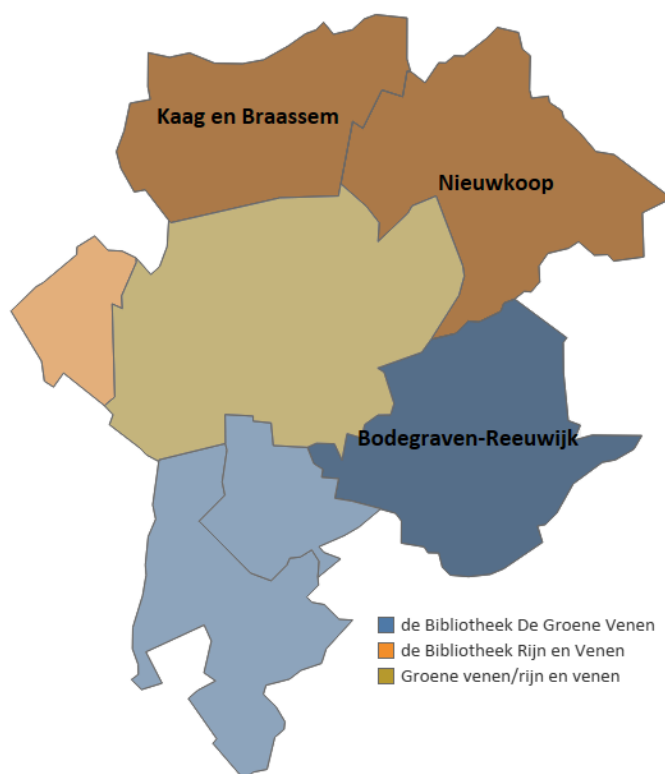
bron: Vektis, [waarstaatiegemeente](#), provincie Zuid-Holland

7 Bibliotheken

7.1 Aanwezigheid van bibliotheken

De Rijn- en Veenstreek kent 8 bibliotheekvestigingen (2016). Deze bibliotheken zijn verdeeld over 2 organisaties. Figuur 7.1 geeft het verzorgingsgebied van deze bibliotheken weer en welke bibliotheek actief is in de gemeenten van de regio. De gemiddelde [afstand tot een bibliotheek](#) loopt uiteen van 2,1 kilometer in Bodegraven-Reeuwijk tot 3,4 kilometer in Kaag en Braassem.

Figuur 7.1 Bibliotheekorganisaties in de Rijn- en Veenstreek en de gemeenten waar de organisaties actief zijn, 2016

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

Omdat bibliotheken laagdrempelige publieke ruimten zijn, zouden ze zowel op het gebied van de bestrijding van eenzaamheid³⁶ en het versterken van de leefbaarheid³⁷ een functie kunnen hebben.³⁸ De bibliotheek kan bijdragen aan het bestrijden van eenzaamheid door

³⁶ RIGO Research en Advies. Themapublicatie eenzaamheid Maatschappelijke opgaven in relatie tot het bibliotheeknetwerk, maart 2018

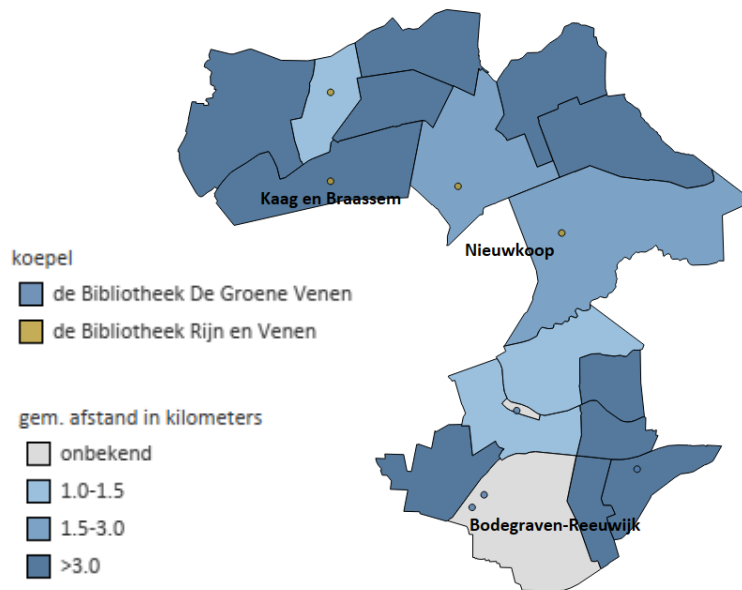
³⁷ RIGO Research en Advies. Themapublicatie leefbaarheid Maatschappelijke opgaven in relatie tot het bibliotheeknetwerk, maart 2018

³⁸ In de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen zijn de functies van bibliotheken omschreven, te weten:

- ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- organiseren van ontmoeting en debat;
- laten kennis maken met kunst en cultuur.

het organiseren van activiteiten waarbij ontmoeting centraal staat. Met name in de wijken met een hoog percentage eenzaamheid en een korte afstand tot de bibliotheek ligt het voor de hand om activiteiten te organiseren die meehelpen om eenzaamheid te bestrijden, bijvoorbeeld in een groot gedeelte van Bodegraven. Voor deze inwoners ligt de bibliotheek vaak op loopafstand (<1 kilometer) wat van belang is omdat juist mensen die minder mobiel zijn, vaak kampen met eenzaamheid (figuren 7.2 en 7.3).

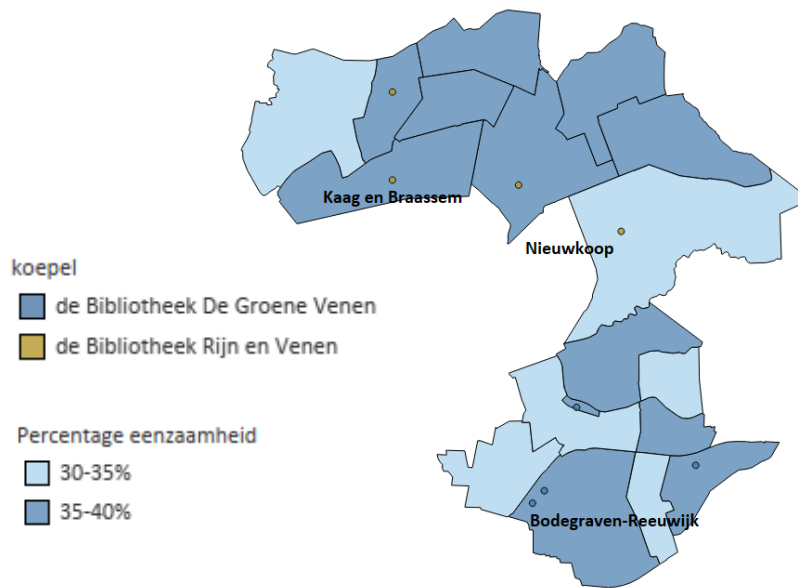
Figuur 7.2 Gemiddelde afstand tot bibliotheekvestigingen per wijk in de Rijn- en Veenstreek, 2016

bron: RIGO Research en Advies³⁹

³⁹ Op basis van de Modelschatting RIVM eenzaamheid per wijk, zoals gebruikt voor de publicatie Cozijnsen E en Bakker W,]. Themapublicatie eenzaamheid. Maatschappelijke opgaven in relatie tot het bibliotheeknetwerk. Amsterdam: Rigo Research en Advies, 2018.

Figuur 7.3 Bibliotheekvestigingen en eenzaamheid per wijk, 2012, percentage

bron: RIGO Research en Advies⁴⁰

7.2 Gebruik bibliotheek

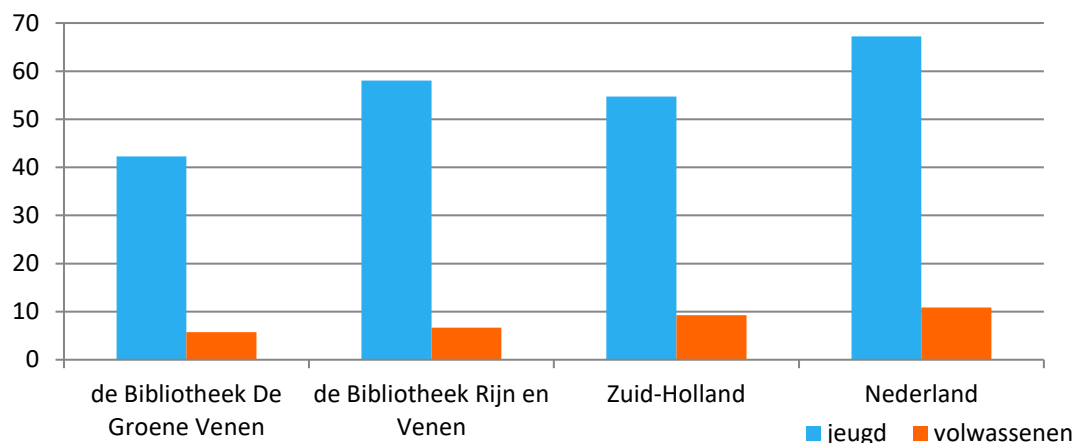
7.2.1 Leden

Kinderen en jongeren zijn veel vaker lid van de bibliotheek dan volwassenen. Dit komt waarschijnlijk doordat het lidmaatschap voor kinderen en jongeren gratis is. De bibliotheken in de Rijn- en Veenstreek bieden gratis lidmaatschap aan tot en met 17 jaar.

De bibliotheken in de Rijn- en Veenstreek kennen relatief minder jeugdleden dan in Nederland. De Bibliotheek Rijn en Venen heeft echter wel relatief meer jeugdleden dan in Zuid-Holland. De bibliotheken van de regio hebben relatief minder volwassen leden dan Zuid-Holland en Nederland (figuur 7.4).

⁴⁰ Leefbaarheidscores uit de [Leefbaarometer](#) 2014, zoals gebruikt voor de publicatie Cozijnsen E en Bakker W,]. Themapublicatie leefbaarheid. Maatschappelijke opgaven in relatie tot het bibliotheeknetwerk. Amsterdam: Rigo Research en Advies, 2018.

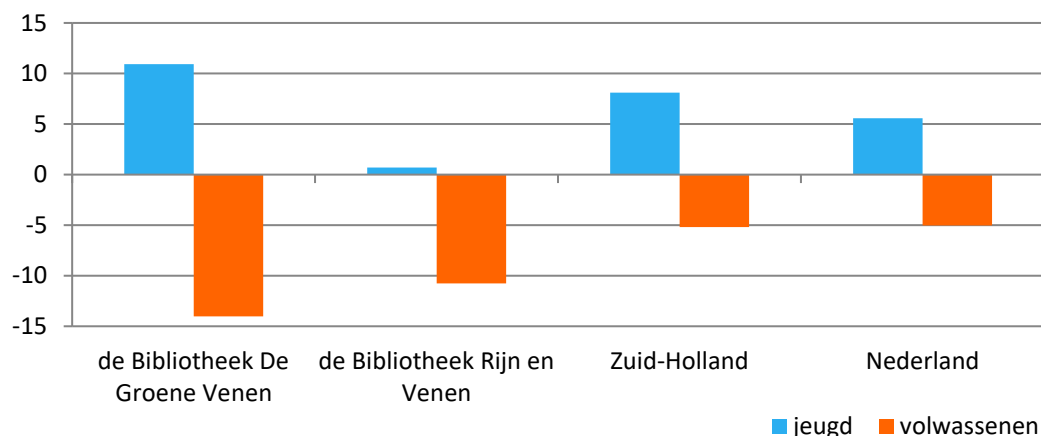
Figuur 7.4 Aantal inwoners lid van een bibliotheek, 2016, percentage

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

Het aandeel leden onder volwassenen neemt relatief meer af dan in Nederland en Zuid-Holland. Vooral de Bibliotheek De Groene Venen kent in 2016 een relatief hoge afname van volwassen leden, maar heeft daarentegen de grootste groei van jeugdleden. Deze groei van jeugdleden is ook groter dan in Zuid-Holland en Nederland. Opvallend is dat er weinig groei van jeugdleden is bij de Bibliotheek Rijn en Venen (figuur 7.5).

Figuur 7.5 Saldo van in- en uitschrijvingen van leden, 2016, percentage

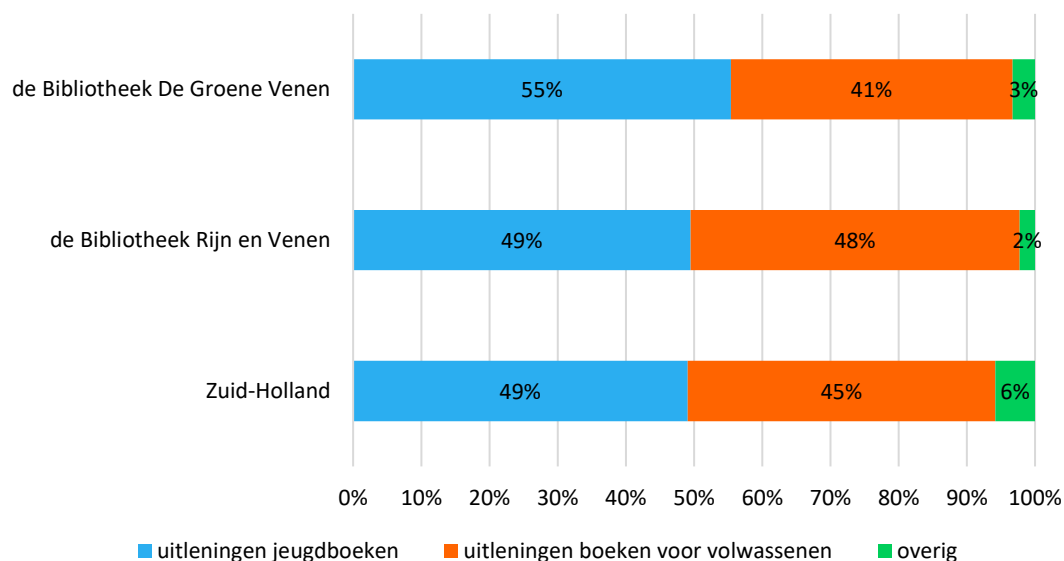

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

7.2.2 Materialen

Boeken zijn de belangrijkste zaken die mensen lenen bij een bibliotheek. In vergelijking met Zuid-Holland worden er in de Bibliotheek De Groene Venen en de Bibliotheek Rijn en Venen weinig andere materialen geleend (figuur 7.6).

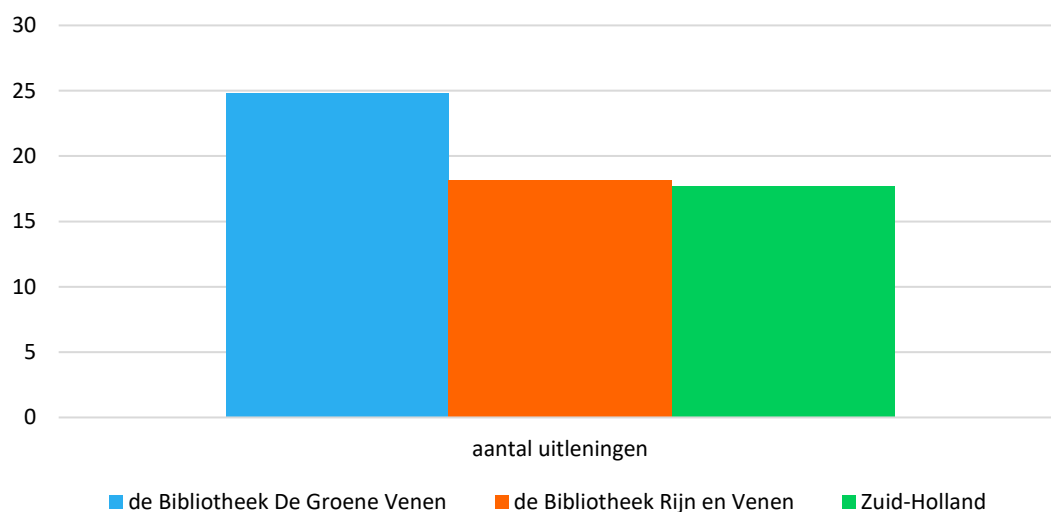
Figuur 7.6 Uitleningen bibliotheek naar materiaalsoort, 2016, percentage

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

In de bibliotheken van de Rijn- en Veenstreek lenen leden meer materialen dan gemiddeld in Zuid-Holland (figuur 7.7).

Figuur 7.7 Gemiddeld aantal geleende materialen per lid, 2016, absoluut

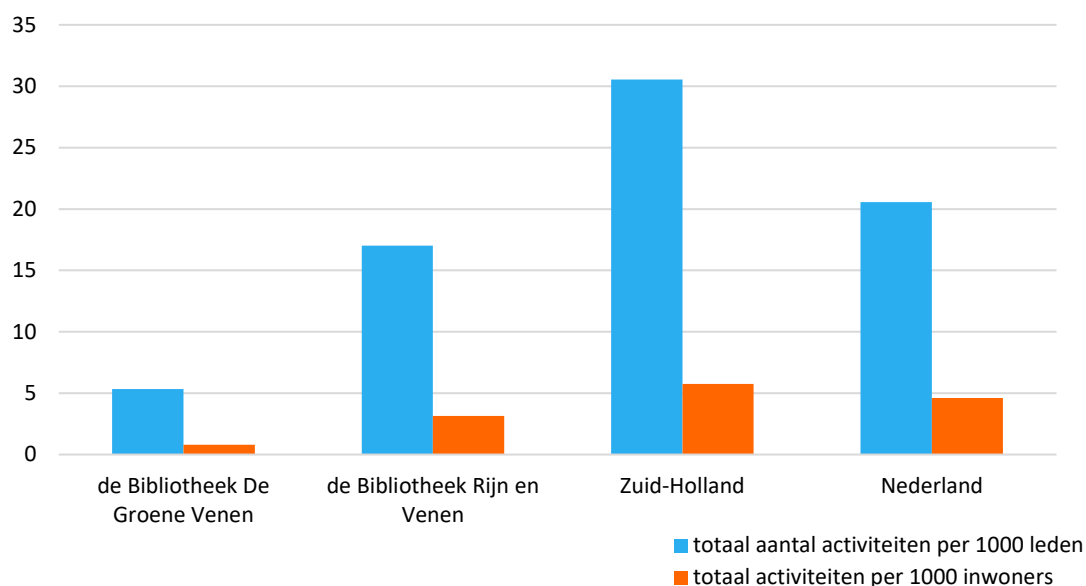
bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

7.2.3 Activiteiten

In totaal zijn de bibliotheekorganisaties die actief zijn in de Rijn- en Veenstreek in 2016 bijna 580.000 keer bezocht. Dit geldt voor hun hele werkgebied, dus niet exclusief in de Rijn- en Veenstreek. Dit komt neer op gemiddeld bijna 220 bezoeken per 100 inwoners. De Bibliotheek De Groene Venen is het best bezocht met ruim 230 bezoeken per 100 inwoners.

De bibliotheken in de Rijn- en Veenstreek verzorgen relatief minder activiteiten dan in Zuid-Holland en Nederland (figuur 7.8).

Figuur 7.8 Aantal activiteiten, 2016, absoluut

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

Naast het organiseren van activiteiten huisvesten veel bibliotheken informatiepunten. Dit zijn soms informatiepunten die direct gerelateerd zijn aan boeken lezen. Dit betreft bijvoorbeeld het Makkelijk Lezen Plein voor kinderen met dyslexie of een Anders Lezen Plein voor mensen met functionele of visuele beperkingen. Daarnaast zijn er informatiepunten voor meer maatschappelijke ondersteuning, zoals een mantelzorgpunt, een juridisch informatiepunt of een jeugdpunt. Ook zijn er veel bibliotheken informatiepunten rond erfgoed, kunst en cultuur. In de Rijn- en Veenstreek heeft de Bibliotheek Rijn en Venen relatief de meeste informatiepunten voor inwoners van de regio; meer dan gemiddeld in Zuid-Holland en Nederland (tabel 7.1).

Tabel 7.1 Informatiepunten in bibliotheken

	juridisch	gezondheid	historisch	jeugd	anders	gemiddeld aantal informatiepunten per gemeente in verzorgingsgebied
de Bibliotheek De Groene Venen	0	0	1	0	0	0,25
de Bibliotheek Rijn en Venen	0	0	1	8	Taal & basisvaardigheden (8)	4,25
Zuid-Holland	15	13	22	11	84	2,4
Nederland	24	34	93	43	312	1,3

bron: rijksoverheid.nl, WOB-verzoeken

Bijlage Werkwijze

Data verzamelen, controleren, bewerken en opslaan

De door de provincie aangeleverde gegevenslijst vormde de basis voor de dataverzameling. De gegevens zijn zo veel mogelijk op gemeente- en regioniveau verzameld voor de jaren 2007 tot en met 2017. Een deel van de gevraagde gegevens was beschikbaar via Statline van het CBS. Behalve van CBS-gegevens hebben we ook gegevens gebruikt uit andere bronnen zoals DUO en het Bedrijvenregister Zuid-Holland.

Alle verzamelde gegevens hebben we gecontroleerd op interne consistentie. Waar we afwijkingen hebben aangetroffen hebben we navraag gedaan bij de betreffende dataleverancier. Om vergelijkingen door de tijd heen mogelijk te maken, hebben we de data waar nodig geconverteerd naar de huidige gemeentelijke indeling. Dit proces is een vrijwel geheel geautomatiseerd proces.

Met betrekking tot de locaties van voorzieningen zijn wij in onze dataverzameling uitgegaan van het meest recente peiljaar. We hebben ons zo veel gericht op vestigingsniveau en niet op het niveau van de hoofdlocatie. Waar de bron extra informatie (bijvoorbeeld aantal leerlingen) bevat, hebben wij deze als attributen in de shapefiles opgenomen. Alle locaties zijn via de geocodeerservice van PDOK voorzien van coördinaten in het rd new-stelsel (EPSG 28992).

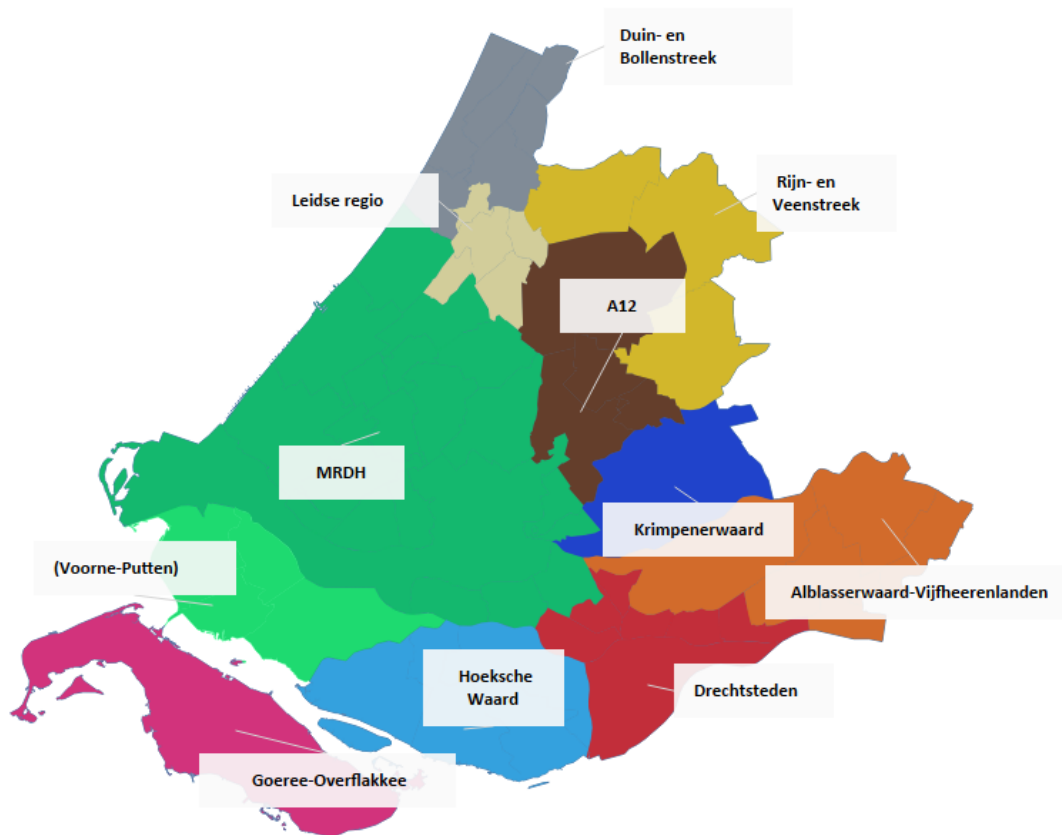
De data zijn in CSV-formaat en in shapefiles aan de provincie beschikbaar gesteld. Ook zijn de verzamelde data bij Tympaan opgeslagen. Hiermee zijn de data geborgd en kunnen als basis dienen voor toekomstige updates.

Regio-indeling

We hebben voor onderstaande elf Zuid-Hollandse regio's een maatschappelijk profiel opgesteld:

Leidse Regio, Duin- en Bollenstreek, Rijn- en Veenstreek, A12 Gouwe, Krimpenerwaard, Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), Voorne-Putten, Drechtsteden, Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee.

Figuur 1 Regio-indeling voor maatschappelijke gebiedsprofielen

Opstellen van een maatschappelijk gebiedsprofiel

Een maatschappelijk gebiedsprofiel biedt aan de hand van indicatoren op het terrein van onder meer demografie, onderwijs, economie en arbeidsmarkt, inkomen en vermogen en zorg inzicht in hoe een gebied ervoor staat in vergelijking met Zuid-Holland en Nederland. Dit geeft de provincie de kennis over sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen die nodig is om tot een integrale gebiedsgerichte aanpak te komen. Wij hebben op twee manieren per gegeven/indicator vastgesteld hoe een gebied zich verhoudt tot Zuid-Holland en Nederland:

- **op basis van de data van het laatst beschikbare jaar.** Aan de hand van de gegevensverdeling is bepaald of de vergelijking door middel van de mediaan of het gemiddelde wordt gemaakt.
- **op basis van de ontwikkeling in de tijd.** Met behulp van een index is weergegeven hoe de indicator zich heeft ontwikkeld (stijging/daling) in vergelijking met Zuid-Holland en Nederland. Indien mogelijk/beschikbaar is er ook een index van de prognose weergegeven, eventueel op basis van extrapolatie.

Om op een juiste manier te vergelijken zijn (naast absolute) relatieve gegevens in de profielen opgenomen. Relatieve gegevens zijn berekend door de absolute gegevens af te zetten tegen de doelpopulatie. Dit kan de gehele bevolking betreffen, maar ook een gedeelte hiervan. Zo zijn bijvoorbeeld voortijdige schoolverlaters gekoppeld aan het totaal aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo.